

• Culturelab

LATVIJAS KULTŪRAS KANONA veidošanas metodoloģiskie kritēriji un principi

**„Vienotu Latvijas Kultūras kanona veidošanas metodoloģisko principu un
kritēriju noteikšana”**

Novērtējuma pētījums

Rīga, 2013

Pētījuma pasūtītājs:

Latvijas Kultūras ministrija
K. Valdemāra iela 11 a Rīga, LV-1364

Pētījuma veicējs:

Biedrība CULTURELAB
L.Paegles iela 2D-26 Cēsis

Latvijas Kultūras akadēmija
Rīga, Ludzas iela 24, LV-1003

Vadošās pētnieces:

Dr.sc.soc **Anda Laķe**, mg.art. **Agnese Hermane**, mg.art. **Baiba Tjarve**

SATURS

Saīsinājumi.....	4
1. Pētījuma ierosinājums un pamatojums.....	5
2. Pētījuma mērķis, uzdevumi, metodoloģija.....	12
2.1. Pētījuma mērķis.....	12
2.2. Pētījuma uzdevumi.....	13
2.3. Pētījuma teorētiskais pamatojums.....	14
2.4. Pētījuma metodoloģija.....	14
3. Kultūras kanons kā politiska iniciatīva: teorētiski skaidrojumi un analīze.....	16
4. Kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas īstenošanas un attīstības procesa raksturojums un novērtējums.....	20
4.1. Kultūras kanona iniciatīvas attīstība: Latvijas situācijas novērtējums.....	21
4.2. Kultūras kanona iniciatīvas attīstība: Nīderlandes situācijas novērtējums.....	35
4.3. Kultūras kanona iniciatīvas attīstība: Dānijas situācijas novērtējums.....	51
5. Kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības alternatīvas jeb scenāriji. .	73
5.1. Kultūras kanona attīstības 1. scenārijs: nacionālās identitātes stiprināšana ar kultūras un mākslas izcilību palīdzību.....	75
5.2. Kultūras kanona attīstības 2. scenārijs: sabiedrības kolektīvās (kultūrvēsturiskās) atmiņas stiprināšana.....	77
5.3. Kultūras kanona attīstības 3. scenārijs: nacionālās identitātes stiprināšana ar kultūras un mākslas izcilību palīdzību un kolektīvās/kultūrvēsturiskās atmiņas apzināšana.....	79
5.4. Kultūras kanona attīstības 4. scenārijs. Zelta kanons+ 2. scenārijs jeb Latvijas dzīves kanons.....	80
6. Sākotnējā novērtējumā pamatoti priekšlikumi Latvijas Kultūras kanona aktualizācijai, funkcionalitātes un ilgtspējas politikas izstrādei.....	82
7. Secinājumi.....	83
Avotu un literatūras saraksts.....	88

SAĪSINĀJUMI

Eiropas Savienība – ES

LR Izglītības un zinātnes ministrijas – IZM

LR Kultūras ministrija – KM

LR Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrija – VARAM

Nacionālais attīstības plāns – NAP

Valsts izglītības satura centrs – VISC

1. PĒTĪJUMA IEROSINĀJUMS UN PAMATOJUMS

Pētījums „Latvijas kultūras kanona veidošanas metodoloģiskie kritēriji un principi” tika veikts laikā no 2013. gada 10. augusta līdz 2013. gada 20. novembrim saskaņā ar LR Kultūras ministrijas (KM) pasūtījumu un tā ietvaros definēto pētījuma darba uzdevumu:

- sniegt Latvijas Kultūras kanona līdzšinējās veidošanas metodikas izvērtējumu;
- identificēt iespējamās un Latvijas situācijai piemērotākās Latvijas Kultūras kanona kvalitatīvās un/vai kvantitatīvās veidošanas metodikas;
- veikt Latvijas Kultūras kanona politikas iniciatīvas sākotnējo novērtējumu un sniegt priekšlikumus Latvijas Kultūras kanona aktualizācijai, funkcionalitātes un ilgtspējas politikas izstrādei.

Pētījuma pasūtījums kalpoja par formālo priekšnosacījumu pētījuma veikšanai, taču tā ierosinājumu noteica vairāku savstarpēji saistītu faktoru kopums, no kuriem būtiskākie ir:

1. LR Kultūras ministrijas 2007. gadā aizsāktās kultūras kanona iniciatīvas/programmas mērķu daļēja sasniegšana;
2. LR Saeimas Sabiedrības saliedētības komisijas (13.02.2013) formulētie un Kultūras ministrijai adresētie ieteikumi turpināt aizsākto darbu pie Latvijas kultūras kanona atjaunināšanas un pilnveidošanas;
3. Kultūras kanona programmas stihiska un epizodiska attīstība pēc atsevišķu kultūras organizāciju un kultūrizglītības iestāžu pašiniciatīvas, bez vienota stratēģiska ietvara;
4. Latvijas nacionālās identitātes, sabiedrības kolektīvās atmiņas, sabiedrības integrācijas un saliedētības problemātikas aktualitāte gan akadēmiskās pētniecības jomā, gan minēto jautājumu arvien atkārtota nonākšana politikas dienas kārtībā.

Īsi raksturosim tuvāk katru no minētajiem faktoriem.

1. Kultūras kanona kā Latvijas kultūrpolitikas ietvaros īstenotas iniciatīvas attīstības gaitas un mērķu sasniegšanas pakāpes novērtējums pētījumā kopumā un šajā kontekstā tiek veidots pamatojoties uz projektā iesaistīto pušu sniegtajiem neformālajiem darba dokumentiem un interviju datiem, jo iniciatīva nav normatīvi regulēta KM plānošanas dokumentos vai tiesību normatīvajos aktos (ar Latvijas kultūras kanonu saistīti mērķi izvirzīti gan Kultūras ministrijas, gan nacionālā līmeņa vidējā termiņa politikas

plānošanas dokumentos, taču nav koncepcijai pielīdzināma dokumenta, kurā būtu precizēts kultūras kanona iniciatīvas raksturs). Tas neļauj objektīvi, formāli fiksēt kultūras kanona izveides plānotos rezultātus un veidot vērtējošo spriedumu jautājumā par to, vai tika sasniegti kultūras kanona mērķi, tomēr, protams, projekta īstenotājiem bija vīzija par to, kādas aktivitātes īstenojamas kultūras kanona izstrādes procesa ietvaros. Latvijas kultūras kanona izveides ideja pieder LR Kultūras ministrei (2004-2009) Helēnai Demakovai ("Tautas partija"), pēc kuras ierosinājuma 2007. gadā tika uzsākta Latvijas kultūras kanona izveide; projekta attīstības gaitā ar kultūras kanonu tika saprasts: *Kultūras kanons skaidrojams kā izcilāko un ievērojamāko mākslas darbu kopums, kas atspoguļo nācijas kultūras visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūras nozarē. Kultūras kanonu veido eksperti, savas nozares pārzinātāji, pēc noteiktiem kritērijiem, atlasot tikai izcilākos un būtiskākos mākslas darbu piemērus savā nozarē*¹. Līdzīgi kultūras kanons definēts arī kultūras kanona mājas lapā²: *Latvijas kultūras kanons līdzīgi kā citās Eiropas valstīs izveidots kā izcilāko un ievērojamāko mākslas darbu un kultūras vērtību kopums, kas atspoguļo nācijas visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūrā. Kultūras kanonā iekļautas Latvijas kultūru raksturojošās vērtības dažādās mākslas jomās, ar kurām lepojamies un kurām vajadzētu veidot ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu, nodrošinot piederības izjūtu Latvijai. Kanona diskurss saistāms ar kultūras atmiņas jēdzienu, kas skaidrojams kā cilvēku grupas, noteiktas kultūras pārstāvju kopējas zināšanas noteiktā brīdī. Tādējādi var teikt, ka kanons ir līdzeklis šādas kopējas kultūras atmiņas radīšanai un izplatīšanai. Kanons savā ziņā ir institucionalizēta kultūras atmiņa. Analizējot definējošos kultūras kanona idejas aprakstus, iespējams izdarīt secinājumus par kanona iniciatīvas galvenajiem mērķiem. Pirmo reizi Latvijas kultūras kanona izveides mērķi definēti 2007. gada 6. decembrī Helēnas Demakovas (tā laika kultūras ministres) runā konferencē „Latvijas kultūras kanons – saliedētas sabiedrības stūrakmens”³, kur teikts, ka mūsu nolūks ir runāt par visaptverošu Latvijas kultūras kanonu. Tā izveides mērķis būtu izvēlēties izcilākās Latvijas kultūru raksturojošās vērtības dažādās mākslu jomās, ar kurām lepojamies un kurām vajadzētu veidot ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu, nodrošinot piederības izjūtu Latvijai. Kanons varētu veidot jaunu skatījumu uz kultūras*

1 LR Kultūras ministrijas Kultūras kanona izveides procesa projekta (2007./08. gads) darba materiāli. A.Hermanes, projekta vadītājas personiskais arhīvs

2 <http://www.kulturaskanons.lv/lv/1/>, skat. 10.09.2013.

3 <http://www.km.gov.lv/lv/masas/kultura.html>, skat. 12.09.2013.

pamatvērtībām, ņemot vērā šodienas kontekstu un tendences. Tāpat tas varētu kalpot kā kvalitātes etalons vai orientieris jaunu vērtību apgūšanā un sekmēt Latvijas kultūras mantojuma savdabības un vērtības apzināšanos.

Kultūras kanona izpratnes būtība citētajās definīcijās tiek saistīta ar ekspertu atlasītu kultūras un mākslas izcilību kopumu, kam jāklūst par iedzīvotāju kultūras pieredzes pamatu, kultūras atmiņas daļu jeb kopējām zināšanām noteiktā brīdī. Pēdējais ietver jābūtību, ka kanonizētajām vienībām jātiek iekļautām formālās un neformālās izglītības saturā (jo Latvijas kultūras kanona vērtību statuss – kultūras un mākslas izcilības – neparedz faktu, ka priekšstati un zināšanas par šīm vērtībām tiek apgūtas kādās Latvijas iedzīvotāju vairākuma ikdienas dzīves kultūras apguves praksēs, gluži otrādi – būtiska kanona vērtību daļa ir zināma tikai atbilstošās kultūras/mākslas nozaru profesionāļu lokā (izņēmums ir Tautas tradīciju nozare). Latvijas kultūras kanona saraksta izveides argumentācija lielākajā daļā gadījumu tika balstīta speciālistu profesionālajā pieredzē, tām piemīt zināms elitārisms, tātad, atsevišķu kanona vērtību izpratne un atzīšana paredz īpašu izglītošanu šo vērtību nozīmes tematikā un visas nozares attīstības specifiskā), kas praksē netika nodrošināts, jo projekta iniciators un īstenotājs – Kultūras ministrija nodrošināja kultūras kanona vērtību nosaukšanas procesu un tā publiskošanu minētajā mājas lapā <http://www.kulturaskanons.lv/lv/1/>, kas noslēdzās 2008. gadā. Mērķtiecīga un izvērsta komunikācija ar kultūras kanona satura apguves mērķa grupām un sabiedrības izglītošana, tai skaitā darbs pie kultūrizglītības satura vispārējās un profesionālās vidējā izglītības līmeņa mācību programmām, Kultūras ministrijas un Izglītības un zinātnes ministriju īstenoto rīcībpolitiku ietvaros nenotika. Tam ir vairāki iemesli, kurus raksturosim zemāk, taču būtiskākie no tiem ir ekonomiskās krīzes ietvaros veiktais Kultūras ministrijas budžeta samazinājums 2009. gadā par 43 %, kā arī politisko prioritāšu maiņa līdz ar ministru maiņu (Ints Dālderis 2009-2010, Sarmīte Ēlerte 2010-2011). Kultūras kanona iniciatīva turpmākajā laika periodā līdz pat 2012. gada nogalei kā politiska iniciatīva jeb projekts "de facto" tika apturēts. Netika veikti sākotnēji projekta ietvaros izvirzītie uzdevumi (tiesa, šie uzdevumi ir konstatējami tikai iepazīstoties ar projekta īstenotāju pieredzes izklāstu, bet tie nav formulēti nevienā normatīvā dokumentā): mājas lapa ir izveidota, bet neatbilst tās sākotnējai iecerei, netika izdots plānotais DVD un grāmata. Minētais pietiekami skaidri norāda uz neatbilstību starp vizionāri un idejiski plānoto Latvijas kultūras kanona izveidi un realizēto, kas kalpo par vienu no ierosinājumiem veikt esošā projekta novērtējumu, lai konstatētu, vai nepieciešama tā turpināšana un, ja jā, tad, kādā veidā?

2. Par vistiešāko stimulu un pētījuma ierosinājumu uzskatāmas LR Sabiedrības Saliedētības komisijas 2012. gada otrajā pusē īstenotās politiskās iniciatīvas (pirmo reizi Sabiedrības saliedētības komisijas dienas kārtībā tēma "Latvijas Kultūras kanons sabiedrības saliedētībai" iekļauta 2012. gada 12. septembrī⁴), kad aizsākās politiskais dialogs starp LR Saeimas Sabiedrības saliedētības komisiju un Kultūras ministriju. Tas rezumējās ar starpinstitucionālas darba grupas (pie KM) izveidi 2012. gada novembrī. Tās uzdevums bija izstrādāt priekšlikumus, kā kultūras kanonu papildināt un aktualizēt sabiedrībā. Grupas sastāvā tika iekļauti LR Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM), LR Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrijas (VARAM), Valsts izglītības satura centra (VISC), Latvijas Nacionālā mākslas muzeja, kā arī Latvijas Nacionālā kino centra pārstāvji. Priekšlikumi tika izstrādāti, tos Kultūras ministrija piedāvāja LR Saliedētības komisijai. Savukārt, 2013. gada 21. februārī Sabiedrības saliedētības komisija apstiprināja "Ieteikumus Latvijas kultūras kanona koncepcijas pilnveidošanai", kas saturēja gan pašas komisijas viedokli par to, kādiem jābūt Latvijas kultūras kanona koncepcijas atjaunošanas un satura pamatprincipiem, gan vērtējumu par esošo (2008. gada) kanonu, gan definētus turpmākos darbības pamatvirzienus Latvijas kultūras kanona pilnveidošanā. LR Saeimas Sabiedrības saliedētības Komisijas definētie darbības virzieni bija sekojoši:

- definēt Latvijas kultūras kanona būtību, mērķus un uzdevumus, uzsverot nacionālās identitātes un sabiedrības saliedētības aspektus;
- izstrādāt Latvijas kultūras kanona veidošanas vienotus metodoloģiskos pamatprincipus, tai skaitā Nolikumu, piesaistīt šim darbam atalgojamus speciālistus;
- izveidot Latvijas kultūras kanona Padomi;
- pēc vienotiem principiem izvērtēt esošo Latvijas kultūras kanonu, nosakot, kuras vērtību sadaļas ir saglabājamās, kuras – pārveidojamās, kā arī noteikt, kuras Kultūras kanonā iekļautās vērtības atbilst/neatbilst vienotajiem pamatprincipiem;
- izstrādāt Latvijas kultūras kanona popularizācijas plānu (tai skaitā interneta vietnes pilnveidošanu), kura pasākumi veicami atbilstīgi vienoto pamatprincipu izstrādes gaitai.

Ieteikumos tika rosināts Kultūras ministrijai izvērtēt arī Kultūras kanona likuma nepieciešamību, piedāvājot jau izstrādātas vadlīnijas likumprojektam par kultūras kanonu.

4 <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/0841F1C868BB1F7EC2257A72003AB574?OpenDocument&prevCat=11|Sabiedr%C4%ABbas%20salied%C4%93t%C4%ABbas%20komisija> Skat. 12.09.2013.

Minētais ietvēra priekšlikumu Kultūras ministrijai piesaistīt neatkarīgu pētnieku komandu, kuras uzdevums būtu sagatavot rekomendācijas pirmā un otrā ieteikuma izpildei. Tas arī tika izdarīts 2013. gada augustā.

3. Trešā faktoru grupa, kas rosināja veikt kultūras kanona iniciatīvas tālākas attīstības iespēju izpēti, ir saistīta ar stihisku, epizodisku, tomēr, pietiekami noturīgu dažādu sabiedrības grupu centieniem aktualizēt kultūras kanona tematiku dažādos kultūras procesa un problēmu kontekstos. Kultūras kanona saturs, kopējais idejiskais pamatojums un citi saistītie temati tika attīstīti pēc atsevišķu kultūras organizāciju un kultūrizglītības iestāžu pašiniciatīvas, tiesa, ārpus vienota stratēģiska ietvara. Latvijas humanitāro zinātņu pētnieki, izveidoja alternatīvu interneta resursu par 2008. gadā nosauktajām kanona vērtībām (<http://www.letonika.lv/kolekcija/?id=kanons>), muzeji, kultūras organizācijas īstenoja vairākas aktivitātes, kuru ietvaros attīstīja izglītojošu darbu par konkrētām kanona vērtībām, kulturoloģijas mācību priekšmeta skolotāji izmantoja kultūras kanona vērtību aprakstus kā metodisko materiālu mācību stundām, augstskolu studējošie, kā arī vispārējās un profesionālās vidējās izglītības iestāžu skolēni izstrādāja zinātniski pētnieciskos darbus, Latvijas Kultūras akadēmija sadarbībā ar Socioloģijas un kultūrizglītības asociāciju organizēja konkursu skolu jauniešiem par Kultūras kanonu, kā arī tika veiktas citas aktivitātes. Minētās dažādu sabiedrības grupu pašiniciatīvas un līdzdalības formas apliecina Latvijas sabiedrības ieinteresētību kultūras kanona kā kultūras procesa virzoša instrumenta izmantošanā, kas veido vēl vienu argumentu kopu nepieciešamībai izpētīt un novērtēt kultūras kanonu kā instrumentu, kas reaģētu uz noteiktām sabiedrības problēmām un vajadzībām.
4. Būtisku pamatojumu pētījumam veido kultūras kanona funkcionālā un idejiskā saistība ar Latvijas sabiedrībā aktualitāti nezaudējušajām nacionālās identitātes, sabiedrības integrācijas, saliedētības un kolektīvās atmiņas problēmām. Politikas plānošanas līmenī šīs problēmas atspoguļo Kultūras ministrijas pārziņā esošas nozares (sabiedrības integrācija) vidējā termiņa plānošanas dokuments: "[Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012–2018.gadam](#)"⁵. Šīs tēmas ilgstoši ir arī Latvijas humanitāro un sociālo zinātņu uzmanības lokā. Nacionālās identitātes pētījumu programma⁶ (vadītājs Jānis Stradiņš, Dr. habil. chem., Dr. h. c. hist. LZA Senāta priekšsēdētājs) aptver 13 programmas,

5 *Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņēm 2012.–2018.gadam*. MK rīkojums nr.542. "Latvijas Vēstnesis", 167 (4565), 21.10.2011. Skatīts 03.09.2013. Pieejams <http://likumi.lv/doc.php?id=238195>

6 <http://www.nacionalaidentitate.lv/> Skat. 04.09.2013.

kuru izpildē ir iesaistītas 18 zinātniskās pētniecības struktūras. Šī pētījuma ietvars un darba uzdevums neparedz detalizētu minētās pētījuma programmas rezultātu analīzi, taču ļauj izdarīt secinājumu, ka kultūras kanona iniciatīva zināmā mērā atspoguļo Latvijas sabiedrības, tai skaitā akadēmiskās vides interesi un uzmanības saasinājumu uz nacionālās identitātes un tās izpratnei relevantiem problēmjautājumiem. Arī politikas dienas kārtībā arvien nonāk nacionālās identitātes un sabiedrības integrācijas jautājumi (tostarp diskusija par LR Satversmes preambulu).

Kultūras kanona tematiskā saikne ar minētajām problēmu kopām vienlaicīgi gan stiprina nepieciešamību pēc kultūras kanona vietas un nozīmes precizēšanas Latvijas kultūras un politiskajā telpā, gan – padara smagnēju un jūtīgu pētījuma veikšanas kontekstu, jo kanona mērķi un vēlamie rezultāti lielā mērā ir saistīti ar valstī akceptēto politiku jautājumos par sabiedrības integrācijas, nacionālās identitātes, sabiedrības saliedētības priekšnosacījumiem, kā arī ideoloģiski dominējošajiem sociāli politiskajiem priekšstatiem par kolektīvās atmiņas izpratnes un veidošanas pamatprincipiem.

Īsi raksturotais faktoru kopums ne tikai kalpoja par pētījuma veikšanas ierosinājumu un pamatojumu, tas būtiski ietekmēja arī pētījuma mērķu, uzdevumu un pētījuma jautājumu izvirzījumu. 2012. gadā Kultūras kanona projekta aktualizēšanas iemesli atšķīrās gan politikas veidotāju vidē, gan publiskajā telpā izskanējušajos kultūras nozares ekspertu paustajos viedokļos, tāpat kā priekšstati par to, kādam jābūt kanona mērķim, izveides kārtībai, saturam un pielietojumam. Kultūras kanona tematika bija labs pamats diskusijai par kultūras vērtībām, taču Kultūras kanons kā politikas iniciatīva jau kopš tā izveides sākuma 2007. gadā saņēmis radikāli atšķirīgus novērtējumus, kas neļāva veidot pietiekamu argumentācijas bāzi politikas lēmumu pieņemšanai par atbalstu vienas vai citas kultūras kanona izveides metodoloģijas izvēlei. LR Saeimas Sabiedrības saliedētības komisijas definētie uzdevumi gan ietvēra ideju izstrādāt vienotu stratēģisku pieeju kultūras kanona ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai, taču pēc būtības bija orientēti uz esošā Latvijas kultūras kanona satura revīziju gan nozaru, gan atlasīto vērtību aspektā. Tai pašā laikā komisija rekomendēja kanona mērķus sasaistīt ar nacionālās identitātes un sabiedrības saliedētības aspektiem, tomēr tas nav viennozīmīgi savienojams ar „nozariski” strukturētu kanonu, kas apvieno kultūras un mākslas nozaru izcilības. Kultūras ministrija kopumā atbalstīja ieceri attīstīt kultūras kanona iniciatīvu, taču pārstāvēja viedokli, ka esošā kanona satura revīzija var radīt sabiedrībā, it īpaši kultūras un mākslas nozaru pārstāvjos, skepsi pret kanona projektu kopumā.

Kā kompromiss tika izvēlēta pieeja vispirms izstrādāt Latvijas kultūras kanona attīstības vienotus metodoloģiskos pamatprincipus, kas arī kalpoja par bāzi pētījuma loģiskā modeļa izstrādei.

2. PĒTĪJUMA MĒRĶIS, UZDEVUMI, METODOLOĢIJA

Pētījuma mērķis tika definēts atbilstoši Latvijas kultūras kanona iniciatīvas attīstības specifikai un ņemot vērā pētījuma ierosinājuma vēsturi.

2.1. PĒTĪJUMA MĒRĶIS

Pētījuma mērķis ir izzināt Latvijas kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas attīstībā iesaistīto pušu intereses, vajadzības un priekšstatus par kultūras kanona esošajiem un iespējamajiem mērķiem, izveidi, pielietojumu, kā arī šo grupu vērtības un ideoloģiskās piederības raksturojumus; izstrādāt vienotus Latvijas kultūras kanona attīstības metodoloģiskos pamatprincipus un identificēt Latvijai piemērotākos kultūras kanona iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības scenārijus atbilstoši iespējamajiem kultūras kanona izveides mērķiem.

Ar "vienotiem Latvijas kultūras kanona izstrādes metodoloģiskajiem pamatprincipiem" pētījuma ietvaros tiks saprasts sekojošais:

- kultūras kanona izstrādes procedūra tiek pakārtota iepriekš fiksētiem kultūras kanona projekta mērķiem, kuri atbilst ieinteresēto sabiedrības grupu vajadzībām un par kuriem ir panākta politiska vienošanās;
- kultūras kanona izstrādes procedūra ietver pēctecīgi īstenojamus posmus, kuri ir savstarpēji loģiski saistīti: kultūras kanona mērķa/u definēšana, kultūras kanona struktūras (nozāriska/pārnozāriska, skaits, atlases kritēriji) izvēle, kultūras kanona satura/vērtību atlases subjektu un kārtības izstrāde, kultūras kanona izveide, izveidotā kultūras kanona apstiprināšanas procedūra, kultūras kanona publiskošana un komunikācija, kultūras kanona izmantošana un pielietojums atbilstoši mērķiem; izveidotā kultūras kanona terminējums, atjaunošanas/pārskatīšanas laika ietvars, ja tāds ir paredzēts.

Tātad, ņemot vērā problēmas skarto pušu pieredzes un skatījumu atšķirības, kā pētījuma mērķis tika izvirzīts nevis izstrādāt vienu jau gatavu darbības modeli, kā attīstīt kultūras kanona iniciatīvu, bet piedāvāt vairākus konceptuālus attīstības scenārijus, kuru izvēlei jānotiek pēc politiskas vienošanās par galvenajiem Latvijas kultūras kanona politiski-ideoloģiskajiem mērķiem.

Temata priekšizpēte apliecināja, ka kultūras kanonu kā instrumentu piedāvā ļoti dažādu problēmu risināšanai un atbilstoši ieinteresēto pušu vajadzībām mainās idejas, kādam jābūt kanonam un tā mērķiem. Tā, piemēram, ar kanona palīdzību cer risināt Latvijas nacionālās identitātes, kultūras vērtību mantojuma saglabāšanas, Latvijas sabiedrības integrācijas un saliedēšanas, sabiedrības kultūrizglītības, valsts tēla veidošanas un vēl virkni citu problēmu.

2.2. PĒTĪJUMA UZDEVUMI

1. Raksturot kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas izcelsmi un sniegt tās teorētisku analīzi un izskaidrojumu.
2. Raksturot un novērtēt Latvijas Kultūras kanona (2007) iniciatīvas īstenošanas un attīstības procesu, tai skaitā plānoto projekta mērķu sasniegšanas pakāpi, analizēt galvenās projekta īstenošanas problēmas un šķēršļus
3. Veikt citu valstu pieredzes kultūras kanona programmu attīstībā novērtējumu: veikt Dānijas un Nīderlandes pieredzes analīzi, identificēt labās prakses un novērtēt tās adaptācijas iespējas Latvijas kontekstā.
4. Izstrādāt Kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības alternatīvas jeb scenārijus, raksturojot visas alternatīvas atbilstoši vienotajiem kultūras kanona attīstības metodoloģiskajiem pamatprincipiem.
5. Sniegt priekšlikumus īstermiņa un ilgtermiņa politiskai rīcībai Kultūras kanona iniciatīvas aktualizācijas jomā, ar mērķi sekmēt ilgtspējīgas politikas izstrādi atbilstošajā kultūrpolitikas virzienā.

Atbilstoši pētījuma uzdevumiem definēti galvenie pētnieciskie jautājumi:

- Kā sociālo zinātņu pētnieki skaidro un interpretē kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas un instrumenta izcelsmi? Kā tiek vērtēta un klasificēta citu valstu Kultūras kanona iniciatīvas piemērošanas pieredze, tās rezultāti un efektivitāte?
- Kas raksturīgs Latvijas kultūras kanona izveides procesam, kāda bija procedūra (idejas ierosinājums, ekspertu izvēle, kanona strukturēšanas un nozaru izvēles argumentācija u.c.), vai tā bija normatīvi regulēta? Kāds bija Latvijas Kultūras kanona iniciatīvas aizsākuma un attīstības galvenais mērķis? Vai, kur un kā

mērķis/ mērķi ir fiksēti? Kādas problēmas un šķēršļi raksturoja Latvijas Kultūras kanona izveides gaitu?

- Kādi ir būtiskākie Nīderlandes un Dānijas kultūras kanona iniciatīvu mērķi, raksturojumi, programmu rezultāti?
- Kādas ir Kultūras kanona attīstības alternatīvas jeb scenāriji un kādi ir to ieviešanas instrumenti?

2.3. PĒTĪJUMA TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

Kā pētījuma teorētiskais pamatojums tika izmantota atziņa, ka 21. gadsimta sākumā kultūrpolitikas veidošanā arvien vairāk sāk iekļaut tā saucamā "jaunā nacionālisma" un kolektīvās identitātes elementus. Kultūras kanons vairāku teorētiķu (skat. zemāk) pieejās tiek vērtēts kā viena no jaunā nacionālisma izpausmēm, norādot, ka dažās Eiropas valstīs tiek radīts **kultūras kanons**; kas tiek izstrādāts kultūrpolitikas programmu ietvaros: šobrīd Dānijā, Nīderlandē, Latvijā. Tiek konstatēts, ka katrā valstī ir specifiski kultūras kanona mērķi, izveides kārtība, bet kopējais, kas vieno šīs kultūrpolitikas iniciatīvas, ir fakts, kultūras kanona radīšana ir ilustrācija tam, kā valstis ar kultūrpolitikas palīdzību apliecina dažādas identitātes paradigmas un interpretācijas. Galvenie autori, kuros balstīta pētījuma teorētiskā pamatojuma izstrāde, ir V. Frijhoff (Amsterdamas universitāte) 2013, P. Duelund (Kopenhāgenas universitāte), 2011, M. Kremer (Vašingtonas migrācijas politikas institūts) 2013. Minētie autori analizē kultūras kanonu kā ideoloģisku paradigmu (nacionālā konservatīvisma un multikulturālisma) apliecinājumu kultūrpolitikā. Vēl nozīmīgu lomu tēmas izpratnē spēlēja J. Reed pētījumi par multikulturālismu un nacionālo identitāti, kā arī J. Thorndahl atziņas par kultūras objektu kanonizēšanas nozīmi un jēgu.

2.4. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Pētījuma loģiskais modelis jeb dizains izvēlēts pakārtoti pētījuma mērķim, kas paredz politikas alternatīvu jeb scenāriju izstrādi. Šāds pētījuma rezultāts iespējams plānojot pētījumu kā sākotnējo jeb "**ex-ante**" **ietekmes novērtējuma pētījumu** (skat MK noteikumus nr.1178⁷). Sākotnējā novērtējuma pētījuma loģika paredz līdzšinējās politikas vērtējošu

⁷ Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi. Ministru kabineta noteikumi nr.1178 "[Latvijas Vēstnesis](#)", 181 (4167), 13.11.2009; pieejams <http://likumi.lv/doc.php?id=200576>, skat.10.09.2013

raksturojumu, tai relevanto problēmu un iesaistīto pušu vajadzību analīzi, kas kalpo kā pamatojums iespējamo politikas mērķu izvirzīšanai un to sasniegšanas efektīvāko scenāriju jeb alternatīvu izstrādei.

Pētījuma mērķu sasniegšanai kā piemērotākā tika izvēlēta **kvalitatīvā metodoloģija**, ko noteica analizējamās politikas iniciatīvas raksturs, salīdzinoši nelielais politikas izveidē iesaistīto loks un dažāda līmeņa/nozaru ekspertu spriedumu loma Latvijas Kultūras kanona iniciatīvas izstrādē un attīstībā.

Analīzē izmantoti gan primāri, gan sekundāri dati.

Primāro datu ieguves metodes

- Padziļinātās intervijas (25 Latvijas, Dānijas, Nīderlandes eksperti)⁸;
- Fokusgrupas diskusijas (2);
- Satura analīze (satura analīzes vienības: politikas plānošanas dokumenti, konferenču materiāli, mācību programmas, mājas lapas u.c. avoti).

Sekundārie dati

Streļča I. (2013) Latvijas un Dānijas kultūras kanonu salīdzinājums: mērķi, izveide un rezultāts. Bakalaura darbs, Latvijas Kultūras akadēmija, 2013

8 Respondentu saraksts ir pieejams pie pētniekiem.

3. KULTŪRAS KANONS KĀ POLITISKA INICIATĪVA: TEORĒTISKI SKAIDROJUMI UN ANALĪZE

Neskatoties uz faktu, ka kultūras kanona iniciatīvas attīstības metodoloģisko principu izstrāde un izvēle ir **lietišķa** rakstura pētījums, tomēr, lai identificētu labākās kultūras kanona politikas turpināšanas alternatīvas, pievērsāties ne tikai līdzīgo politisko prakšu, bet arī līdzšinējo **teorētisko pētījumu** analīzei. Pētījuma ietvaros Kultūras kanona izstrāde skatīta kā iniciatīva, kas izmantota kultūrpolitikas un izglītības politikas ietvaros arī citās, kaut ne ļoti daudzās valstīs (Latvijas pieredzei pielīdzināmas prakses ir divās valstīs – Dānijā un Nīderlandē). Tātad uzsveram, ka pētījuma mērķis un uzdevumi neparedz analizēt kultūras nozaru profesionāļu pēc pašiniciatīvas īstenotas aktivitātes, kuru ietvaros veidoti dažādi mākslas darbu jeb kultūras artefaktu mākslinieciskā līmeņa reitingi un popularitātes topi, uz kuriem nav attiecināms politiskās iniciatīvas normatīvais raksturs. Iepazīšanās ar kultūras kanona izpēti teorētisko tradīciju un galvenajām atziņām ļauj skatīt Latvijas kultūras kanona iniciatīvu plašāku kultūrpolitikas attīstības tendenču kontekstā un veidot plašāku argumentācijas bāzi, prognozējot iespējamus rezultātus vienas vai citas politiskās izvēles jeb attīstības scenārija gadījumā. Tātad teorētisko pieeju raksturojuma nolūks šī pētījuma ietvaros nav sniegt detalizētu un kritiski orientētu akadēmiskās izpēti tradīcijas analīzi, bet raksturot teorētisko pētījumu atziņas, ar mērķi izmantot iegūtos secinājumus gan empīriskā ceļā iegūto pieredzi interpretācijā un tipoloģizācijā, gan scenāriju izvēles argumentācijā.

Vairākos nacionāla un Eiropas Savienības (ES) līmeņa kultūrpolitikas pētījumos⁹ atzīts, ka Eiropas kopējā, kā arī ES dalībvalstu nacionālā kultūrpolitika lielā mērā ir klasificējama kā identitātes veidošanas politika, turklāt identitātes veidošana arvien pārliecinošāk dažādos līmeņos tiek definēta kā pamatvērtība gan valstu politikās kopumā, gan pašreizējās kultūras praksēs. Valstu debatēs par kultūrpolitiku arvien biežāk tiek pausta pārliecība, ka vienīgā atbilde uz 21. gadsimta migrācijas, multikulturālu sabiedrību, starpkultūru mijiedarbības radītajiem izaicinājumiem, ir nacionālās vienotības stiprināšana¹⁰.

Analizēts tiek arī jautājums par kultūras kanona iniciatīvas nozīmi un vērtējumu aktuālo kultūrpolitikas procesu kontekstā. Trijās Eiropas valstīs – Dānijā, Nīderlandē un Latvijā – nacionālā kultūras kanona izveide ir joprojām pietiekami nozīmīga un aktuāla diskusiju tēma, kas aptver kultūrpolitiku un izglītības politiku, kā arī kultūras procesus sabiedrībā kopumā.

9 Skatīt zemāk.

10 http://www.culturalpolicies.net/web/files/149/en/Identifying_with_Europe.pdf, skat. 10.10.2013.; <http://www20.gencat.cat/docs/msi-cultura/Relacions%20Internacionals/Noticies/Documents/Arxiu/Villarroya%20%282011%29.pdf>; skat. 10.10.2013.

Arī diskusijas par kultūras kanonu visbiežāk ir saistītas ar globalizācijas seku, multikulturālas sabiedrības specifikas un nacionālās savdabības saglabāšanas tematiem, kur kultūra tiek akcentēta kā viena no tām jomām, kas var vienot sabiedrību, veicināt sapratni un toleranci. Starptautiskos politiska un akadēmiska rakstura forumos izskanējuši arī viedokļi par nepieciešamību veidot kopēju Eiropas Kultūras kanonu – tas parādītu Eiropas kultūru vienojošos elementus. Taču šī ir tikai diskusiju tematikas viena daļa, jo, analizējot konkrētas kultūras kanona veidošanas prakses Dānijā un Nīderlandē, pētnieki atklāj šīs iniciatīvas ambivalentās sekas, kur virzībā uz nacionālās identitātes stiprināšanu un saliedēšanu tiek izraisīti arī citi efekti: sabiedrība nereti tiek sašķelta, saasināta identitāšu konkurence un dažkārt pat diskriminētas noteiktas sabiedrības daļas tiesības uz kultūru. *Mūsdienās valstis rada kultūras kanonus, kas tiek veidoti kā nacionālās kultūrpolitikas atbildes pieaugošajai globalizācijai, imigrācijai, multikulturālismam un kultūras relatīvismam, tas kalpo kā nacionālās identitātes un sociālās kohēzijas sekmēšanas garants*¹¹ Tai pašā laikā, kultūras kanona iniciatīva cieši tiek saistīta arī ar ideju par cilvēku tiesībām uz kultūru un brīvu iekļaušanu kultūras zīmju sistēmās, kas var tikt un var netikt panākta dažādu šīs iniciatīvas prakšu ietvaros, jo kanons, kas radīts ar mērķi normatīvi saistīt cilvēkus ar noteiktām vērtībām, var kļūt arī par diskriminējošu faktoru cilvēku tiesību uz kultūru nodrošināšanā, ja kanonā tiek iekļautas tikai noteiktas dominējošās kultūras vērtības. Pēdējā tēze akcentē tieši kanona satura izvēles pamatprincipu nozīmi un lielo ietekmi uz sekām, kādas var radīt sabiedrībā kanona izveides process un tā izmantošana sabiedrības integrācijas un identitātes vajadzībām. Dāņu kultūrpolitikas pētnieks P. Duelunds norāda, ka 21. gadsimta sākumā kultūrpolitikas veidošanā arvien vairāk sāk iekļaut "jaunā nacionālisma" un kolektīvās identitātes elementus, kur ar jauno nacionālismu cita starpā tiek saprastas sekojošas iezīmes:

- nacionālās identitātes politika un imigrācijas politikas savstarpējā saistība;
- nacionālās vienotības atdzīvināšana ar skaidru nošķirumu starp „mēs” un „viņi”;
- pagrieziens no integrācijas uz asimilāciju (par spīti pretējai politiskai retorikai);

11 Duelund, P., 2009. A sense of belonging: paradoxes of identity, nationalism and diversity in Europe and beyond. In : I. van Hamersveld and A. Sonnen, eds. *Identifying with Europe: reflections on a historical and cultural canon for Europe*. Amsterdam: Boekmanstudies, p.162

- kultūras mantojuma aktualizēšana uz pasaulei atvērtu laikmetīgās mākslas formu rēķina;
- kultūras mantojuma, identitātes un kultūras institūciju naratīvu primordiāla transformācija uz identitātes kosmopolītiskā formēšanas rēķina;
- kolektīva stigmatizācija un identitātes protekcijas pārsvars pār individuālajām cilvēktiesībām;
- prioritāte antropoloģiskiem konceptiem par kopīgām tradīcijām un vērtībām;
- klasiskā liberālā republikānisma ar tam raksturīgajām individuālām pilsoņu tiesībām un iekļaujošu sabiedrību nomaiņa ar partikulārismu, tribālismu un iekšēji vērstām paralēlām sabiedrībām;
- vienlīdzīgu sociālo un politisko tiesību un iespēju aizvietošana ar kulturālismu;
- uz cilvēktiesībām balstīts redzējums, ka pret visiem cilvēkiem, neskatoties uz viņu atšķirībām, jāizturas vienlīdzīgi, tiek aizstāts ar politisku multikultārismu: atšķirīga attieksme pret cilvēkiem to atšķirību dēļ.¹²

"Jaunā nacionālisma" ideoloģisko pamatprincipu nozīme šī pētījuma ietvaros tiek saistīta ar teorētisku pausto atziņu, ka par vienu no jaunā nacionālisma izpausmēm tiek minēta tieši kultūras kanona izstrādes iniciatīva Dānijā, Nīderlandē un Latvijā. Tiesa, katrā valstī ir specifiski kultūras kanona mērķi, izveides kārtība, bet kā kopējais visu valstu projektos tiek raksturots fakts, ka kultūras kanona radīšana ir ilustrācija tam, kā valstis ar kultūrpolitikas palīdzību apliecina dažādas identitātes paradigmas un interpretācijas.

Tā P. Duelunds norāda¹³, ka Dānijas un Nīderlandes kultūras kanonu projektiem ir atšķirīgi mērķi, jo Dānijas gadījumā iniciatīva tiek pamatota un tās argumentācijā tiek izmantota tā saucamā jaunā nacionālisma ideoloģija (nacionālā konservatīvisma modernākais atzars), bet Nīderlandes pieeja balstīta multikulturālisma pamatprincipos, kas ir vēl viens apliecinājums faktam, ka viens un tas pats instruments var tikt lietots dažādu mērķu sasniegšanai un attiecīgi – panākt atšķirīgus rezultātus. Dānijas un Nīderlandes kanoni labi ilustrē, kā nacionālās valdības īsteno divas pieejas nacionālās identitātes stiprināšanai:

12 Peter Duelund (2011). The Impact of the New Nationalism and Identity Politics on Cultural Policy-making in Europe and Beyond. P. 7, skat. 12.09.2013. Pieejams: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/CWE-TP-Duelund_en.pdf

13 Peter Duelund (2011). The Impact of the New Nationalism and Identity Politics on Cultural Policy-making in Europe and Beyond. P. 4, skat. 12.09.2013. Pieejams: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/CWE-TP-Duelund_en.pdf

- Dānijas gadījumā kanona mērķis ir apkopot un parādīt dižākos un nozīmīgākos Dānijas kultūras mantojuma darbus, atklāt, ar ko dāņi ir īpaši globālajā pasaulē un šeit dominē centieni nodrošināt vienotu identitāti, kas balstīta „pirmatnējā” etnisko dāņu identitātē, faktiski paredzot citu kultūras grupu integrāciju uz šīs bāzes.
- Nīderlandes kanona mērķis bija identificēt tos vēsturiskos un kultūras notikumus, kas ir pamatā šodienas Nīderlandei tādai, kāda tā ir, lai iepazīstinātu visu sabiedrību ar Nīderlandi kā daļu no Eiropas un pasaules; tas ietvēra arī primāru nepieciešamību izstrādāt izglītības sistēmā izmantojamu materiālu, kas radītu vienotu izpratni par Nīderlandes kultūru un vēsturi, bet kanona autori paredzēja, ka tam jāatspoguļo visu Nīderlandes iedzīvotāju kolektīvā atmiņa, kā arī jāparāda citu kultūru ietekmes. Nīderlandes kanona mērķis nav mākslīgi konstruēt vienotu identitāti; tas sākotnēji tika veidots, pamatojoties multikulturālisma ideoloģiskajos pamatprincipos, kaut šobrīd analītiķi to raksturo kā interkulturālisma izpausmi¹⁴.

Jāsecina, ka Kultūras kanona iniciatīvas politiski ideoloģiskais pamatojums skatāms kā nozīmīgs iniciatīvas attīstības priekšnoteikums, kas būtiski ietekmē tās virzību un ilgtspēju. Konsekventas politikas īstenošanas priekšnosacījums ir sabiedriski politiska vienošanās, kurš no diviem principiem kanona iniciatīvas īstenošanā tiks prioritēts: normatīva piesaiste vienotai vērtību kopai vai kultūru dažādību atzīšana. Politisko prioritāšu maiņa, mainoties politisko spēku samēram un valdībām, tai skaitā, kultūras ministriem, var kalpot kā šķērslis vai stimuls (atkarībā no kultūras un izglītības nozari pārraugošo ministru politiskās piederības) kanona iniciatīvas principiālam un konceptuālam atbalstam, tādējādi vājinot kultūras kanona iniciatīvas attīstības konsekvenci gadījumā, ja tās ieviešanas kompetence attiecināta tikai uz valsts institūcijām.

14 Fijhoff, W. The Relevance of Dutch History, or: Much in Little? Reflections on the Practice of History in the Netherlands. Pieejams: www.bmgm-lchr.nl/index.php/bmgm/article/...1.../7168, skatīts 12.09.2013.

4. KULTŪRAS KANONA KĀ POLITISKAS INICIATĪVAS ĪSTENOŠANAS UN ATTĪSTĪBAS PROCESA RAKSTUROJUMS UN NOVĒRTĒJUMS

Kā minēts, šobrīd Eiropas Savienībā ir tikai trīs valstis, kuras dažādu kultūrpolitikas mērķu sasniegšanai izmantojušas iniciatīvu, kas apzīmēta ar jēdzienu „kultūras kanons”. Ne tikai iniciatīvas ideoloģiskā argumentācija, bet arī pats iniciatīvas apzīmējums ir raisījis plašas diskusijas gan akadēmiskajā, gan politiskajā vidē, kā arī publiskajā telpā kopumā. Tieši jēdziens „kanons” ar savu daudznozīmību¹⁵ nereti ir diskusiju priekšmets. Visbiežāk asociētā „kanona” nozīme ir saistīta ar normatīvismu, stingru noteiktību, dogmatismu, regulāciju, kas ir pretrunā ar demokrātiskās sabiedrības kultūras jēdzienam piesaistīto kultūras vērtību daudzveidības un brīvas izvēles ideju. Protams, nevar ignorēt arī citu kanona jēdziena nozīmi, kas dominējoši tiek lietota mākslinieciskās darbības raksturojuma kontekstā un kas saistīta ar konkrētas formas jeb mērauklas (dažkārt ietverot arī ētiska rakstura nozīmi) piemērošanu mākslas darba jaunradē. Tomēr otra minētā nozīme retāk tiek saistīta ar kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas apzīmējumu, jo kanona izveide politikas ietvaros automātiski ietver ideju par jābūtību un tiesisku normatīvismu, tātad, obligātumu. Jebkurā gadījumā, diskutablā jēdziena "kultūras kanons" izmantošana politisku aktivitāšu apzīmēšanai, tai skaitā nacionāli konservatīvās vai multikulturālisma ideoloģisko mērķu sasniegšanai, nav bijusi populāra izvēle (vismaz līdz šim) kultūrpolitikas veidotāju vidē, par ko liecina fakts, ka tikai trīs Eiropas Savienības valstis šādu iniciatīvu ir attīstījušas: Nīderlande, Dānija, Latvija. Visās trijās valstīs kultūras kanona iniciatīvas tiek uzsāktas laikā no 2005.-2007. gadam, un iespējams, ka šo iniciatīvu uzsākšanai ir kopīgs ārējs stimulants, kas meklējams starptautiskā kultūrpolitikas kontekstā. 21. gadsimta sākums iezīmējās ar vairākiem dažāda mēroga kultūras kopienu centieniem apliecināt savu kultūras identitāti un savdabību, piemēram, UNESCO 2005. gadā pieņēma Konvenciju par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu, bet Eiropas Savienībā 2005./2006.gadā, strādājot pie Lisabonas līguma (pieņemts 2007. gada 13. decembrī), notika plašas diskusijas par to, vai Eiropas Savienības dalībvalstis saista vienota kultūra ar tai specifisku vērtību sistēmu, kas būtu jāatspoguļo Lisabonas jeb Reformu līguma preambulā. Šo diskusiju retorikā tika lietots jēdziens "Eiropas kultūras kanons". Visticamāk, ka tieši šajās diskusijās tika „aizgūta” prakse izmantot kultūras kanona jēdzienu, lai apzīmētu valstu politiskos centienus apliecināt un aizsargāt nacionālo identitāti ar kultūras vērtību palīdzību. Lai izprastu iniciatīvas īstenošanas konkrētās prakses

15 Skat. Latviešu literārās valodas vārdnīcu

pozitīvos un negatīvos aspektus, kas ļautu plašāk argumentēt kanona attīstības scenāriju izvēli, analizēsim visu trīs valstu kultūras kanona projektus pēc sekojoša plāna:

1. Kultūras kanona izveides pamatojums un mērķi.
2. Kultūras kanona izveides process.
3. Kultūras kanona izveides efektivitāte.
4. Kultūras kanona izveides kopējs novērtējums.

4.1. KULTŪRAS KANONA INICIATĪVAS ATTĪSTĪBA: LATVIJAS SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS

4.1.1. Kultūras kanona izveides pamatojums un mērķi

Jebkuras politiskas aktivitātes rezultāti lielā mērā ir atkarīgi no precīzu mērķu izvirzīšanas un to sasniegšanai vispiemērotāko līdzekļu izvēles. Latvijas kultūras kanona mērķi dažādos līmeņos, dažādos laika posmos definēti atšķirīgi, ko turpinājumā īsi raksturosim un skaidrosim.

Kultūras kanona izstrādes nepieciešamības argumentācija un mērķi ir dokumentēti vienīgi kultūras kanona mājas lapā www.kulturaskanons.lv, kur tie formulēti atbilstoši mājas lapas formātam – plaši, tēlaini, vairāk norādot uz to, kādas funkcijas kanons varētu pildīt, nevis norādot konkrētus rezultātus, ko no kanona sagaida šīs iniciatīvas autori. Mājas lapā ir norādīts *Latvijas kultūras kanons līdzīgi kā citās Eiropas valstīs izveidots kā izcilāko un ievērojamāko mākslas darbu un kultūras vērtību kopums, kas atspoguļo nācijas visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūrā. Kultūras kanonā iekļautas Latvijas kultūru raksturojošās vērtības dažādās mākslas jomās, ar kurām lepojamies un kurām vajadzētu veidot ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu, nodrošinot piederības izjūtu Latvijai. Kanona diskurss saistāms ar kultūras atmiņas jēdzienu, kas skaidrojams kā cilvēku grupas, noteiktas kultūras pārstāvju kopējas zināšanas noteiktā brīdī. Tādējādi var teikt, ka kanons ir līdzeklis šādas kopējas kultūras atmiņas radīšanai un izplatīšanai. Kanons savā ziņā ir institucionalizēta kultūras atmiņa.*¹⁶ Tekstā ir definētas vairākas pazīmes, kas raksturo vērtības jeb artefaktus, kas iekļauti kanonā:

¹⁶ <http://www.kulturaskanons.lv/lv/1/> ; skatīts 15.08.2013.

1. izcilākie un ievērojamākie mākslas darbi un kultūras vērtības, kas atspoguļo nācijas visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūrā;
2. vērtības, ar kurām lepojamies;
3. vērtības, kuras veido ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu;
4. tās nodrošina piederības sajūtu Latvijai;
5. tās ir noteiktas cilvēku grupas kopējas zināšanas noteiktā brīdī.

Uzskaitījums vairāk raksturo iespējamību, mazāk – patieso konkrētā kultūras kanona funkcionalitāti. Ja nav pamata šaubīties, ka esošā, 2008. gadā izveidotā, Latvijas kultūras kanona vērtības atbilst pirmajam un otrajam raksturojumam, tad, pietiekami ātri pierādāma 3., 4. un 5. pazīmes neatbilstība realitātei. Šis kultūras kanona mājas lapas teksta fragments labi raksturo kanona iniciatīvas **iespējamos** rezultātus, nevis to, ko reāli konkrētais kanons ar konkrēto izveides praksi un vērtību atlases kritērijiem spēj sasniegt. Minētais skaidri signalizē par iniciatīvas mērķu un kanona satura neatbilstību vismaz šajā formālajā līmenī.

Ir politikas plānošanas dokumenti, kuros plānotas ar kultūras kanona pielietojumu, papildināšanu un aktualizāciju saistītas aktivitātes, taču nav dokumenta, kas regulē tieši kultūras kanona iniciatīvas attīstību, pamatotu tās nepieciešamību un argumentētu tās mērķu izvēli. Kultūras ministrijas pārstāvji atzīst, ka kultūras kanons mērķu ziņā atbilst vidējā termiņa kultūrpolitikas plānošanas dokumentam (pamatnostādnēm) "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015. gadam. Nacionāla valsts"¹⁷, kur plānotais, savukārt, saskan ar „Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020. gadam”¹⁸ (NAP) un pašlaik Kultūras ministrijā topošo kultūrpolitikas vidējā termiņa plānošanas dokumentu "Radošā Latvija 2014–2020"¹⁹, kas būs nozīmīgākais politikas plānošanas dokuments kultūras nozarē. Taču šajos dokumentos nav fiksēti specifiski kultūras kanona mērķi un detalizēti plānotie iniciatīvas rezultāti. Arī "NAP 2014.-2020." norādīts, ka [43] *Valsts pievērš īpašu uzmanību Latvijas kultūras mantojuma pamatvērtību saglabāšanai, uzturēšanai un popularizēšanai. Šo mērķu sasniegšanai valsts pilnveido sadarbību ar pašvaldībām, uzņēmējiem, sabiedriskajām organizācijām un starptautiskajām institūcijām. Latvijas kultūras kanons ir valsts kultūras, izglītības, nacionālās vienotības un sabiedrības saliedētības, kā arī Latvijas tēla veidošanas politikas instruments.* Līdz ar to – nav politiski precizēts, vai, īstenojot kultūras kanona projektu, mēs plānojam efektus sabiedrības kultūrizglītības, saliedētības, integrācijas, identitātes diskursos?

17 Par ilgtermiņa politikas pamatnostādnēm "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015.gadam. Nacionāla valsts". MK rīkojums nr.264. "Latvijas Vēstnesis", 63 (3431), 20.04.2006. Skatīts 14.09.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=133229>

18 Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam. Saeimas paziņojums. "Latvijas Vēstnesis", 6 (4812), 09.01.2013. skatīts 12.09.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=253919>

19 http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/radosa_latvija.html; skatīts 15.02.2013.

Vai ir iecere ar viena kanona palīdzību risināt problēmas visās minētajās jomās? Kā jau minēts iepriekš, līdzšinējā politiskā pieredze Dānijā un Nīderlandē to izslēdz.

Precizējoša informācija par kultūras kanona iniciatīvas attīstību iegūstama, iepazīstoties ar kanona izveidē iesaistīto cilvēku pieredzēm, kā arī analizējot konferenci un diskusiju transkripcijas, kuras uzglabātas Kultūras ministrijas īstenotā (2007./08. gads) kultūras kanona projektu vadītāju personiskajos arhīvos²⁰.

Latvijas kultūras kanona iniciatīvas aizsācēja 2007. gadā bija toreizējā (laikā no 2004. gada līdz 2009. gadam) kultūras ministre Helēna Demakova, kuras ieguldījums kultūrpolitikas, bet, jo īpaši kultūras nozares statusa nostiprināšanā citu rīcībpolitikas virzienu kontekstā, nav pārvērtējams. Helēnas Demakovas darbības periodā tika aizsāktas ļoti daudzas Latvijas kultūras dzīves ilgtspējīgai attīstībai nozīmīgas aktivitātes – Nacionālās bibliotēkas projekts, Laikmetīgās mākslas muzeja ideja, radošo industriju attīstības koncepta aktualizācija, Dziesmu un deju svētku nozīmes stiprināšana, kultūras norišu un mantojuma digitalizācija u.c. Viena no daudzajām ministres iniciatīvām bija arī kultūras kanona projekta attīstība. Ideja bija oriģināla un raisīja plašas kultūras un mākslas nozaru pārstāvju diskusijas, kurās gan apliecināts gandarījums par šādu iniciatīvu, gan identificējamās arī ekspertu šaubas par kultūras kanona izveidi politikas veidotāju „paspārnē”. Vairāki avoti liecina, ka Kultūras kanona projekta attīstībā izšķiroša nozīme bija tieši Helēnas Demakovas personībai, kaut tā attīstībai tika saņemts vairāk vai mazāk pārliecinošs kultūras nozaru ekspertu atbalsts. Lai izprastu faktiskos Kultūras kanona izveides mērķus un argumentāciju, pētījuma ietvaros tika iegūts pietiekami plašs iesaistīto personu viedokļu spektrs, tai skaitā, Helēnas Demakovas atmiņas par kultūras kanona iniciatīvas attīstību: *Kultūras kanona projekta norise man ir palikusi ļoti labi atmiņā, jo tas bija projekts, kuru kā kultūras menedžeris es pati arī vadīju. Pirmā apjausma par Kultūras kanonu man bija 2007. gadā, kad biju komandējumā Dānijā un Dānijas Kultūras ministrs (..) iepazīstināja ar Kultūras kanona izstrādi tobrīd Dānijā. Tāpēc es uzsveru, ka šis projekts bija politisks (..). Bijusī ministre apliecina savu personisko ieinteresētību projekta vadībā un attīstībā, kā arī norāda idejas avotu. Projekta politiskais pamats labi atklājas sekojošā kanona iniciatores norādē: es nebūtu tas cilvēks, kurš varētu aprakstīt, kāpēc kanons ir vajadzīgs, jo, kā es jau teicu, tā bija mana politiskā pārliecība, bet es domāju, jebkuram politiķim, kurš nāk no Nacionāli konservatīvās partijas, tā ir absolūta nepieciešamība, tā ir daļa no partijas ideoloģijas. Minētais un citi fakti norāda, ka galvenais mērķis, ko ar kanona projekta palīdzību centās sasniegt H. Demakova, bija nostiprināt*

20 A.Hermanes, Kultūras kanona projekta menedžeres 2007./08 personiskais arhīvs

nacionāli konservatīvās ideoloģijas vērtības ar kultūrpolitikas iniciatīvu palīdzību (..) *saprotu, ka Kultūras kanons ir pretrunā kultūrai, jo kultūra ir nemītīgi mainīgs organisms, un katram ir savas prioritātes. Arī mans personīgais kanons nesakrīt ar visu pārējo uzskatiem, tāpēc tā ir pretruna, bet, ja mēs to uzskatām kā **politisku nepieciešamību**, tad tā pretruna pazūd.* Helēna Demakova pati arī norāda uz kanona pretrunu ar brīvu, dabisku, radošu kultūras procesu un brīvas mākslinieciskās jaunrades attīstību, taču vairakkārt uzsver, ka politiskie mērķi – nostiprināt nācijas pašapziņu, nosaucot kultūras artefaktus, kuri obligāti iekļaujami vidējo izglītības iestāžu mācību programmās, bija galvenais kultūras kanona izveides motīvs.

Latvijas Kultūras kanona ideja attīstījās 2007. gada beigās, kad Kultūras ministrijas rīkotais konferenču cikls "Septiņas māsas" noslēdzās ar 6. decembra konferenci "Latvijas kultūras kanons – saliedētas sabiedrības stūrakmens"²¹.

Kultūras kanona idejas ierosinātāja bijusī kultūras ministre Helēna Demakova kanona iniciatīvas attīstību šajā konferencē pamatoja un sasaistīja ar kultūrpolitikas plānošanas dokumentu „Nacionāla valsts” vadlīnijām, kuru izstrādē iesaistījās vismaz divarpus tūkstoši dažādu nozaru Latvijas ekspertu, ko, acīmredzot, uzskatīja par idejas leģitimizācijas un demokrātiskās izcelsmes pamatojumu. H. Demakova norāda: *Vadlīniju mērķis ir saglabāt un attīstīt Latviju kā mūsdienīgu nacionālu valsti, kuras cilvēki, būdami atvērti pasaules kultūras daudzveidībai un dialogam, vienlaikus stingri apzinās paši savas nacionālās vērtības. Kultūrpolitikas vadlīnijas noteikti ir ideoloģiskas, taču tas nenozīmē, ka tās ir politizētas. Politizēta vienīgi ir vairākuma latviešu vēlme pēc savas suverēnas valsts un pēc vienas valsts valodas.* Turklāt konferences dalībnieku uzrunā ministre piesauc kanonu kā sabiedrības/cittautiešu integrācijas instrumentu, kas vēlāk neparādās kultūras kanona mērķu sarakstā kanona mājas lapā.

Cita rakstura argumentus kultūras kanona izveides tematikā minēja konferences paneldiskusijas dalībnieki²², kuri jau pirms sešiem gadiem Kultūras ministrijas rīkotajā konferencē „Latvijas kultūras kanons – saliedētas sabiedrības stūrakmens” norādīja uz vairākiem iniciatīvas attīstības riskiem un precīzu mērķu definēšanu kā sekmīgas projekta attīstības priekšnosacījumu. Diskusijā piedalījās arī šobrīd Latvijas kultūras telpā atzīti viedokļu līderi: Māra Lāce, mākslas vēsturniece; Raimonds Briedis, literatūrzinātnieks; Mikus Čēže, mūzikas vēsturnieks; Līga Ulberte, teātra kritiķe; Valdis Muktupāvels, etnomuzikologs; Aivita Putniņa, sociālantropoloģe. Diskusijas kopējā tematika tika definēta kā viedokļu apmaiņa par to, kas kultūras kanons varētu būt Latvijas kontekstā, vai tas ir vajadzīgs, kam tas

21 http://www.km.gov.lv/lv/jaunumi/?news_id=264; skatīts 09.09.2013.

22 Diskusijas transkripcija pieejama Kultūras kanona projekta menedžeres A.Hermanes personiskajā arhīvā

ir vajadzīgs, kā to varētu veidot, kādi varētu būt tā izveides mehānismi, sabiedrības iesaistīšanas modeļi. Jau toreiz diskusijā Mikus Čeže norādīja, ka *ja tiek teikts, ka kanonu vajag izstrādāt, ņemot vērā šodienas kontekstu un tendences, tad veidotos viens saraksts, bieži vien tas varētu būt ar nedzirdētiem vai pat sabiedrībā negribētiem skaņdarbiem, un savukārt, ja ir kanons, ko veido, lai nodrošinātu piederības izjūtu, kurā ietverts tas iemīļotais, tipiskais, tuvais, tad tur varētu būt Emīla Dārziņa „Melanholiskais valsis” un Jāņa Mediņa ārija no pirmās svītas, ko pat Brežņeva bērēs spēlēja, tad tur varētu būt kaut kas, protams, no latviešu operas, pieņemsim „Baņuta” vai „Uguns un nakts”, vai kaut kas no simfoniskās mūzikas. Tādēļ es domāju, ka jāvienojas par kritērijiem, jāsaprot, kam mēs šo kanonu veidojam, jo varbūt ir pat iespējams veidot šo sarakstu pēc kāršu principa, proti, ka ir viena kārts ar, pieņemsim, 12 skaņdarbiem, kas ņem vērā šo te iemīļotības principu, vai ir tautai tuvs. Otrs – starptautiskā atpazīstamība, jeb konvertējamība. Jo, iespējams, tiešām, ka veidojas dažādi saraksti.*

M. Čeži papildināja arī diskusijas vadītāja Baiba Tjarve, rezumējot, ka *runājot iezīmējās vairākas pretrunas (..), kas šeit tika minētas:*

- *Vai kanonam būtu vairāk reprezentatīvā funkcija – vairāk uz āru vērsts, vai vairāk izglītojoša funkcija – vairāk uz iekšu vērsta;*
- *Vai tas ir iemīļotais vai izcilais;*
- *Vai tas ir Latvijas kanons vai latviskais kanons;*

Visos šajos uzstādījumos ir zināma pretruna. Es pieļauju, ka ir jāizdara tāds ļoti skaidrs uzstādījums, pirms sākt veidot kanonu. Jo tas nav viens un tas pats – citādi nevarēs nonākt pie vienotas diskusijas.

Arī Māra Lāce norāda, ka muzeju darba praksē dažādiem mērķiem (izglītības programmām vai reprezentācijai) tiek atlasīti dažādi darbi, kas vēlreiz norāda uz to, ka kanona satura izveide ir ļoti atkarīga no mērķa, kam un kā to paredzēts izmantot.

Kā zināms, šāda vienošanās par to, kādām vajadzībām īsti kanons tiek veidots, nenotika.

Dominējošie viedokļi minētajā diskusijā bija sekojoši:

- Gandrīz visi diskusijas dalībnieki akcentēja nepieciešamību pēc diskusijas par kultūras nozīmi sabiedrībā un kultūras vērtībām, paužot pārliecību, ka kanonam vajadzētu būt atvērtai telpai, tas nedrīkstētu būt kaut kas slēgts, tā izveide un attīstība varētu ietvert radišanas, spēles elementus, pretējā gadījumā tiktu pārkāpta mākslas

jēga, kas ir „viena vienīga kanonu pārkāpšana”(M. Lāce, R. Briedis, L. Ulberte, A. Putniņa).

Šāda kanona attīstība labi kalpotu kultūras procesa aktivizēšanai, taču būtu visai sarežģīti to savienot ar tā izglītojošo, sabiedrības saliedētības un identitātes konstituēšanas funkciju.

- Vairāki diskusijas dalībnieki norāda, ka kanons varētu kalpot kā zīmju sistēma jeb kultūras orientieri, kurus katrs izmanto pēc vajadzības.

Šāda pieeja nesakrīt ar H. Demakovas ideju par kanona vērtību iekļaušanu obligātajās mācību programmās.

- Diskusijas dalībnieki jau toreiz, pirms kanona izveides, minēja, ka vissarežģītākais varētu būt veidot *jūtu ķīmiju* (M. Lāce) starp ekspertu viedokli un sabiedrības atzinību ekspertu nosauktajām vērtībām.

Ekspertu izvēlētais kultūras kanons bija ļoti attālināts no sabiedrības kolektīvās atmiņas kultūras un mākslas jomās, kas kultūras kanona izveides rezultātā arī izrādījās zināms šķērslis kanona idejas izplatībai.

- Tiek norādīts, ka kanons varētu būt mūsu nacionālās pašapziņas ilustrācija, *saraksts, kas būtu nozīmīgs mums pašiem* (R. Briedis).

Šī kanona izpratne neietver konsekvences attiecībā uz izglītības programmām un vairāk akcentē identitātes konstruēšanas diskursu.

- Tiek minēts, ka kanona mērķis būtu apvienot tādas vērtības/artefaktus, kuru nozīme pārsniedz vienas kultūra/ mākslas nozares ietvarus (R. Briedis, A. Putniņa).

Ideja akcentē kanona saturisko aspektu, bet nenorāda uz to, kā tiktu lietots šāds kanons un kāda būtu tā nozīme.

- Atziņa, ka kanona galvenā nozīme būtu cilvēku centieni to pārkāpt, jo pretējā gadījumā mēs fiksējam kultūras attīstības procesu (V. Muktupāvels).

Atziņa ietver divas konsekvences: drīzāk kanona nepieciešamības noliegums jeb tā izmantošana kā kultūras un mākslas jaunrades procesa ģeneratoru.

- Realitātē šodien cilvēkiem piemīt daudzslāņains identitāšu komplekts, kas padara apšaubāmu kanona izmantošanu nacionālās identitātes definēšanā, tāpat arī kanona esamība vai izmantošana izglītībā ir riskanta, jo tā var sākt aizvietot reālo kultūras

apguves procesu un ierobežot šī procesa radošumu, samazināt kultūras apguves pārdzīvojumu(V. Muktupāvels, A. Putniņa).

Īsi pēc kultūras kanona izveides kultūras kanona iniciatīvas mērķu izvirzīšanas procedūras nozīmi kādā savā intervijā min arī arhitekts, diplomāts, bijušais kultūras ministrs (1994-1995) un vairāku kultūras ministru padomnieks Jānis Dripe: *Par Kultūras kanona mērķiem un jēgu ir diskutēts jau kopš šī ideja pavīdēja publiskajā telpā pagājušā gada vasarā. Par paraugu ņemtais Dānijas, kā arī Nīderlandes kultūras kanons reprezentē šo valstu kultūras sasniegumus. Taču aiz šiem sasniegumiem, aiz šī saraksta ir pamanāmas demokrātiskas valsts tradīcijas un skaidra kultūras politika, kanons ir tikai tās atspoguļojums. Latvijas pieeja, kā jau tas ierasts, ir bijusi pilnīgi pretēja – tā vietā, lai runātu par kultūras nozaru politiku, par infrastruktūru, par vērtību kritērijiem, galu galā pagrābti atsevišķi gadījumi, atsevišķi piemēri, ko tad nu kanonizē. Tiek spriests par formu un fasādi, iztrūkstot pamatiem. Vai tas nav ačgārni?*

Redzams, ka viedokļi par kultūras kanona iespējamajiem mērķiem un attīstības formām ir ļoti diferencēti un daudzos gadījumos nesavienojami ar toreizējās kultūras ministres politiskajiem mērķiem. Turklāt, publiskajā telpā paustie ministrijas mērķi ir nesakritīgi un mainās atkarībā no to komunikācijas vides. I. Streļča, savā bakalaura darbā (LKA bakalaura grāda „Mākslās” iegūšanai) norāda, ka *tik plaša mēroga kultūras projektam būtu daudz lielāka sabiedrības uzmanība un arī interese, ja tam būtu bijuši noteikti nodomi vai vismaz nosauktas nozares, kurām kultūras kanons tiek veidots. Turklāt tam neapšaubāmi būtu daudz tiešāks pienesums projekta pilnīgas realizēšanas gadījumā un kaut vai šā brīža daļējas realizācijas gadījumā, jo iedzīvotāji zinātu, ka to var lietot noteiktiem mērķiem – izglītībā un darbā ar cittauniešiem.*

Secinām, ka kultūras kanona iniciatīvas izvirzījuma procesā 2007. gadā kultūras nozares ekspertu līmenī tika pausts plašs un diferencēts, bieži vien savstarpēji pretrunīgs (pat viena cilvēka priekšstatu ietvaros) viedokļu spektrs par kanona iespējamajiem mērķiem un attīstības formām un iespējamajiem kanona radītajiem efektiem un rezultātiem. Pati par sevi priekšstatu diversitāte, protams, nav pakļaujama kritikai, taču gadījumā, ja kultūras kanona izveidi ierosina un atbalsta (tai skaitā ar publisko finansējumu) valsts, tad sabiedrībai jāredz šīs iniciatīvas pamatojums, mērķi un plānotais rezultāts, kas nav realizējams pie neskaidras jeb pretrunīgas izvēlētas politikas argumentācijas. Kultūras kanons kā kultūrpolitiska iniciatīva nav salīdzināma ar dažādām kultūras un mākslas nozaru pārstāvju radošām pašizpaušmēm, veidojot literāru darbu, teātra izrāžu vai dziesmu topus, kuros ietverts noteikts spēles un populisma elements un, kas visbūtiskāk – tā rezultāti ir patiesi brīvi lietojami, tiem nav

konsekvences jeb normatīva rakstura. Protams, konsensa panākšana viedokļu daudzveidības gadījumā ir politikas ierosinātāja un īstenotāja uzdevums.

Kultūras kanona iniciatīva tika attīstīta tā arī formāli nedefinējot vienu, konsekventu, konsensā balstītu politisko platformu kultūras kanona iniciatīvas argumentācijai. Tiesa, fakts, ka Kultūras ministrijas pārstāvētais skatījums un kanona politiski ideoloģiskais pamatojums netika precīzi formulēts un dokumentāli nostiprināts, nenozīmē, ka tā nebija. Jautājums ir par iemesliem, kādēļ palika neatklāti patiesie idejas iniciatores, ministres Helēnas Demakovas mērķi – ar kultūras kanona iniciatīvas palīdzību nostiprināt nacionāli konservatīvajā ideoloģijā sakņotu skatījumu uz nacionālās identitātes un nācijas pašapziņas stiprināšanas paņēmieniem. Bijusī kultūras ministre vairākkārt norāda uz savu pārliecību, ka *mums ir viens nacionālais kanons (..) un integrācijai ir viena platforma (..)*, ar to izslēdzot iespēju un noliedzot dažādu kultūras segmentu kanonu formulēšanas iespējas (reģionu kanons, jauniešu kanons u. tml.). Tiesa, tas nav vienīgais gadījums Latvijas politikā, kad konkrēta politiska rīcība, politiskas programmas vai lēmumi netiek argumentēti pietiekami konsekventi.

Kultūras kanona iniciatīvas izstrādes sākumā dominē viedokļi par to, kas būtu jāiekļauj kanonā vai kāds tas **nevarētu** būt. Mērķu un plānoto rezultātu jautājumā tiek akcentēts, ka svarīgi būtu precizēt, kur un kā kanons tiks izmantots, bet vienošanās un konsenss šajos jautājumos netiek panākts. Latvijas Kultūras kanona iniciatīvas oficiālo mērķu "kustīgums" vai elastīgums, kur to formulējums mainās atkarībā no konteksta, kurā tie tiek definēti, radīja būtiskus riskus iniciatīvas tālākā attīstībā un ietekmēja politikas efektus jeb iznākumus.

4.1.2. Kultūras kanona izveides process

Kanona satura izveides gaitu šī pētījuma ietvaros raksturosim ļoti īsi, tikai tiktāl, cik tas ietekmēja tālāko projekta gaitu.

Kanona satura veidošana pēc Kultūras ministrijas iniciatīvas tika uzsākta 2008. gada sākumā. Jau iniciatīvas attīstības sākumā netika pieļauta doma par plašākas sabiedrības iesaisti vērtību identificēšanā. Kultūras kanona projekta vadītāja Kultūras ministrijā sagatavoja plašu sarakstu ar eventuality kanona ekspertiem, no kuriem ministre atlasīja 36 ekspertus. Tika nolemts, ka kanons tiks strukturēts septiņās nozarēs (kas bija pretrunā ar vairāku kultūras nozaru idejām par kultūras kanona struktūru), gluži tāpat kā Dānijā.

Ministres izvēlētie eksperti veidoja kanona izstrādes darba grupas septiņās nozarēs (arhitektūra un dizains, kino, literatūra, mūzika, skatuves māksla, tautas tradīcijas, vizuālā māksla), katrā no tām darbojās pieci eksperti (skatuves mākslā – seši). No kanona vēlākās attīstības skatu punkta raugoties, kanona izveides ekspertu atlasei bija nozīmīga loma kanona satura izveidē, ko noteica vismaz divi faktori:

- pirmkārt, katras nozares eksperti paši vienojās par vērtību atlases kritērijiem nozares iekšienē, kas apliecina ekspertu darba relatīvo neatkarību no politiskās „aizmugures”, tai pašā laikā bija galvenais iemesls tam, ka visu septiņu nozaru kanoni ir savstarpēji nesalīdzināmi un dažādi pielietojami komunikācijā ar sabiedrību, izglītības programmās u. tml.
- otrkārt, vairāku kultūras nozaru ekspertu kritiskā attieksme pret kanonu tiek pamatota argumentācijā par „nepareizo ekspertu” izvēli.

Vērtību atlases procedūra bija sekojoša: vispirms eksperti atlasīja 60 izcilākos mākslas darbus, personības un notikumus Latvijas kultūras vēsturē. 2008. gada nogalē sabiedrībai tika prezentēti nozaru saraksti ar 30 vienībām. Galīgos sarakstus eksperti iesniedza 2009. gada sākumā, no katras nozares atlasot 10 līdz 12 izcilākos sasniegumus un tādējādi kultūras kanona gala variantu kopā veido 99 kultūras vērtības.

Ekspertu izveidotos vērtību sarakstus ievietoja īpašā kultūras kanona mājas lapā www.kulturaskanons.lv

Kā pēdējā īpaši kanona izstrādei pakārtotā iniciatīva bija Latvijas Kultūras akadēmijas pētnieku veiktais pētījums "Latvijas jauniešu priekšstatu par kultūras kanonu", kas notika laikā no 2008. gada septembra līdz 2009. gada janvārim.

Tā kā šis pētījums bija vienīgā tiešā kultūras kanona idejas „konfrontēšana” ar tās faktisko mērķauditoriju, tad sniegsim īsu ieskatu toreiz veiktā pētījuma datos, jo tajā fiksētās atziņas atspoguļo ne tikai studējošās jaunatnes un vidusskolu/ģimnāziju vecāko klašu skolēnu viedokli par kultūras kanona vērtībām, bet par kultūrizglītības efektivitāti kopumā. Pētījuma dati zināmā mērā norāda uz iespējām sasniegt Helēnas Demakovas definēto kanona pielietojumu, norādot, *ka kultūras kanons ir ļoti konkrēti nosaukti artefakti, kas ir jāiemācās*. Arī pētījuma autori norāda, ka viena no kultūras kanona funkcijām ir izglītojošā, tādēļ svarīgs ir jautājums par Latvijas skolu un studējošās jaunatnes attieksmi pret Latvijas kultūras sasniegumiem gan zināšanu, gan vērtību aspektā. Īpaša nozīme jauniešu viedoklim par kultūras kanonu bija tāpēc, ka kultūras kanona nozaru eksperti atlasīja vērtības, kas atspoguļo katras nozares profesionāļu spriedumu kā pamatu atlasei, turklāt eksperti pārstāv ne tikai

īpašu izglītību un pieredzi guvušās sabiedrības daļas skatījumu uz vērtībām, bet arī noteiktas paaudzes priekšstatus – vidējās un vecākās. Iepretim tam tika iegūts ikdienas pieredzē balstīts, jaunās paaudzes viedoklis par kultūras kanona eventuālajām vērtībām.

Pētījuma mērķis bija noskaidrot Latvijas jauniešu priekšstatus par nozīmīgākajiem sasniegumiem Latvijas kultūrā, par Latvijas kultūras vērtībām un salīdzināt šos priekšstatus ar kultūras kanona septiņu nozaru ekspertu grupu viedokļiem – kā Latvijas jaunieši raksturo ekspertu nosauktās vērtības katrā nozarē, kāds ir viņu informētības un zināšanu līmenis par vērtībām, kas aktualizētas ekspertu veidotajos sarakstos, kāds ir jauniešu vērtējums un atbalsts šādu vērtību atbilstībai kultūras kanona statusam un ko paši jaunieši nosauc kā Latvijas kultūras kanonam atbilstošu vērtību katrā no septiņām kultūras nozarēm.

Galvenie pētījuma secinājumi liecināja, ka jaunieši atzīst, ka Latvijai ir savas specifiskas kultūras vērtības, taču nespēj nosaukt īpaši plašu šādu vērtību kopu. Tiek nosaukti Dziesmu svētki, tautas dziesmas, Līgo svētki, Mārtiņdiena, Ziemassvētki, Brīvības piemineklis, valoda. Ir visai neliels apzināto kopējo specifisko vērtību klāsts, kas liek pievērst uzmanību Latvijas kultūras identitātes jautājumam jauniešu subkultūrā. Jauniešiem bija zema informētības pakāpe par tām vērtību kopām, kuras kanona nozaru eksperti identificējuši kā eventuāli iekļaujamās kultūras nozaru kanona vērtību sarakstos. Turklāt pētījums apliecināja, ka jauniešiem ir atšķirīgs zināšanu līmenis attiecībā uz kultūras kanonā iekļautajām kultūras vērtībām. Vislabāk pārzinātas bija vērtības tautas tradīciju jomā un literatūrā; visvājākās zināšanas tika apliecinātas vizuālās mākslas nozarē, maz jauniešiem pazīstamu vērtību bija kino un skatuves mākslas nozarē.

Jāuzsver, ka arī jaunieši paši apzinājās un atzina Latvijas nacionālo kultūras vērtību apdraudējuma pastāvēšanu mūsdienu sabiedrībā. Kā vienu no iemesliem, kas liek Latvijas iedzīvotājiem saglabāt vērtības, jaunieši minēja vēlmi saglabāt kultūras savdabību laikā, kad sabiedrībā dominē globalizācijas radītā Rietumu kultūras vienādošanās tendence. Jaunieši mēģināja arī formulēt viedokli jautājumā par to, kas traucē Latvijas sabiedrības daļai saglabāt vērtības, norādot, ka tā ir *steidzīgā, rūpju pilnā un nogurdinošā ikdiena, nav informācijas par tradīcijām, parašām un rituāliem, intereses vērstas citur*. Kā vēl viens no iemesliem, kāpēc neizdodas saglabāt vērtības, tika minēts padomju laika posms Latvijas vēsturē, kas atstājis ietekmi uz iepriekšējo un šodienas paaudžu vērtību sistēmu.

Toreizējo respondentu viedokļi dalījās jautājumā par to, vai šīs vērtības pastāvēs, vai tās tiks pārmantotas nākamajās paaudzēs. Daļa dalībnieku uzskatīja, ka ir grūtības saglabāt kultūras vērtības, jo tradīcijas tiek izkropļotas un komercializētas. Dalībnieku izteikumos jūtama nostaļģija pēc tradīciju autentiskuma, taču tie kritizē arī centienus mākslīgi,

demagoģiskā ceļā saglabāt kādas vērtības. Runājot par to, kas ir tās vērtības, ko latvieši cenšas saglabāt vismērķtiecīgāk, tika minēta latviešu valoda un Dziesmu svētki.

Jauniešu aptaujas nozīmi palielina fakts, ka kanona iniciatīva būtībā bija vērsta uz nepieciešamību šīs vērtības integrēt izglītības programmās, tātad šī bija kanona izveides politisko mērķu galvenā mērķauditorija, kura gala rezultātā tomēr netika sasniegta pietiekami efektīvi.

Tālākā projekta ideja bija grāmatas un CD izdošana, taču valsts un visas Eiropas finanšu krīzes iespaidā kultūras kanona projektam tika samazināts finansējums, tāpēc tika izveidota vien mājas lapa, kurā ar kanonu iespējams iepazīties arī vēl divās svešvalodās, tādejādi neīstenojot projektu tā, kā tas tika nolemts tā radīšanas sākumā.

4.1.3. Kultūras kanona izveides efektivitāte

Nav iespējams formāli novērtēt kultūras kanona projekta efektivitāti, jo nav viennozīmīgi konstatējami kultūras kanona iniciatīvas plānotie rezultāti, kas ļautu identificēt rezultātu sasniegšanas pakāpi. Tā kā pastāv atšķirīgi skatījumi uz kanona mērķiem/uzdevumiem, tad, protams, atšķiras arī esošā Latvijas kultūras kanona efektivitātes novērtējums. Abu kultūras kanona iniciatīvas attīstības dažādās fāzēs iesaistīto politiķu – bijušās Kultūras ministres Helēnas Demakovas un LR Saeimas Sabiedrības saliedētības komisijas priekšsēdētāja Ilmāra Latkovska spriedumi un vērtējumi par esošā kanona efektivitāti sakrīt vienā jautājumā – kultūras kanona pašreizējo attīstības pakāpi būtiski ietekmē politiskā griba attieksmē pret šo kultūrpolitikas iniciatīvu. Helēna Demakova norāda, ka jau savas politiskās darbības laikā kultūras ministres amatā neatlaidīgi centusies turpināt kultūras kanona iniciatīvas attīstību, uzsākot sarunas ar Izglītības un zinātnes ministri par kanona satura integrēšanu vispārējās vidējās izglītības programmās, taču šīs sarunas nav nesušas rezultātus. Savu pēcteču – kultūras ministru Inta Dāldera un Sarmītes Ēlertes nostāju kultūras kanona iniciatīvas attīstībā H. Demakova vērtē kritiski, taču pauž atzinību Ž. Jaunzemes-Grendes nostājai. Arī I. Latkovskis norāda, ka politiskā griba ir būtiska, lai mērķtiecīgi organizētu Latvijas kultūras kanona lietderīgas izmantošanas iespējas. Pētījuma norises laikā notika Kultūras ministru nomaiņa (Žaneta Jaunzeme-Grende 2011-2013, Dace Melbārde 2013 -), kā rezultātā pētījumā nav atspoguļots pašreizējā kultūras ministra viedoklis.

Atšķiras H. Demakovas un I. Latkovska viedokļi par pašreizējā kanona piemērotību tā lietderīgam izmantojumam.

H. Demakova skaidri pauž savu nostāju: *kanons kā daudz kas cits, (tika apturēta Rīgas koncertzāle, Laikmetīgās mākslas muzejs), bija krīzes upuris. Tā ir premisa. Visas retorikas premisa ir tā, ka tas netika apstādināts, tas tika tiešām iekonservēts un ministres Ēlertes laikā apstādināts pilnībā. Tātad, pirmkārt, ir vajadzīgi līdzekļi, lai kanonu papildinātu ar vismaz divām-trim jaunām sadaļām (..).*

H. Demakova uzskata, ka **esošais kultūras kanons ir labs instruments**, kas konsekventi jāīsteno saskaņā ar sākotnējo ieceri, nosaucot pat konkrētus soļus tā īstenošanai: *Tātad, pirmkārt, ir vajadzīgi līdzekļi, lai kanonu papildinātu ar vismaz divām-trim jaunām sadaļām, kas ir ļoti laba ideja par ainavām un (..) vēl citām. Tur jāstrādā ir ekspertiem, un tad, kad būs pagājuši septiņi gadi, var vēlreiz atvērt kanonu. Gada laikā to var izdarīt, sastādīt kanonu, un tad paralēli notiek diskusijas ar Izglītības un Zinātnes ministriju. (..) Kā jauno politikas iniciatīvu visu to iekļaut struktūrfonda finansējumā, kur ir tāda sadaļa "Jaunais izglītības saturs vidusskolām" (..) Finansējums paralēli jāparedz vizualizācijai, vismaz veidot to "dārza" plānojumu, navigāciju, metadatus, atslēgvārdus. Es domāju, ka arī Nacionālā bibliotēka kanona veidošanā varētu būt ārkārtīgi nopietns instruments. (..) Kas būtu jādara, lai kanons paliktu dzīvs un lai sabiedrībai būtu pienesums? Uz bibliotēkas atklāšanu, pavisam oficiālā ir nākamgad – augusta beigās, tātad pirms Saeimas vēlēšanām, un es uzskatu, ka tas ir normāli, ka politiķi rūpējas par redzamību, ir gads. Un šī gada laikā ir jāpiešķir nauda vai arī jāmotivē ministrei un citiem domu biedriem piešķirt papildus naudu Nacionālajai bibliotēkai, lai (..) izdod 10 kanona literatūras grāmatas, autortiesību jautājumi tur īpaši nav, tur ir drusciņ rediģēšanas darbs, skaista sērija, un, atverot jauno bibliotēku, mēs ieejam veikalā, mēs godinām labākos skolēnus, kas ir bijuši olimpiādēs vai vēl kaut kur, un katram tiek iedotas 10 latviešu grāmatas, kas arī nemaz nav tik biezās, ja mēs paskatāmies, kas ir latviešu literatūrā izvēlēts. Tas akts būtu gan simbolisks, gan praktisks, tas sevī iemiesotu gan grāmatas jēgu, gan latviešu kultūras jēgu, gan kanona jēgu un galu galā Gaismas pils jau būs kanoniska celtnē (..), tā jau nākamajā kanonā automātiski iekļausies arhitektūras sadaļā.*

Ilmārs Latkovkis norāda uz faktu, ka kultūras kanons ir savulaik radīta viena ļoti laba lieta, ļoti labs kultūras, izglītības un sabiedrības integrācijas, jeb saliedētības instruments, **instruments, kurš netiek īsti (..) pilnvērtīgi izmantots** vai netiek mērķtiecīgi organizēts. (..) Redzēju, ka nekas nenotiek vismaz plānveidīgi un organizēti. Es zināju, interesējoties tālāk, ka daži skolotāji zina gan un pievērš uzmanību, (..) un tā nemaz nav, ka tas ir nenovērtēts, bet tīri praktiski naudas tam nekādas nav. Tātad, pirmais secinājums – tam nekādu līdzekļu nav un līdz ar to tas nevar attīstīties, tātad tas ir jāveido par vienu kultūras politikas instrumentu, kuram ir atvēlēti arī līdzekļi. Atšķirībā Helēnas Demakovas, deputāts, Sabiedrības

Saliedētības komisijas priekšsēdētājs norāda arī uz esošā kanona trūkumiem un neatbilstību tā lietišķajam pielietojumam: *Tā ir viena lieta, ka kanons nedarbojas. Otra lieta, domājot par to, kā kanonu iedarbināt, konstatēju, ka vērtības (kanonā) ir tvertas ļoti atšķirīgās dimensijās un tam nebūtu ne vainas, ja mēs vienkārši sastādām sarakstu un viss, nu tādu tā kā aptauju uztaisām, bet, ja domājam par tā izmantošanu... (..)*. I. Latkovskis, kaut delikāti, tomēr kritizē esošā kanona saturu: *Nē, es gribu tiešām būt saudzīgs un pilnīgi respektēju šo ideju, to, ka kaut kas tāds ir attīstījies un ir izveidots. Kaut gan, man liekas, ka tas būtu jāveido pēc jauniem principiem, tai pašā laikā saglabājot kontinuitātes principu. (..) Jāatzīst, man šķiet, ka tur (kanona izstrādes gaitā) tā īpaši nebija metodoloģijas un vienotu priekšstatu par to, kā sastādīt kanonu, (..) šķiet, toreiz īpaši nedomāja par to, kā to izveidot pēc kādiem stingriem vienotiem principiem. (..) Ja būtu domājuši, ko tālāk darīt, tad pie tā jautājuma likumsakarīgi nonāktu. Es domāju, ka kultūras kanona izveide kādam bija ļoti laba ideja, kas tika īstenota, (..) varbūt īpaši nedomājot par ļoti loģiskiem soļiem, ko ar to darīt tālāk, (..) bet es neko negribētu pārmest.*

Tātad I. Latkovskis norāda uz esošā kanona saturisko nepiemērotību tā pielietojumam izglītībā un sabiedrības integrācijā, tādejādi vienlaicīgi kritiski vērtējot tā efektivitāti.

Kanona izveidē iesaistītie eksperti šobrīd atšķirīgi interpretē kanona izveides rezultātu, taču visi ir vienprātis, ka pats vērtību atlases process bijis ļoti iedvesmojošs un bagātinošs pašiem ekspertiem.

Jāatzīst, ka iepriekš minētais, H. Demakovas norādītais Latvijas kultūras kanona faktiskais mērķis *nacionālās identitātes (tādā izpratnē, kā tā definēta "Par nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas Pamatnostādnēs") stiprināšana ar kultūras un mākslas izcilību palīdzību, nodrošinot kanona satura integrēšanu obligātās vispārējās izglītības programmās* ir sasniegts tiktāl, ciktāl runājam par kanona saturu, taču nav realizēta kanona izglītojošā funkcija. Latvijas kultūras kanonā viennozīmīgi dominē latviešu tradicionālās, nacionālās un laikmetīgās kultūras vērtības. Pārskatot 99 kanonā iekļautās kultūras vērtības, tēlotājas, teātra un kino mākslas darbus, literāros un mūzikas sacerējumus un desmitiem vārdā nosauktos autorus, tikai daži no tiem ir nelatviskas izcelsmes (piemēram, Jelgavas vāciskajā vidē augušais un pusmūžā uz Vāciju aizbraukušais Johans Valters (1869–1932), saviem vīram no Krievijas uz Latviju līdzī atbraukušās māksliniece Aleksandra Beļcova (1892–1981) un baletmeistare Helēna Tangijeva-Birzniece (1907–1965), Ādolfa Šapiro Jaunatnes teātris ar latviešu un krievu trupām 20. gadsimta 60.–80. gados, Herca

Franka (1926–2013) Rīgas poētiskā dokumentālā kino skolas izcilākais paraugs „Vecāks par 10 minūtēm” un tad vēl no iepriekšējiem gadsimtiem tēlnieks Nikolauss Sefrenss, jaunākais (Nicolaus Söffrens der Jüngere; 1662–1710) un komponists un taustiņinstrumentu spēles virtuozs Johans Gotfrīds Mītels (Johann Gottfried Mützel, 1728–1788).

Jautājums vienīgi ir par iemesliem: vai kanona vērtību neiekļaušana izglītības programmās ir vienīgi Izglītības un zinātnes ministrijas politiskās negribēšanas rezultāts, vai šī mērķa nesasniegšanu netieši ietekmēja arī pats kanona saturs, tā piemērotība izglītības programmām un mērķiem.

Ir viennozīmīgi konstatējams, ka kopš KM budžeta samazinājuma 2009. gadā par 43 % un ministru maiņas 2009. gadā, līdz pat 2012. gada otrajai pusei mērķtiecīgas un vērā ņemamas Kultūras ministrijas aktivitātes nav konstatējamas: Kultūras kanona komunikācija un sabiedrības izglītošana nav notikusi.

Ir atsevišķu sabiedrības grupu pašiniciatīvas – humanitāro un sociālo zinātņu zinātnieki, augstskolas (pētnieciskie darbi, konkurss skolu jauniešiem "Kultūras kanons 21.gadsimta jauniešiem"), kulturoloģijas skolotāji, kultūras projektu īstenotāji, kultūras nozares darbinieki.

Secinām, ka Latvijas kultūras kanona iniciatīvas efektivitātes objektīvu, formālu novērtējumu nav iespējams sniegt, jo nav fiksēti kultūras kanona izveides mērķi un plānotie rezultāti, kuru atbilstība un samērs ar ieguldītajiem resursiem ļautu izdarīt korektus secinājumus. Iniciatīvas attīstībā ieinteresēto pušu viedokļu izpēte norāda uz atšķirīgiem skatījumiem par esošā kanona satura atbilstību tā izmantošanā kultūrizglītībā, kas aktualizē jautājumu par jauna kanona izstrādi, ja kā virsmērķis tiek saglabāta nepieciešamība stiprināt vērtību izglītību.

3.1.4. Kultūras kanona izveides kopējs novērtējums

Latvijas Kultūras kanona 2007./08. izveide bija nacionālā konservatīvisma ideoloģiskajos principos balstīta iniciatīva, kas līdz ar kultūras nozaru ekspertu piesaisti un to veikto kultūras vērtību un artefaktu analīzi, kā arī to atspoguļojumu interneta resursos, aktivizēja kultūras apguves procesus. Tai pašā laikā jāatzīst, ka kultūras kanona izveides rezultāti skāra tikai nelielu sabiedrības daļu, tai skaitā, tikai daļēji tika sasniegta mērķauditorija: Latvijas kultūras kanonu iepazīna tie skolēni, kuru skolotāji brīvi, pēc pašiniciatīvas izvēlējis savus mācību metodiskos materiālus sagatavot, izmantojot www.kulturaskanons.lv un www.letonika.lv materiālus, kā arī tie skolēni (no 53 skolām), kuru skolotāji 2012. gada rudenī izlēma

piedalīties konkursā "Kultūras kanons 21. gadsimta jaunietim". Kultūras kanona mājas lapas apmeklējuma rādītāji diemžēl šī pētījuma ietvaros netika analizēti.

Latvijas kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas attīstību būtiski ietekmēja politiskās pēctecības trūkums, jo kultūras kanona iniciatīvas ietvaros netika veiktas nekādas aktivitātes divu sekojošo ministru darbības periodā. Politiskā pēctecība tiktu sekmēta, izstrādājot atbilstošus politikas plānošanas dokumentus. Kultūras kanona iniciatīvas attīstības pakāpe no trijiem plānošanas dokumentu veidiem kā piemērotāko paredz "konceptijas" formāta izvēli. Konceptijas izstrādes procedūra ļautu vienoties arī par kultūras kanona iniciatīvas mērķiem, kas būtiski mazinātu nenoteiktību attiecībā uz iniciatīvas plānotajiem rezultātiem un pretrunīgās diskusijas par kanona nozīmi Latvijas kultūras telpā.

Otrs veids, kā mazināt politiski ideoloģisko prioritāšu maiņas ietekmi uz iniciatīvas attīstību, ir iesaistīt kultūras kanona iniciatīvas attīstībā nevalstisko sektoru. Kultūras kanona idejas attīstībai ļoti svarīgs ir tieši kultūras un mākslas nozares profesionāļu atbalsts, kas mazinātu projekta politiski ideoloģisko smagnējību un nestabilitāti. Tieši kultūras un mākslas nozaru pārstāvju iespējamā motivācija integrēt jaunrades rezultātus izglītības programmās, varētu kalpot par pietiekami efektīvu idejas lobēšanas sviru.

4.2. KULTŪRAS KANONA INICIATĪVAS ATTĪSTĪBA: NĪDERLANDES SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS

Nīderlandes vēstures un kultūras kanonu Nīderlandes valdība apstiprināja 2006. gadā, bet 2007. gadā komisija prezentēja izglītības, kultūras un zinātnes ministram gala versiju kanonam, plakātam un mājas lapai (<http://www.entoen.nu>). Ekspertu ziņojums²³ pieejams arī angļu valodā un sastāv no divām daļām: pirmajā daļā ekspertu komisija izskaidro iemeslus kanona veidošanai un pamatprincipus, savukārt otrajā daļā ir atspoguļotas kanona vērtības.

Kanons ietver 50 svarīgus notikumus vai procesus Nīderlandes vēsturē un kultūrā. Tie ir atveidoti arī vizuālā formātā – kā 50 "logi", kurus atverot, var uzzināt par 50 aspektiem Nīderlandes vēsturē, kultūrā, ainavā un sabiedrībā un pēc vēlmes var padziļināt ieskatu šajās tēmās. Papildus ir izstrādāti citi materiāli, kas domāti skolotājiem, vecākiem, kultūras institūcijām.

²³ Committee for the Development of the Dutch Canon (2007). *A Key to Dutch History: The Cultural Canon of the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Sk. 2013.g.13.nov.: <http://www.entoen.nu/doc/AKeyToDutchHistory.pdf>

4.2.1. Kultūras kanona izveides pamatojums un mērķi

Kanona veidošanas iemesli

2005. gada janvārī Izglītības, kultūras un zinātnes ministrijas Izglītības padome publiskoja rekomendācijas "Situācija Nīderlandes izglītībā" ("De stand van educatief Nederland")²⁴. Šajā ziņojumā tika apskatīta pēdējā piecgade izglītības politikas attīstībā un iezīmētas vairākas problemātiskas jomas. Viena no svarīgākajām problēmām izglītībā ir *fokusēšanās uz "kanonu" kā uz kultūras identitātes izpausmi*²⁵. Izglītības padome uzskatīja, ka izglītības sistēmai ir jāstiprina izglītības sociālā atbildība. Arī integrācijas problēmai šajā vīzijā bija nozīmīga loma. Tā kā skolās liela proporcija skolēnu ir no citas izcelsmes valstīm, padome uzskatīja, ka Nīderlandes vēstures un kultūras mācīšanai ir liela nozīme, lai radītu vienotu izpratni par valsti, kurā viņi dzīvo. Turklāt pētījumi liecina, ka skolēni, beidzot skolu, arvien sliktāk pārzina savas valsts vēsturi un kultūru. Šis ziņojums par izglītību tika novērtēts ļoti atzinīgi gan sabiedrībā, gan politiskajās aprindās, tādēļ Izglītības, kultūras un zinātnes ministrs nolēma spert nākamos soļus, sākot darbu pie kanona izstrādes.

Kanona darba grupa konstatēja vēl vairākus iemeslus, kādēļ kanons būtu jāintegrē tieši izglītības sistēmā. Gan skolās, gan augstskolu programmās, apmācot skolotājus, ir samazinājusies kultūrvēsturisku tēmu mācīšana. Valodas mācīšanā vairāk uzmanības tiek pievērsts lingvistiskām vērtībām, mazāk – literatūrai. Vēstures mācīšanā vērojama pāreja no hronoloģiskas pieejas uz tematisku pieeju. Līdz ar to skolēniem ir grūtāk uztvert kopumu un atrast saikni starp atsevišķām tēmām.

Kā vēl viens iemesls, varbūt pats svarīgākais iemesls kanona izstrādei ir procesi Nīderlandes sabiedrībā plašākā kontekstā: arvien pieaugošā atsvešināšanās starp dažādām iedzīvotāju daļām, konfrontācija starp viņu pārstāvētajām reliģijām un vērtību sistēmām. It īpaši diskusijas par musulmaņu imigrantu integrāciju saasinājās pēc divām slepkavībām – 2002. gadā politiķa Pima Fortuna (Pim Fortuyn) un 2004. gadā kinorežisora Teo van Goga (Theo van Gogh) slepkavībām. Lielai sabiedrības daļai un politiķiem šķita, ka holandiešu atvērtā sabiedrība un tolerance ir cietusi sakāvi. 2004. gadā būtiski mainījās Nīderlandes integrācijas politika: iepriekš pastāvošā multikulturālisma pieeja tika nomainīta ar interkulturālisma pieeju. Etnisko un kultūras minoritāšu integrācija Nīderlandes sabiedrībā

24 Onderwijsraad. (2005). De stand van educatief Nederland. *Onderwijsraad*. Sk. 2013.g.13.nov.: http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/363/documenten/website_de_stand_van_educatief_nederland.pdf

25 Committee for the Development of the Dutch Canon (2007). *A Key to Dutch History: The Cultural Canon of the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 4.lpp.

tagad tika plānota uz kopējas holandiešu nacionālās kultūras un kultūras mantojuma bāzes. Ja iepriekš integrācijas politika orientējās uz imigrantu sociālekonomisko integrāciju, tad pēc 2004. gada galvenā uzmanība pievērsta, lai samazinātu sociālās un kultūras atšķirības starp imigrantiem un Nīderlandes sabiedrību²⁶.

Pilnvarojums, eksperti, veidošanas pamatprincipi

Kanona izveides formālais pamats ir 2005. gada 26. maija Izglītības, kultūras un zinātnes ministra vēstule kanona darba grupas vadītājam²⁷, kurā izskaidrots pamatmērķis, uzdevumi un praktiskais kanona izstrādes formāts.

2005. gada 1. septembrī Izglītības padome ar Izglītības, kultūras un zinātnes ministra pilnvarojumu izveidoja Nīderlandes kanona attīstības komiteju, kurā tika apstiprināti nevis jumta organizāciju pārstāvji vai ietekmīgu konsultatīvo padomju vadītāji (tāda bija sākotnējā ideja), bet gan astoņi indivīdi, katrs no tiem eksperts citā nozarē. Šai komitejai tika dots gads, lai izveidotu kanona melnrakstu un vīziju, kā šo kanonu izmantot izglītības sistēmā. Papildus uzdevums bija pievērst uzmanību kultūrizglītības institūciju lomai, kā arī ierosināt, kādā veidā kanonu varēs regulāri pārskatīt.

Tiek uzsvērts, ka kanons tika veidots, sekojot labākajām Nīderlandes tradīcijām – to neveidoja centralizēti viena autoratīva organizācija, ne arī vairākums balsojot kā referendumā. Kanonu veidoja speciālisti, savstarpēji konsultējoties ar nozares profesionāļiem un ieinteresētiem indivīdiem. Diskusiju forumi internetā deva iespēja ikvienam Nīderlandes iedzīvotājam izteikt savu viedokli.

Citi plānošanas dokumenti un iniciatīvas

Kanona darba grupa par atspēriena punktu kanona izstrādei izmantoja vairākus izglītības jomas stratēģijas dokumentus. Izglītības, kultūras un zinātnes ministrijas Izglītības padomes izstrādāto "Situācija Nīderlandes izglītībā" ("De stand van educatief Nederland", 2005)²⁸, kā arī prof. P. de Roja (Prof. P. de Rooy) ziņojumu "Pagātne, tagadne un nākotne: vēstures un sociālās izglītības komitejas viedoklis" ("Verleden, heden en toekomst: Advies van the

26 Scholten, P. (2011). *Framing Immigrant Integration: Dutch Research-Policy Dialogues in Comparative Perspective*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 77. lpp.

27 De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Maria J.A. van de Hoeven – De heer prof. dr. F.P. van Oostrom, 2005.g.26.maijs, nr. ASEA/DIR/2005?23876. Sk. 2013.g.13.nov.:
<http://www.entoen.nu/doc/opdrachtbrief.pdf>

28 Onderwijsraad. (2005). De stand van educatief Nederland. *Onderwijsraad*. Sk. 2013.g.13.nov.:
http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/363/documenten/website_de_stand_van_educatief_nederland.pdf

committee Historische en Maatschappelijke Vorming", 2001)²⁹, kurā ieteiktās reformas izglītības sistēmā tika īstenotas praksē laika posmā no 2005. līdz 2007. gadam. Kanona izstrādātāji ņēma vērā šo konceptuālo dokumentu un kanona integrāciju izglītībā izstrādāja saskaņā ar to. Izglītības programmās kanons iekļauts kā viens no mērķiem, kas skolēniem, apgūstot skolu programmu, jāsasniedz.

Arī kultūras jomas plānošanas dokuments "Māksla dzīvei: Nīderlandes kultūrpolitikas pamatprincipi" ("Kunst van leven, hoofdlijnen cultuurbeleid", 2007) ir saskaņots ar kultūras un vēstures kanona izveidi. Šis plāns, kas uzsver kultūrizglītības un kultūras līdzdalības lomu, paredz 10 plāna punktus, kā veicināt kultūras līdzdalību³⁰. Divi no šiem punktiem būtu attiecināmi uz kultūras kanona īstenošanu: (1) atbalstīt Nīderlandes vēstures kanona ieviešanu, lai stiprinātu vēstures zināšanas izglītības sistēmā un (2) kultūras kartes ieviešana – lai skolēni varētu piedalīties kultūras aktivitātēs.

2008. gada rudenī Parlaments pieņēma vēl vienu lēmumu, kas atbalsta un veicina vēstures un kultūras kanona īstenošanu – bērni līdz 12 gadiem var apmeklēt muzejus par brīvu, atsevišķi muzeji piedāvā bezmaksas ieeju jauniešiem līdz 18 gadiem. Tā kā kanonā kā papildus aktivitāte paredzēti muzeju apmeklējumi, tad šis lēmums palīdz praksē īstenot vēstures un kultūras kanona ieviešanu.

Tika izveidots arī fonds "Entoen.nu", kas atbild par mājas lapas izveidi un uzturēšanu, kā arī darbojas, lai veicinātu kanona pielietošanu un tā izpratni izglītībā un sabiedrībā.

4.2.2. Kultūras kanona izveides process

Mērķi

Var pieņemt, ka kanona mērķi ir definēti vēstulē, ko 2005. gada maijā ministrs adresējis kanona darba grupas vadītājam³¹. Kanona mērķis ir sabiedrībā nodrošināt vienotu izpratni par Nīderlandes kultūru un vēsturi, kā arī Nīderlandes kultūras un vēstures notikumus ievietot plašākā – pasaules un Eiropas kontekstā. Tiek norādīts, ka īpaša uzmanība jāpievērš tam, kā Nīderlandes kultūru ir ietekmējušas citas kultūras un otrādi. Iezīmēti trīs kanona ietekmes līmeņi: Izglītības, Kultūras un zinātnes ministrijas noteiktās oficiālās izglītības programmas;

29 Rooy, J. de et al. (2001). *Verleden, heden en toekomst: Advies van the committee Historische en Maatschappelijke Vorming*. Enschede: SLO

30 Skatīt, piemēram, <http://www.comace.org/the-netherlands/policy/national/content>

31 De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Maria J.A. van de Hoeven – De heer prof. dr. F.P. van Oostrom, 2005.g.26.maijs, nr. ASEA/DIR/2005?23876. Sk. 2013.g.13.nov.: <http://www.entoen.nu/doc/opdrachtbrief.pdf>

tēmas, ko skolas var iekļaut programmās izvēles kārtībā; iedvesmojošs materiāls, kas var noderēt vecākiem, sabiedriskām un kultūras organizācijām, izdevējiem u.tml.

Pašā kanona dokumentā³² ir detalizēti aprakstīti galvenie apsvērumi, prioritātes un izveides pamatprincipi, bet konkrēti uzstādītu mērķu nav.

Vērtību atlases principi

Skaidri definētu atlases principu nav. Kanona darba grupa izmantoja ziņojumā "Situācija Nīderlandes izglītībā"³³ pieminēto kanona formulējumu *mūsu kultūras un vēstures nozīmīgi aspekti, kurus vēlamies nodot nākamajām paaudzēm caur izglītību*. Eksperti uzsver, ka svarīgi ir atdalīt jēdzienus "kanons" un "identitāte", viņuprāt, kanons var atspoguļot valsts kolektīvo atmiņu, bet ne identitāti. Tā kā pamatauditorija, kam kanons tika radīts, ir skolēni, tad tas arī noteica kanona atlases un veidošanas principus. Kanonam jābūt *iedvesmojošam pamatam*, kas tiek ielikts skolēnā. *Iedvesmojošs* tiek pielietots kā kritērijs saturiskajā atlasē un arī veidojot pievilcīgu formu, kā kanons tiek pasniegts. Kanonam jābūt *izteiksmīgam, atvērtam un ieaicinošam*³⁴. Kā vēl viens kritērijs tika paturēts uzskats, ka kanonam jābūt interesantam visiem Nīderlandes iedzīvotājiem: iekļaujošam nevis ekskluzīvam. Pēc atlasītajām vērtībām var redzēt, ka ir ņemts vērā ieteikums īpašu uzmanību pievērst kultūrām, ko ietekmējusi Nīderlande un kas ietekmējušas Nīderlandes kultūru un vēsturi. Eksperti veica ļoti pamatīgu vērtību atlasī, jo gala versijā ir pieejami tikai 50 kultūras un vēstures fakti vai vērtības. Tomēr vislabāk atlases kritērijus palīdzēja noteikt precīzi uzstādītā mērķauditorija – skolēni.

Mērķauditorija

Primārā mērķauditorija ir skolēni. Ministra vēstulē darba grupas vadītājam³⁵ ir noteikts, ka mērķgrupa ir bērni no 4 līdz 18 gadiem. Tomēr darba grupa izstrādāja priekšlikumus, kas galvenokārt orientēti uz skolēniem no 8 līdz 14 gadiem, kanonu integrējot skolu programmās divos līmeņos – sākumskolā un pamatskolas pirmajos gados (pamatskola sākas no 12 gadu vecuma).

32 Committee for the Development of the Dutch Canon (2007). *A Key to Dutch History: The Cultural Canon of the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Sk. 2013.g.13.nov.: <http://www.entoen.nu/doc/AKeyToDutchHistory.pdf>

33 Onderwijsraad. (2005). De stand van educatief Nederland. *Onderwijsraad*. Sk. 2013.g.13.nov.: http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/363/documenten/website_de_stand_van_educatief_nederland.pdf

34 Committee for the Development of the Dutch Canon (2007). *A Key to Dutch History: The Cultural Canon of the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 31.lpp.

35 De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Maria J.A. van de Hoeven – De heer prof. dr. F.P. van Oostrom, 2005.g.26.maijs, nr. ASEA/DIR/2005?23876. Sk. 2013.g.13.nov.: <http://www.entoen.nu/doc/opdrachtbrief.pdf>

Vēl viena mērķgrupa ir imigranti un tie, kas iziet naturalizācijas kursus. Tomēr kanona autori uzsver, ka kanons nav specifiski domāts imigrantiem, bet gan visiem Nīderlandes iedzīvotājiem, jo vispārējās kultūras un vēstures zināšanas ir samērā vājā līmenī visās iedzīvotāju grupās.

Eksperti

Ekspertus uzaicināt bija pilnvarots Nīderlandes kanona attīstības komitejas priekšsēdētājs. Eksperti pamatā ir universitāšu profesori un akadēmiķi, galvenokārt specializējušies vēstures un kultūras vēstures pētniecībā, mazāk – pārstāvji no kultūras institūcijām.

Frits van Ostroms (Frits van Oostrom) – komitejas priekšsēdētājs – ir Utrehtas Universitātes profesors, bijis arī Karaliskās Mākslas un Zinātnes akadēmijas prezidents. Viņa specializācija ir holandiešu viduslaiku literatūra, viņš kopā ar citiem pētniekiem ir sarakstījis holandiešu literatūras vēsturi. Priekšsēdētāja vietnieks ir Pols van Mēnens (Paul van Meenen), kurš ir *Leidschendam-Voorburg* reģiona vidusskolu apvienības "Spinoza" organizācijas valdes priekšsēdētājs. Viņš ir strādājis kā skolotājs un direktors. Hermans Beljens (Herman Beliën) strādā Amsterdamas Universitātē, specializējoties Nīderlandes un ASV sabiedrības vēsturē. Marjonina Drente fon Februare (Marjolijn Drenth von Februar) ir esejiste un rakstniece. Izglītību ieguvusi filozofijā, mākslas vēsturē un tiesībās. Franss Grūts (Frans Groot) māca vēsturi skolotājiem. Elsa Kleka (Els Kloek) ir profesore un pētniece Utrehtas Universitātes Mākslas fakultātē un strādā pie projekta "Nīderlandes digitālais sieviešu leksikons", kā arī ir rediģējusi un sastādījusi populārās zinātnes izdevumus. Sūzana Legene (Susan Legêne) ir Muzeju lietu departamenta vadītāja "KIT Tropenmuseum". Viņa strādā arī Amsterdamas Universitātes Kultūrvēstures departamentā un ir specializējusies antīko priekšmetu izpētē. Robs van der Vārts (Rob van der Vaart) ir Utrehtas Universitātes Reģionālās un izglītības ģeogrāfijas departamenta profesors. Viņš ir bijis iesaistīts ģeogrāfijas izglītības reformā.

Darba metode

Komiteja gada laikā tikās 14 reizes. Notika daudzas tikšanās ar nelielām darba grupām un ekspertiem, lai konsultētos ar skolotājiem un citu jomu pārstāvjiem (darba grupa norāda 71 personu, ar ko tā ir konsultējusies). Komitejai bija arī savs virtuāls debašu forums, kurā viņi apmainījās ar dokumentiem un viedokļiem. Regulāra elektroniskā pasta izmantošana aizstāja daudzas klātienē tikšanās.

Sabiedrības iesaiste

Gada laikā, kamēr ekspertu komisija izstrādāja kanona melnrakstu, tika izveidota speciāla mājas lapa, kuras mērķis bija informēt un identificēt kanona vērtības. Mājas lapu gada laikā apmeklēja 15 000 unikālie apmeklētāji, 50 000 apmeklējumi gada laikā, izveidotas 65 tēmas diskusiju sadaļā. Tā kā komisija bija ļoti mazskaitlīga, tā izvirzīja par uzdevumu maksimāli konsultēties ar dažādu nozaru pārstāvjiem. Tas vairāk notika nevis lielu konferenču formātā, bet nelielās, fokusētās tikšanās – ar konkrētu profesiju vai sabiedrības grupu pārstāvjiem.

Pēc kanona pirmās versijas publicēšanas, sabiedrībā raisījās plašas diskusijas, kā arī internetā parādījās visdažādākie "kanoni" – reģionālie un vietējie kanoni, mūzikas, kino, matemātikas, reliģijas, sporta u.c. jomās.

Izglītība

Kanona pamatmērķauditorija ir skolēni. Lai arī saskaņā ar sākotnējo uzdevumu tam jābūt orientētam uz bērnu auditoriju vecumā no 4 līdz 18 gadiem, tomēr kanona pamatauditorija ir 8-14 gadus veci bērni. Kopš 2009. gada kanons tiek iekļauts mācību programmās un ir izmainītas arī mācību grāmatas. Kanons tiek mācīts sākumskolā un pēc tam pirmajos pamatskolas gados. Kanona autori uzskata, ka kanons būtu jā mācāca sešus vai septiņus gadus – divreiz atgriežoties pie kanona mācīšanas. Līdzīgs atkārtojuma princips ir raksturīgs kopumā Nīderlandes izglītības sistēmai. Atkārtošana palīdz zināšanas nostiprināt, turklāt vecākiem bērniem tiek mācītas jau komplicētākas tēmas. Kanona darba grupa apzināti nevēlējās ierosināt fundamentālas izmaiņas izglītības sistēmā. Piedāvājums respektē esošo izglītības sistēmu – skolu tipoloģiju, mācību priekšmetus, proporcijas, mērķus. Kanons ir integrēts izglītības sistēmā, bet ne kā atsevišķs mācību priekšmets, – tas horizontāli caurauž dažādus mācību priekšmetus. Sākumskolas izglītībā vēstures un kultūras kanons tiek mācīts šādos priekšmetos: "Holandiešu valoda", "Pazīt sevi un savu pasauli" (šis priekšmets iekļauj vēstures un ģeogrāfijas tēmas) un "Mākslinieciskā apziņa" (iekļauj iepazīšanos ar mākslas vēsturi un kultūras mantojumu).

Kanona autori ņēmuši vērā vecuma atšķirības un izstrādājuši priekšlikumus, balstoties pedagogu atzinumos par bērnu uztveres īpatnībām dažādās vecuma grupās. Viņi uzskata, ka nozīmīgas pārmaiņas ar bērnu notiek 12 gadu vecumā, un tam velta uzmanību, izstrādājot konkrētus priekšlikumus. Jaunākā vecumā bērni vairāk uztver visu tieši. Savukārt pusaudžu gados viņi spēj saredzēt sakarības un izprast abstraktus jēdzienus. Līdz ar to pieaug arī viņu spriestspēja.

Jaunākā vecuma bērniem kanona autori rosina izmantot konkrētību un stāstījuma formu, jo stāsti palīdz bērniem izprast apkārtējo pasauli. Tāpat svarīgi ir saglabāt hronoloģisko kārtību, lai arī Nīderlandes izglītības sistēma vairs jaunākā vecuma bērniem neliek mācīties no galvas daudzus gada skaitļus, tomēr kanona autori uzsver, ka bērniem ir nepieciešams saprast vēsturiskos attīstības periodus. Ļoti būtiski ir informāciju pasniegt vizuālā un taustāmā formā. Lai sasniegtu šo mērķi, vēlams izmantot mūsdienu tehnoloģijas. Kanonam jābūt atraktīvam un pievilcīgam, autori rosina skolotājus atrast saikni starp pagātņi un tagadni (mājas lapā pie katra "loga" ir konkrēti ieteikumi, kādas tēmas pārrunāt, lai šo saikni atrastu). Jaunākā vecuma skolēniem svarīgi arī kanonu izprast caur lokālām vērtībām. Tādēļ kanona autori rosina veidot vietējo kanonu – īpaši jaunākā vecuma skolēniem mēģināt kanonā ietvertos stāstus par Nīderlandi "tulkot", izmantojot vietējo kontekstu, stāstus, notikumus, cilvēkus. Piemēram, iekļaut kanonā un apskatīt vietējās dzelzceļa līnijas, industriālo mantojumu, kanālus, doties ekskursijās u.tml. Kanona darba grupa iesaka izstrādāt vietējo kanonu katrā pašvaldībā un to izmantot pamatskolas izglītībā. Kanona autori ir plānojuši, ka katram "logam" tiks veltītas trīs mācību stundas, kas izdalītas pa četriem mācību gadiem (kopā 150 stundas).

Vecākiem skolēniem autori piedāvā paplašināt un padziļināt kanonā apskatītās tēmas, vairāk pievērst uzmanību starptautiskam kontekstam un abstraktiem jēdzieniem (piem., baznīca, feodālisms, komunisms). Tāpat apskatīt politikas un ekonomikas vēsturi, no mākslas darbiem izvēlēties tādus, kas vairāk orientēti uz pieaugušajiem. Vecākajiem skolēniem plānots veltīt katram "logam" vienu mācību stundu. Kopš 2006. gada Izglītības likuma izmaiņām, skolām ir atļauts brīvi veidot mācību priekšmetu sarakstu (priekšmeti, studiju virzieni, projekti u.c.) ar noteikumu, ka tiek sasniegti programmā noteikti mērķi un rezultāti. Kanona tēmas atbilst sekojošām mācību tēmām: holandiešu valoda, "Cilvēks un sabiedrība" (par ģeogrāfiju un vēsturi, kā arī sociālām zinībām, ideoloģijām un vispārējo ekonomiku) un "Māksla un kultūra" (par mūziku, deju, teātri, amatniecību, gleznošanu, tekstilmākslu, audiovizuālo jomu). Lai vieglāk sadalītu kanona tēmas pa dažādiem mācību priekšmetiem, tiek ieteikts skolā izveidot skolotāju konsultatīvu padomi.

Lai arī augstākā izglītība nav kanona galvenais mērķis, tomēr darba grupa izstrādājusi arī rekomendācijas, kā kanonu var iekļaut augstākās izglītības programmās, īpašu uzmanību pievēršot kanona iekļaušanai pedagogu izglītības un tālākizglītības programmās.

Mājas lapa

Kā viena no svarīgākajām kanona sastāvdaļām ir kanona mājas lapa holandiešu valodā, pamatinformācija par kanonu (50 "logi" ar izklāstu) ir angļu, turku, vācu, indonēziešu, arābu valodās. Mājas lapas pamatmērķauditorija ir pedagogi. Tajā iekļauti 50 notikumi/cilvēki/sociāli fenomeni hronoloģiskā kārtībā. Katru attēlu papildina stāsts, kā arī papildus resursi dažādām vecuma grupām.

Mājas lapa ļoti koncentrētā veidā piedāvā konkrētus ieteikumus dažādām vecuma grupām un papildus resursus. Piemēram, papildus tēmas, ko var apspriest pamatskolas skolēni un vidusskolas skolēni, ieteikumus, kā konkrēto tēmu apskatīt, veidojot tiltu uz tagadni, ko ievietot "dārgumu lādē", vietas, kuras var apmeklēt (piemēram, muzejus), grāmatu sarakstu jauniešiem, papildus literatūras sarakstu un mājas lapu adreses, – resursus, kas vairāk orientēti uz pedagogiem. Mājas lapā ir arī iespēja pie katra kanona "loga" pierakstīt savu viedokli vai komentāru.

Atsevišķā mājas lapā (<http://www.regiocanons.nl/>) ir pārskatāmi kartē atrodamī un atverami reģionu kultūras un vēstures kanoni. Visu kanonu vizuālajā atveidē ir izmantoti vienoti principi un izvietojums laika skalā.

Citi resursi

Kanona darba grupa izstrādāja sienas plakātu, kas vizuāli atveido 50 "logus", izvietotus hronoloģiskā kārtībā. Šo plakātu paredzēts novietot katrā klasē un tā uzdevums ir atmiņā vizuāli nostiprināt kanona attēlus un to hronoloģisko kārtību, kā arī rosināt zinātkāri un iztēli. Autori piedāvā veidot sienas plakātus dažādos formātos un ar dažādām funkcijām (piem., lai var parādīt, kuri "logi" jau ir apskatīti vai kurš ir šīs dienas "logs").

Jaunākā vecuma bērniem eksperti piedāvāja arī veidot "dārgumu lādi", kurā tiktu ievietoti ar kanonu saistīti priekšmeti, lai kanons kļūtu bērniem "taustāmāks" un vieglāk saprotams. Piemēram, lai raksturotu dzīvi okupācijas laikā, "dārgumu lādē" varētu iekļaut pārtikas talonus vai skolotāja vecmāmiņas identitātes karti. Darba grupa rosina, lai katra skola izveido šādu lādi, kurā varētu ievietot tos priekšmetus vai to kopijas, kas raksturo kanona tēmas. Par to, kādi priekšmeti būtu piemēroti katrai tēmai, tiek norādīts pie katra kanona "loga" – gan mājas lapā, gan kanona drukātajā versijā.

Mājas lapā ir sadaļa "Interneta veikals", kur var iegādāties dažādus didaktiskos materiālus, kas saistīti ar kanonu. Piemēram, sienas plakāts (audekla, ar koka līstītēm) maksā 25 EUR.

Atsevišķi nopērkamas ir A5 formāta kartiņas ar visiem kanona notikumiem, ko var izmantot gan piestiprinot pie plakāta, gan kā spēli. Tāpat var iegādāties ilustrētu grāmatu ar 50 "logiem" un stāstiem mazāka vecuma bērniem, humoristisku grāmatu par kanona notikumiem, grāmatu, kas stāsta, kā kanona pagātnes notikumi ietekmē mūsdienu dzīvi, CD ar dziesmām par kanonu, spēles ("puzzle", galda spēle). Par katru no 50 notikumiem ir uzņemta 15 minūšu filmiņa, kas orientēta uz skolēnu auditoriju. Šīs filmas tika demonstrētas sabiedriskajā TV, ir pieejamas bez maksas mājas lapā, kā arī ir nopērkams disks ar visām filmām.

Kultūras institūciju loma

Lai arī projekta tiešais mērķis ir izstrādāt kanona priekšlikumus skolām, tomēr autori uzsver, ka kanona iedzīvināšanā nozīmīga loma ir kultūras institūcijām. Tiek ieteikts veidot sadarbību starp kultūras institūcijām un skolām. Mājas lapā tiek publicētas norādes par iespējamiem ekskursiju maršrutiem muzejos un citās kultūras institūcijās. Savukārt ministrijai tiek rekomendēts meklēt finansiāla atbalsta risinājumus, lai šādas ekskursijas varētu notikt. Vēl viens sadarbības modelis varētu būt kultūras jomas cilvēkiem apmeklēt stundas skolās un pastāstīt par kādu no kanona tēmām. Kanona autori rekomendē izveidot speciālas 15 minūšu garas filmas, kas raksturotu katru kanona "logu", kā arī pievienot mājas lapai materiālus no video un radio arhīviem.

Kanona autori domā, ka arī radošo industriju uzņēmumiem vajadzētu iesaistīties kanona popularizēšanā – piemēram, ražojot vēsturiskas spēles vai rotaļlietas. Savukārt Satiksmes ministrijai tiek rosināts apsvērt iespēju uz Nīderlandes ceļiem novietot zīmes, kas norādītu uz kanona objektiem.

Daudzi no šiem priekšlikumiem tika vēlāk īstenoti, sadarbojoties dažādām institūcijām.

Kanona pārskatīšana un papildināšana

Ekspertu ieteikums bija konkrētā projekta veiksmes gadījumā izveidot vēl arī starptautisku kanonu, ko izmantot Nīderlandes izglītībā. Tāpat bija ierosinājums kanona melnrakstu apspriest skolās un skolotāju asociācijās un reaģēt uz kritiku. Mājas lapa piedāvā "wiki" funkciju, līdz ar to katrs lietotājs var papildāt, ierosināt izmaiņas. Sākotnējā priekšlikumā bija teikts, ka pēc pieciem gadiem būtu jāveido jauna komisija, lai pārskatītu kanona projektu.

2008. gadā visas pašvaldības tika aicinātas iesaistīties lokālā vēstures kanona izstrādē un to integrēt vietēju skolu mācību programmās. Tika izveidota mājas lapa <http://www.regiocanons.nl/>, kur pieejami reģionu kultūras kanoni.

Tā kā vēstures un kultūras kanons tika īstenots veiksmīgi, 2007. gadā tika iniciēts nākamais kanona līmenis – izveidota ekspertu komiteja vispasaules (globālā) kanona izstrādei ("kanons globālajai pilsonībai")³⁶. Arī šis kanons tika plānots integrēšanai izglītības sistēmā. Tā iniciators bija Nīderlandes Ilgtspējīgas attīstības komiteja kopā ar Utrehtas Universitātes Ģeozinātņu fakultāti.

4.2.3. Kultūras kanona izveides efektivitāte

Lai arī notika daudz un dažādas diskusijas par kanonu, tomēr kopumā kanons tika īstenots ļoti veiksmīgi. Kritiskās diskusijas iedalāmas vairākās daļās: pirmkārt, par iekļautajām vērtībām kanonā; otrkārt, par kanona nozīmi integrācijā un treškārt, par īstenotajām reformām izglītībā.

Vērtības

Kanona ekspertu ziņojums tiek novērtēts kā izsvērts un labi pārdomāts, bet kanons kopumā – kā atvērts un spējīgs mainīties³⁷. Visi, kas jutās neapmierināti ar konkrēto ekspertu atlasītajiem notikumiem, kanona veidošanas laikā vai vēlāk veidoja un publicēja "savus" kanonus visdažādākajās nozarēs, turklāt kanona veidotāji aicināja veidot arī reģionālos un vietējos kanonus. Vēsturnieks Kriss van der Heijdens (Chris van der Heijden) saka, ka kanons mazliet atgādina pasaku, jo ir izlaisti vairāki drūmi un Nīderlandei neglaimojoši notikumi vēsturē. Viņš aizsāka plašāku diskusiju sabiedrībā par šo tēmu un aicināja citus pievienoties viņa idejai un veidot "melno kanonu"³⁸.

Integrācija

Amsterdamas Universitātes profesors, sociologs Jans Vilems Duijvendaks (Jan Willem Duyvendak) norāda uz pēdējo gadu integrācijas politikas un kanona idejas ieviešanas pretrunīgām konsekvencēm: *No vienas puses, imigranti ir spiesti identificēties ar Nīderlandes*

36 NCDO and Utrecht University's Faculty of Geosciences. (2009). Windows on the world: Report of the Canon for Global Citizenship Committee. *Centrum voor mondiaal burgerschap*. Sk. 2013.g. 13.nov.: [http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20\(English\).pdf](http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20(English).pdf)

37 Margry P.J., Roodenburg, H. (2007). Introduction. In: Margry, P.J. and Roodenburg, H. (eds). *Reframing Dutch Culture: Between Otherness and Authenticity*. England, USA: Ashgate Publishing Company, 1.lpp.

38 Hochgemuth, M. (2012, March 17). The dark side of Dutch history. *Radio Netherlands Worldwide*. Sk. 2013.g.14.nov.: <http://www.rnw.nl/english/article/dark-side-dutch-history>

nāciju vairāk nekā jebkad agrāk (..), no otras puses, vairāk padziļinot holandiešu vēsturiskās saknes un stiprinot identitāti, jaunpienācējiem kļūst arvien grūtāk ar to identificēties³⁹. Tādejādi, viņš apgalvo, – dzimtenes ideja jeb māju sajūta, kas sakņojas valsts vēsturē, lai arī domāta kā atbalstoša stratēģija imigrantiem, patiesībā nobloķē viņu iespējamo integrāciju sabiedrībā⁴⁰.

Kanons veidots, īpaši neuzsverot "holandisko" identitāti, to atzinīgi novērtē, piemēram, reliģiju un kultūras pētnieks Pēters Jans Margrijs (Peter Jan Margry) un vēsturnieks un antropologs Hermans Rodenburgs (Herman Roodenburg)⁴¹. Kanonā samērā brīvi iekļautas dažādas vērtības, kas svarīgas arī citām etniskajām minoritātēm, tomēr kanons saņēma kritisku vērtējumu par to, ka tas pārāk vērsts uz nacionālās identitātes uzsvēršanu, tādēļ atstāj nenozīmīgu ietekmi uz integrāciju.

Izglītība

Vienotas vēstures mācīšana tiek uztverta kā sociālās kohēzijas un integrācijas instruments. Laika posmā no 1998. līdz 2007. gadam skolās tika īstenota reforma, kas bērniem veicināja patstāvīgu pieeju mācībām, kā arī samazināja uzsvāru uz faktu mācīšanos. Kultūras un vēstures kanons vēstures mācīšanā apturēja iesāktās iniciatīvas, kas vēlējās modernizēt Nīderlandes vēstures mācīšanu. Daži vēsturnieki kanona ieviešanu izglītības sistēmā dēvē pat par regresējošu pieeju⁴².

Kritiķi saka, ka kanons ir vienpusīga vēstures interpretācija, kas tiek uzspiesta skolotājiem, tas atklāj tikai vienu no stāstiem par to, kas ir Nīderlande⁴³. Kanons par maz atspoguļo kultūras daudzveidību, vēsturiskās saites ar imigrantu kultūrām.

Tomēr lielākā daļa sabiedrības kanonu vērtē atzinīgi. Kanona veiksmi apliecina arī praktisks solis – nākamā – "globālā" kanona izveide. Globālā kanona veidotāji iepriekšējo –

39 Duyvendak, J.W. (2010). Feeling at Home in the nation? Understanding Dutch Nostalgia. In: *Forum conference Strangeness and Familiarity*. University of Groningen, 21-22 October, 2010. Sk.: 2013.g.13.nov. <http://www.forum.nl/Portals/Vreemdeling/publication/Strangeness-Familiarity-Jan-Willem-Duyvendak.pdf>, 88.lpp.

40 Turpat.

41 Margry P.J., Roodenburg, H. (2007). Introduction. In: Margry, P.J. and Roodenburg, H. (eds). *Reframing Dutch Culture: Between Otherness and Authenticity*. England, USA: Ashgate Publishing Company, 1.lpp.

42 De Vos, M. (2009). The Return of the Canon: Transforming Dutch History Teaching. *History Workshop Journal*, 67, 111-124.

43 Kremer, M. (2013). *The Netherlands from National Identity to Plural Identifications*. Washington: Migration Policy Institute

kultūras un vēstures kanonu novērtē ļoti pozitīvi: "Nacionālais vēstures kanons radīja lielu rezonansi: atbrīvoja radošo enerģiju, entuziasmu un diskusijas"⁴⁴.

4.2.4. Kanona izveides metodikas kopējs novērtējums

Galvenie Nīderlandes kanona veiksmes nosacījumi ir vairāki. Pirmkārt, kanonam tika noteikts konkrēts un samērā šaurs pielietojuma mērķis, proti, tā izmantošana izglītībā. Līdz ar to komisijai bija skaidri atlases kritēriji (lai arī tie netika precīzi definēti) un uzreiz tika izstrādāta vairākām vecuma grupām atbilstoša izmantošanas metodika. Otrkārt, kā veiksmē jāuzskata tas, ka kanonu ierosināja un īstenoja viena apvienota – Izglītības, Kultūras un zinātnes ministrija. Līdz ar to bija iespējama veiksmīga sadarbība starp kultūras jomu un izglītības nozari. Starppozaru sadarbība, savukārt ir problēma Latvijas situācijā, kur šīs institūcijas darbojas šķirti. Latvijas situācijā būtu rekomendējoši kanona izstrādes posmos izveidot efektīvus mehānismus sadarbībai starp Kultūras ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju, ja kanona mērķis būtu to izmantot arī izglītībā. Treškārt, kanona īstenošana Nīderlandē tika normatīvi regulēta – iekļauta izglītības programmās kā sasniedzamie mērķi. Ceturtkārt, turpmākajos gados tika īstenota lielākā daļa no kanona ekspertu ierosinātā – veidoti didaktiskie un vizuālie materiāli, papildināta mājas lapa ar dažādām saitēm, kanona īstenošanā iesaistījās arī kultūrpolitikas veidotāji un kultūras institūcijas (bezmaksas ieeja muzejos, kultūras karte, lai veicinātu kultūras pieejamību), tika uzņemtas, demonstrētas un ievietotas mājas lapā 15 minūšu filmas par katru no 50 kanona vērtībām. Piektkārt, kanons tika sasaistīts ar citiem plānošanas dokumentiem un iniciatīvām.

Iemesls, kādēļ sabiedrības daļa var apšaubīt kanona "leģitimitāti", var slēpties ekspertu atlasē un skaitā. Tā kā eksperti ir tikai astoņi, tad neapšaubāmi kanona saturu lielā mērā nosaka viņu gaume, zināšanas, uzskati. Šo risku var mazināt, ja apzināti kanona veidošanā konsultējas ar lielu skaitu profesionāļu un iesaista sabiedrību. Jo lielāka sabiedrības iesaiste un skaidrāki mehānismi, kā eksperti ņem vērā sabiedrības grupu priekšlikumus, jo lielāka uzticamības pakāpe kanonam.

Nīderlandes kanona veidošanas procesā netika skaidri definēti mērķi un atlases kritēriji. Arī tas var ļaut apšaubīt atlasītās vērtības.

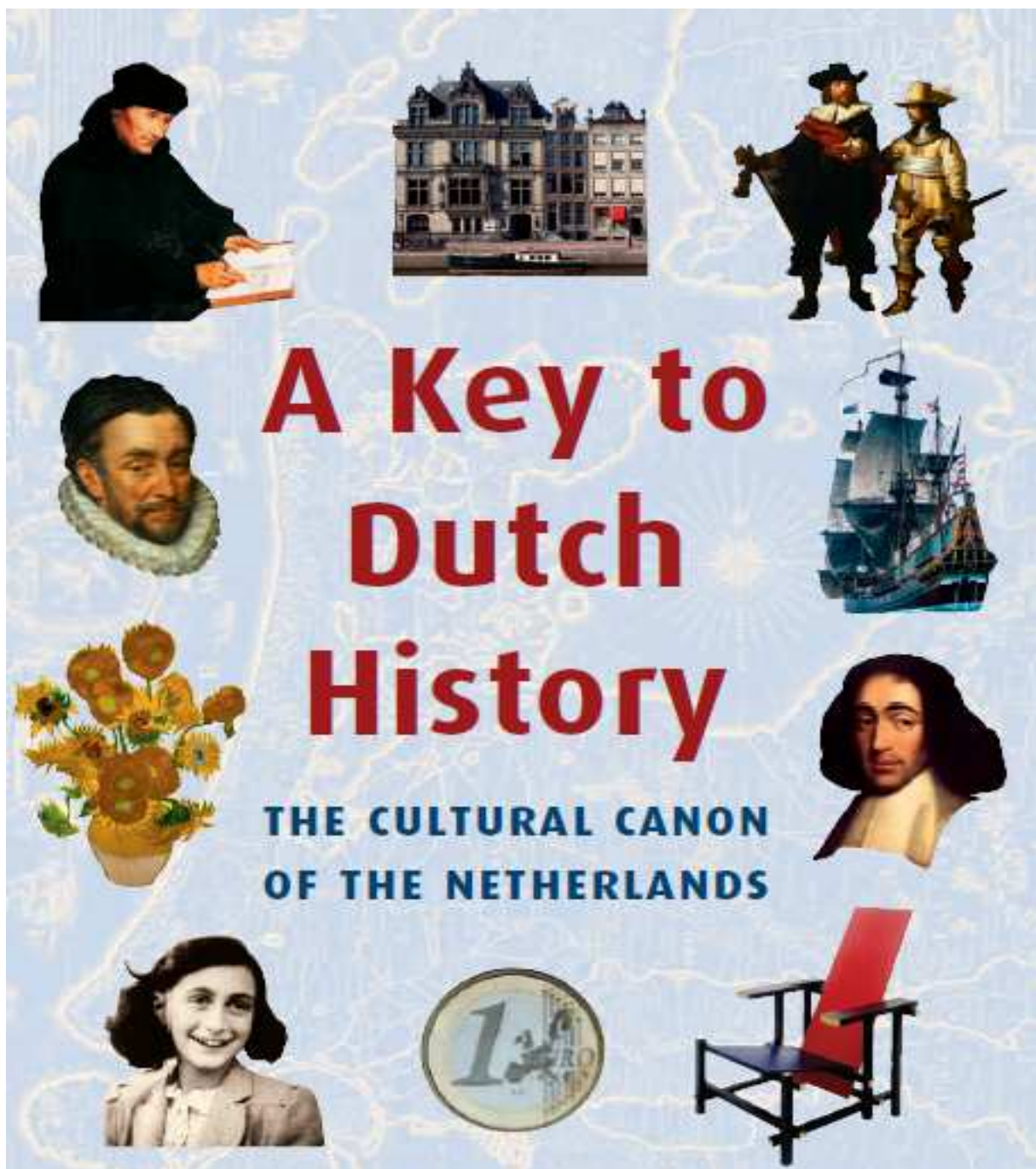
44 NCDO and Utrecht University's Faculty of Geosciences. (2009). Windows on the world: Report of the Canon for Global Citizenship Committee. *Centrum voor mondiale burgerschap*. Sk. 2013.g. 13.nov.: [http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20\(English\).pdf](http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20(English).pdf) , 10.lpp.

Kanona idejas nostiprināšanai tika plānots veidot Nīderlandes Nacionālo vēstures muzeju, tomēr šis plāns netika īstenots – lai arī konkursa kārtībā tika izvēlēta muzeja koncepcija un vieta (Ārnhemā), tomēr muzeju neuzcēla "politisku, nacionālu un vietējā mēroga varas cīņu dēļ, kā arī ekonomiskās krīzes dēļ"⁴⁵.

Tā kā sabiedrība aktīvi iesaistījās dažādu "kanonu" sarakstu veidošanā un arvien lielāks uzsvars tiek likts uz "populāro vēsturi" jeb sabiedrības atmiņu un tās emocionālajām vajadzībām, vēsturnieku uzdevums ir saglabāt balansu starp šīm divām pusēm, saglabājot arī akadēmisku pieeju vēstures faktiem⁴⁶.

45 NCDO and Utrecht University's Faculty of Geosciences. (2009). Windows on the world: Report of the Canon for Global Citizenship Committee. *Centrum voor mondiaal burgerschap*. Sk. 2013.g. 13.nov.: [http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20\(English\).pdf](http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20(English).pdf) , 10.lpp.

46 Frijhoff, W. (2010). The Relevance of Dutch History, or: Much in Little? Reflections on the Practice of History in the Netherlands. *BMGN - Low Countries Historical Review*, 125 (2-3), 34.-35.lpp.

Secinājumi

- Nīderlandes kultūras un vēstures kanons tika veidots kā sabiedrības integrācijas instruments, balstoties interkulturālisma pieejā un respektējot dažādās etniskās grupas un viņu vērtības.
- Kanona galvenā mērķgrupa ir skolēni, un tas tika integrēts esošajās izglītības programmās.
- Kanons tiek normatīvi regulēts izglītības programmās kā sasniedzamais mērķis. Kanons tiek integrēts arī citos plānošanas dokumentos dažādās nozarēs.

- Augsta pakāpe projektā identificēto rīcību īstenošanai dzīvē – lielākā daļa no kanonā aprakstītajām iniciatīvām tiek īstenotas, sadarbojoties dažādām institūcijām.
- Kanona izveides gaitā un pēc tam ir liela nozīme sabiedrības iesaistei un iespējai brīvi izteikt ierosinājumus un arī tikt uzklausītiem.
- Nelielais vērtību skaits, kā arī nelielais ekspertu skaits, kas vērtības atlasīja, dod pamatu vērtību apšaubīšanai un diskusijām par to, kas nav iekļauts un kas varēja būt iekļauts.

4.3. KULTŪRAS KANONA INICIATĪVAS ATTĪSTĪBA: DĀNIJAS SITUĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS

4.3.1. Kultūras kanona izveides pamatojums un mērķi

Ideja par kanona veidošanu Dānijā izskan jau pagājušā gadsimta 90. gados, kad valdība nāc klajā ar ierosinājumu izveidot izglītības kanonu dāņu tautskolām un ģimnāzijām, lai jaunatne pēc iespējas labāk orientētos savas valsts vēsturē un skolotājiem mācību procesā būtu vienotas vadlīnijas. Šis kanons tika izveidots un savas funkcijas skolu izglītības programmās pildīja.

Tomēr kultūras kanona veidošanās konteksts un situācija ir atšķirīga. Pēdējās desmitgadēs Dānijas sabiedrībā raisījušās pretrunas, kas saistāmas ar pakāpeniskām izmaiņām sabiedrības struktūrā. Dānija no salīdzinoši etniski viendabīgas valsts pamazām pārveidojas multikulturālā sabiedrībā un pēdējā desmitgadē arvien aktīvāk iezīmējas diskusijas un izskan bažas par citu kultūru klātesamību Dānijā un lielo etnisko minoritāšu skaitu valstī. Saskaņā ar Dānijas Statistikas datiem šobrīd 10,4 % no Dānijas iedzīvotājiem ir imigranti, no kuriem lielākā daļa nav Rietumu izcelsmes⁴⁷. Lielās kultūras un reliģijas atšķirības pamatiedzīvotāju un imigrantu starpā ir viens no iemesliem, kādēļ imigrantu integrācijas process Dānijas sabiedrībā norisinās diezgan sarežģīti un lēni. Diskusijas politiskajās aprindās regulāri saasinās. Atsevišķi politiskie spēki runā par to, ka dāņu nacionālā kultūra atrodas liela globalizācijas spiediena ietekmē. Izskan viedokļi, ka *valsts vadības lielākais izaicinājums pašreizējā pasaules kārtībā ir mēģināt panākt vienprātību diskusijās par Dānijas nacionālajām vērtībām pieaugošajā pasaules globalizācijas procesā.*⁴⁸ Par šiem jautājumiem galvenokārt izsakās Attīstības partija ("Fremskridtspartiet") un Dāņu Tautas partija ("Det Dansk Folkeparti"), kā arī labēji noskaņotā Konservatīvā Tautas partija ("Det Konservative Folkeparti"), kurai raksturīgi stingri uzskati imigrācijas jautājumos, kā arī attiecībā uz nacionālo kultūras vērtību saglabāšanu.

Jautājumi par nāciju un identitāti 2004. un 2005. gadā Dānijā kļūst aktuāli arī kultūrpolitikas kontekstā, kas noved pie toreizējā Dānijas Kultūras ministra Briana Mikelsena

47 Immigrants and their descendants (2012-2013). *Statistics Denmark*. Sk. 2013. 23.sept.:

<http://www.dst.dk/en/Statistik/emner/indvandrerere-og-efterkommere/indvandrerere-og-efterkommere.aspx>

48 Jacobsen, David S. (2006). *Den Danske Kulturkanon*. Institut for kultur og identitet. Roskilde University. 5. lpp.

(Brian Mikkelsen), kurš pārstāv labēji nacionālistisko Konservatīvo Tautas partiju ("Det Konservative Folkeparti" <http://www.konservative.dk/>), iniciatīvas veidot savu – nacionālo kultūras kanonu, tā galvenais mērķis būtu stiprināt dāniskās vērtības un dāņu kultūras kopienas apziņu. Darbs tika izsākts 2005. gadā, projekta vadību uzņēmās Dānijas Kultūras ministrija.

Tomēr kultūras kanona radīšanas process bija politiski sarežģīts, tas radīja spraigas debates gan kultūras, gan politikas ekspertu vidū, pret kanona izveidi iebilda opozīcijas partijas – Sociāldemokrāti ("Socialdemokraterne") un Sociālistiskā Tautas partija ("Socialistisk Folkeparti"), kritizējot ideju par nacionālu kultūras vērtību saraksta izveidi un uzskatot to par iejaukšanos kultūras procesos. Radikālākie kanona pretinieki no valdības opozīcijas puses nāca klajā ar apgalvojumu, ka *kultūras kanona projekts ir tikai aizsegs vadošās Konservatīvās Tautas partijas vēlmei stiprināt valdības spiedienu minoritāšu (īpaši musulmaņu) integrācijai dāņu sabiedrībā*⁴⁹.

Kanona izveides procesa laikā tika kritizēts gan pats kultūras ministrs, gan arī kanona veidotāju grupa. Konservatīvo nacionālajā kongresā 2005. gada jūnijā, Mikelsens reflektē par nāciju, identitāti un demokrātiju sakot: *Viduslaiku musulmaņu kultūra nekad mūsu mājās nav bijusi tikpat pašsaprotama kā dāņu kultūra, kas radusies dāņu augsnē. (..) Dāņu kultūras mantojums bagātina mūsu dzīvi un stiprina dāņu pilsoņu identitāti globalizācijas un migrācijas pārņemtajā laikā. Kultūras apbruņošanās ir stiprākā vakcīna pret nedemokrātiskām kustībām sabiedrībā*⁵⁰. Savā runā viņš asi iestājas pret multikulturālisma ideoloģiju un kā saka kanona ideoloģijas pētnieks, profesors P. Deulunds, viņa runā dominēja karam tuva retorika. Viņš skaidri pateica, ka ir jāizcīna daudzas kaujas, īpaši, lai apkarotu paralēlās sabiedrības⁵¹. Kongresā ministrs izsakās par kanona nozīmi un perspektīvām, par nepieciešamību valdībai ierosināt nopietnas debates par kultūras cīņu starp konservatīvi un radikāli noskaņotām sabiedrības daļām, īpaši uzsverot Dānijā dzīvojošo minoritāšu nevēlēšanos atzīt dāņu nacionālās vērtības un eiropēiskās normas. Mikelsens kongresā paziņo: *Mūsu zemes vidū attīstās paralēla sabiedrība, kurā minoritātes praktizē savas normas un nedemokrātisku domāšanu. Mēs nevaram to pieņemt un to nedarīsim*⁵². Šie radikālie izteikumi, protams, saasina debates par kultūras kanona nepieciešamību un lomu. Pēc šāda

49 Jacobsen, David S. (2006). *Den Danske Kulturkanon*. 12. lpp.

50 Duellund P. (2009). A Sense of Belonging Paradoxes of Identity, Nationalism and Diversity in Europe and Beyond. In: *Identifying with Europe. Reflections on a Historical and Cultural Canon for Europe*. Ed. Hammerveld van I., Sonnen A. SICA, EUNIC Netherlands, Boekman Foundation.

51 Duellund P. (2009).

52 McGwin K. (2006). Cream of culture for some is sour milk for others. In: *The Copenhagen post*. 3-9 FEBRUARY 2006, p.3. Sk.25.09.2013.: http://www.in-other-words.dk/background/clippings/0905_3.pdf

radikāla viedokļa paušanas kanona izstrādes projekts draud apstāties, vairāki kanona komiteju locekļi grasās pamest projektu. Pēc tam gan Mikelsens cenšas glābt situāciju, sakot, ka teiktais izrauts no konteksta un ka viņa izteikumi nebūtu jāuztver kā pārdomas par kultūras kanona lomu⁵³. B. Mikelsena apgalvojumi sabiedrībā atstāja iespaidu, ka dāņu kultūra ir apdraudēta un ka var sagaidīt sava veida uzbrukumu no Dānijā dzīvojošajām minoritātēm, lai to aizstāvētu, ir nepieciešams nacionāls kultūras kanons⁵⁴.

Ar laiku gan viņš samazina izteikumu kategoriskumu, norādot, ka kanona uzdevums ir būt par kvalitātes kritēriju, ka tam jāveicina dāņu diskusija par kultūras produktu kvalitāti; jānodrošina ieskatu Dānijas mākslā un kultūrā; jādemonstrē labus, vērtīgus un saglabājamus Dānijas kultūras mantojuma kvalitātes paraugus; jāvairo izpratne par Dānijas identitāti un kultūras vēsturi; ka tam jākalpo par atskaites punktu izpratnei par Dāniju un dāņiem; jāstiprina sabiedrības sociālā integrācija, atklājot būtiskākos elementus kopējā kultūras vēsturē⁵⁵.

2006. un 2007. gadā Dānijas Kultūras ministrijas izplatītajā informācijā norādīts, ka kanona vispārējais mērķis ir *apkopot un parādīt dižākos un nozīmīgākos Dānijas kultūras mantojuma darbus. Tā mērķis ir kalpot par kompasu, parādot virzienus un atslēgas punktus Dānijas senajā un sarežģītajā kultūras vēsturē; tam jākalpo par platformu diskusijām un debatēm; jākalpo par atskaites punktiem, atklājot, ar ko dāņi un Dānija ir īpaši arvien globalizētākajā pasaulē un jāstiprina kopienas sajūta, parādot kopējā vēsturiskā īpašuma galvenās daļas*⁵⁶.

Kultūras kanons tika izveidots 2006. gadā, tas aptver septiņas nozares:

- 1) literatūra;
- 2) mūzika;
- 3) skatuves mākslas;
- 4) kino;
- 5) arhitektūra;
- 6) vizuālās mākslas;

⁵³ McGwin K. (2006).

⁵⁴ Jacobsen, David S. (2006). 11. lpp.

⁵⁵ Larsen A., Tobias (2005). *Kanonen er sat i stilling*. Aalborg Universitet. s. 8.

⁵⁶ Duelund P. (2010). National Cultural Canons as a Cultural Policy Response to Globalisation? Sk. 25.09.2013.: <http://www.culturalpolicies.net/web/compendium-topics.php?aid=149&language=de&PHPSESSID=3c2ja7nantr5rj6ophlim8b2f4>

7) dizains un daiļamatniecība.

Sākotnēji kanonā tika iekļauti 96 darbi, šobrīd 108, jo mūzikas nozarē ir divas sadaļas – akadēmiskā un populārā mūzika. Šo izmaiņu dokumentāli pamatotus iemeslus nav izdevies noskaidrot, arī aptaujātie eksperti nevarēja komentēt, jo nezināja to iemeslu; tika izteikti minējumi, ka tas ir mūzikas nozares lobija darbs un nav īsti godīgi pret citām nozarēm. (Skatīt viedokļus sadaļā par kultūras kanona izveides procesu.)

Pēc kanona vērtību nominēšanas. Dānijas kultūras kanons tika izdots grāmatā un diskā 175 000 eks. tirāžā, no tiem 150 000 eksemplāri tika bez maksas izdalīti bibliotēkām, Dānijas skolām, ģimnāzijām, biznesa koledžām, pieaugušo izglītības centriem. Grāmata ar DVD bija nopērkama arī veikalos par 99 dāņu kronām (~ 10 LVL). Tika radīta arī speciāla kultūras kanona mājas lapā ar dažāda līmeņa didaktiskiem materiāliem – mājas lapā bija skatāmas filmas, klausāma mūzika, bija iespējams klausīties kanonā iekļautos darbus audio versijā. Joprojām Dānijas Kultūras ministrijas mājas lapā ir visiem pieejama elektroniska grāmatas PDF versija.

Tomēr 2012. gadā mājas lapā tika slēgta. Oficiālā bijušā kultūras ministra Ufes Elbeka (Uffe Elbæk) versija ir tāda, ka kanona mājas lapu slēdza finansiālu apsvērumu dēļ, jo ik gadu mājas lapas uzturēšanas izdevumi, kuru lielākā daļa veidoja autoratlīdzības par darbu izmantošanu, bija 700 000 dāņu kronu (apmēram 67 000 LVL)⁵⁷.

Uzzinot par kanona mājas lapas slēgšanu, tā izveidotājs, B. Mikelsens, pauž izbrīnu un sašutumu: *Neviens man nav pat ieminējies, ka mājas lapā ir beigusī pastāvēt. Tā bija iespēja visai Dānijai parādīt un iepazīt savu kultūru un vēsturi. Biju gaidījis, ka mājas lapai būtu jāpastāv daudzus, daudzus gadus un iespējams pat jāiegūst jaunos izlaidumus. (..) Vēl pavisam nesen, pagājušajā nedēļā, daži vecāki man teica, ka kanons atvēris viņu bērniem Dānijas dizaina pasauli. (..) Es runāšu par šo jautājumu Parlamenta Kultūras komitejā⁵⁸. Šis izteikums norāda uz kanona izveidotāja nepadošanos un iespējams, ka Dānijas kultūras kanona jautājums pēc kāda laika atkal tiks aktualizēts, tomēr pagaidām nekas par to nelielina. Tagadējā Dānijas Kultūras ministre Marianna Jelveda (Marianne Jelved) norāda, ka *nekad nekļūs par kultūras kanona krustmāti, jo politiķiem nav jābūt arbitriem, arī attiecībā uz mājas**

57 Thorsen N. (2012). Kultur-Brians kanon-hjemmeside sparet væk: Ingen har fortalt mig, at hjemmesiden lukker. In: *Politiken.dk*. 11.12.2012. , Sk. 24.10.2013.:
<http://politiken.dk/kultur/nyheder/ECE1838982/kultur-brians-kanon-hjemmeside-sparet-vaek-ingen-har-fortalt-mig-at-hjemmesiden-lukker/>

58 Thorsen N. (2012).

lapu viņas viedoklis ir strikts, uzskatot, ka šajos ekonomiskajos apstākļos līdzekļu tērēšana mājas lapas uzturēšanai ir neiespējama⁵⁹.

Tātad kopumā var secināt, ka galvenais iemesls, kādēļ kultūras kanons Dānijā tika izveidots, ir tajā brīdī valdības koalīcijā esošās labēji noskaņotās Konservatīvās Tautas partijas un tās izvirzītā Kultūras ministra uzskati par globalizācijas draudošo ietekmi uz dāņu nacionālo kultūru; bažas par pieaugošo citu kultūru klātesamību Dānijā, kas tradicionāli bijusi izteikta monokulturāla valsts; viņuprāt, pārāk lielās kultūras un reliģijas atšķirības pamatiedzīvotāju un imigrantu starpā, kas apgrūtina imigrantu integrācijas procesu Dānijas sabiedrībā, un vēlme visiem Dānijā dzīvojošajiem piedāvāt vienotu identitāti.

4.3.2. Kultūras kanona izveides process

2005.gada aprīlī toreizējais Dānijas Kultūras ministrs B. Mikelsens uzaicināja nozaru ekspertu komisiju vadītājus, kuri izvēlējās pārējos ekspertus, un tika apstiprinātas septiņas kanona komitejas, kas atbilst septiņām kultūras nozarēm, kas ir Dānijas Kultūras ministrijas pārziņā un kuras paredzēts iekļaut kanonā – literatūra, mūzika, skatuves mākslas, filmu māksla, arhitektūra, vizuālās mākslas, dizains un daiļamatniecība. Katrai no kultūras kanona septiņām nozarēm tika izveidota ekspertu grupa piecu cilvēku sastāvā, kuri profesionāli darbojās attiecīgajā kultūras jomā. Tika nolemts iecelt arī visu septiņu kultūras kanona ekspertu grupu virsvadītāju – par to kļuva Jorns Lunds (Jørn Lund), Dāņu valodas un literatūras savienības (*Det Danske Sprog og Litteraturselskab*) direktors un literatūras teorētiķis. Kopā kanona darba grupā bija 36 eksperti. Ekspertu atlasei noteikti kritēriji netika formulēti, tomēr pieredzes un pieejas bija atšķirīgas. Dažos gadījumos ministra uzrunātie grupu vadītāji paši izvēlējās ekspertus, citos gadījumos balstījās uz ministrijas ieteiktajiem ekspertiem. Arhitektūras komitejas vadītāja Lone Vigersa (Loone Wigers) intervijā norāda, ka sekojusi ministrijas ieteikumiem: *Mani uzrunāja kultūras ministrs, aicinot būt par arhitektūras grupas vadītāju, ministrijai bija ieteikumi par komitejas locekļiem, ko es pieņēmu. Ekspertu izvēle nebija atvērta sabiedrībai*⁶⁰. Savukārt Filmu komisijas pārstāvis Jākobs Naiendams (Jacob Neiiendam) norāda, ka grupu izveidoja kinorežisore Suzanne Bīra (Susanne Bier), viņa uzaicināja cilvēkus, kurus zināja un kuriem uzticējās: *Mēs viens otru zinājām, tomēr nedomāju, ka tā tas bija visās grupās. Nesaku, ka tieši mēs bijām tie pareizie cilvēki, tomēr, tā kā mēs viens otru pazinām, diskusijas bija vieglākas. Raksturīgi, ka šajās grupās bija cilvēki, kas nozarē dara dažādus darbus. Daži no mums bija kino vēsturnieki ar*

59 Thorsen N. (2012).

60 Hermene A. (2013). Rakstveida intervija ar L.Vigersu 3.11.2013.

*ļoti dažādām pieredzēm un zināšanām par kino, dažiem no mums bija vairāk subjektīva pieeja*⁶¹.

L. Vigersa, komentējot kanona raisītās diskusijas, izsaka viedokli, ka kanona ekspertu izvēle bijusi nejauša un ka tas ir ietekmējis vērtību atlasī: *Kanons sadalīja sabiedrību divās daļās un raisīja plašas debates, bet tās tika koncentrētas uz ideju, vai kanons ir nepieciešams vai nav, nevis par izvēlētajiem darbiem. Tas bija nožēlojami, un tā bija mediju vaina. To bija daudz vieglāk apspriest nekā runāt par izvēles kvalitatīvajiem principiem. Tas parādīja, cik grūti ir izcelt nelielu darbu skaitu, turklāt ja to dara salīdzinoši nejauši izvēlēti eksperti*⁶². Šajā izteikumā ir saklausāma norāde uz konkrēto ekspertu izvēles pamatotības trūkumu.

Kanona izstrādes gaitā netika izstrādāti kopēji, vienoti kritēriji kanonā iekļaujamo vērtību atlasī. Katra nozare tos noteica atsevišķi, diskutējot nozaru komisiju ietvaros. Savā ziņā var teikt, ka eksperti paši bija noteikta veida kritērijs, to intervijā apliecina arī viens no ekspertiem – Karstens Juels Kristiansens (Carsten Juel – Christiansen), sakot, ka *darbu izvēles kritērijs definēja eksperti paši, tas bija viņu ziņā, paši eksperti savā ziņā arī bija kritērijs*⁶³. Tiekoties darba grupās, vispirms tika gari un plaši diskutēti par iespējamiem kritērijiem un katra nozare tos noteica atkarībā no nozares specifikas.

Kanona publikācijā katras ekspertu komitejas uzdevums bija aprakstīt, pēc kādiem kritērijiem notikusi izvēle un tie ir sekojoši⁶⁴:

Arhitektūras nozare: arhitektoniskā kvalitāte, nozīmīgums laika šķērsgrīzumā – darbiem kopā jāparāda arhitektūras attīstības ceļš un darbu arhitektiem jābūt dāņu izcelsmes.

Mākslas nozare: mākslas darbam ir jābūt pabeigtam; mākslas darbam ir jāpiemīt īpašai vērtībai un nozīmīgumam dāņu kultūrā.

Dizaina un daiļamatniecības nozare: atbilstība vērtības radīšanas laikam, „atvērtība”, dizaina dažādību reprezentējoši darbi, atbilstība starptautiskai kvalitātei, vērtību radījuši dāņi vai cittautieši, kuri dzīvo Dānijā.

Kino nozare: filmas valoda – dāņu, pilnmetrāžas filmas, kam būtu jāatspoguļo Dānijas realitāte ar dāņu aktieriem un atsaucēm uz dāņiem svarīgām vērtībām.

61 Hermane A. (2013). Skype intervija ar J.Naiendam 29.10.2013.

62 Hermane A. (2013). Rakstveida intervija ar L.Vigersu 3.11.2013.

63 Hermane A. (2013). Telefonintervija ar K.J. Kristiansenu. 28.10.2013.

64 Kulturkanon. Pieejams: <http://kulturkanon.kum.dk/>. [skatīts 2013. gada 7.oktobrī]. Tulk. A.Hermane

Literatūras nozare: augsta mākslinieciska kvalitāte, kas reprezentē tradīciju un attīstību, sniedz atbalsta punktus mūsdienu modernajā, globalizētajā pasaulē.

Mūzikas nozare: darba nozīmīgums un atpazīstamība, sasaiste ar dāņu kultūras attīstību laika gaitā.

Teātra mākslas nozare: darbam jābūt radītam vismaz pirms 10 gadiem, svarīgi, lai tas reprezentētu jaunpienesumu un unikalitāti attiecīgā laika dāņu kultūrā, kā arī joprojām būtu aktuāls dāņu publikai.

Aplūkojot kritērijus, var secināt, ka daļa no tiem bija līdzīgi visām nozarēm, bet daļa – katrai nozarei specifiski. Tomēr iezīmējas divi visām nozarēm raksturīgi kritēriji: augsta mākslinieciskā kvalitāte un dānisko vērtību nesējs. Lielākā daļa kanonā iekļauto darbu atrodas Dānijā un to autori ir dāņu izcelsmes, tomēr dažos gadījumos šis princips ir pārkāpts⁶⁵. Plaša ir iekļauto vērtību amplitūda: vecākais ietvertais darbs radīts 1400. gadā, jaunākais 2006. gadā. Vienoto kritēriju trūkums savā ziņā padarīja kanona ideju nenolasāmu, to intervijā piemin arī aptaujātie eksperti. No vienas puses, daudzveidība vērtējama pozitīvi, jo padara kultūras kanona saturu interesantāku dažādām gaumēm. No otras puses, dažādie kultūras vērtību atlases kritēriji, iespējams, ir mazinājuši kopējo kultūras vērtību sasaisti un kanona idejas nolasāmību. Arī Ieva Streļča, kura savā bakalaura pievēršusies kultūras kanona tēmai, norāda, *ka katra no kultūras vērtību sadaļām tika veidota tikai savas jomas laika šķērsgrīzumā, iespējams, daudz uzskatāmāk un saistošāk būtu šo darbu izvietojumu parādīt, skatot visas kultūras vērtības kopā un, grupējot tās, piesaistot Dānijas vēsturiskajiem notikumiem un laikmetiem, piemēram, no vikingu laika iekļautās kultūras vērtības, vērtības pēc kristietības ienākšanas, viduslaiku, jauno laiku, u. tml. Tas varētu palīdzēt aptvert to, kā kopumā ir attīstījusies dāņu kultūra un kurās jomās šī attīstība bijusi straujāka vai lēnāka, kā jomas ietekmējušas viena otru, jo kultūras attīstība nekad nenoris tikai vienā jomā, tās arī ietekmē/pārklāj viena otru. Taču ne kultūras kanona oficiālajā izdevumā, ne mājas lapā šāds izkārtojums vai apraksts teksta veidā nav veikts*⁶⁶.

Galvenokārt nelielā ekspertu skaita dēļ ir izskanējušas bažas par subjektīvismu kanona izveidē, jo pieci eksperti katrā komisijā nav daudz. Tā kā procesā netika iesaistīta sabiedrība,

65 Dānijas kanonā ir iekļauta Sidnejas opera, kuras autors ir dāņu arhitekts Jorns (Jørn Utzon), Ostbron tilts (Østbroen), kas ir uzcelts pāri Dānijas Storebelta šaurumam un ved līdz Zviedrijai, iekļauts arī Šlēsvigas Doma baznīcas Borlesholmas altāris, ko radījis mākslinieks Hanss Brūgemans (Hans Brüggemann) – vācietis un darbs atrodas mūsdienu Vācijā, kā arī Karaļa Frederika V jātnieka statuja, ko veidojis franču tēlnieks Žaks Francis Žozefs Salijs (Jacques François Joseph Saly).

66 Streļča I. (2013). *Latvijas un Dānijas kultūras kanonu salīdzinājums: mērķi, izveide un rezultāts*. LKA Bakalaura darbs. 24.lpp.

iespējams, lielāks ekspertu skaits būtu mazinājis šīs bažas. Vērtējums par ekspertu lomu vērtību atlasē ir atšķirīgs, tomēr kopumā visi eksperti uzskata, ka strādājuši atbildīgi un savās izvēlēs bijuši brīvi, neizjutot nekādu politisku spiedienu vai norādes no ministrijas. Kino nozares eksperts J. Naiendams neuzskata, ka saraksts ir izteikti subjektīvs: *Ja būtu citi eksperti, izmaiņas nebūtu lielas, varbūt daži darbi atšķirtos, bet lielākā daļa būtu tie paši. Vismaz kino jomā*⁶⁷. Savukārt arhitektūras nozares eksperte L. Vigersa norāda, ka visticamāk vērtību saraksts nozarē atšķirtos, ja būtu citi eksperti. Tomēr tā kā diskusijas bija ilgstošas – 7-8 mēnešu garumā, rezultāts tomēr ir uzskatāms par nopietna un atbildīga darba rezultātu: *Darbu izvēle nebija atvērta sabiedrībai, to veica tikai un vienīgi ekspertu komitejas bez jebkādas ministra vai ministrijas iejaukšanās. Mēs procesu aprakstījām grāmatā, kur izvēlētie darbi tika publicēti. Septiņus no kanona izveidei atvēlētajiem deviņiem mēnešiem mūsu grupa diskutēja par izvēles kritērijiem, kas raksturo arhitektūras kvalitāti, lai pamatotu 12 darbu izvēli. (..) Ar ekspertu darbu uzticamību viss bija kārtībā, tomēr tas ir skaidrs, ka cita cilvēku grupa, iespējams, izvēlētos citus darbus*⁶⁸. Viņa uzskata, ka vienotu un skaidru kritēriju trūkums vājina kanona objektivitāti: *Kopumā projektam bija grūtības kļūt par izglītības satura daļu, jo darbu atlases kritēriji, kaut arī ekspertu grupās izlemti, vienmēr varētu tikt apšaubīti, tie nebija zinātniski pilnīgi neitrāli, tādejādi kļūdami vairāk politiski*⁶⁹.

Eksperti norāda, ka kopumā vērtību izvēles procesā jutušies brīvi un politisku spiedienu nav izjutuši, ka visi ir strādājuši atbildīgi un pie rezultāta nonākuši garu diskusiju ceļā. Raksturojot darba gaitu kino komitejā, J. Naiendams saka: *Mēs taisījām sarakstus – katrs atsevišķi un pēc tam kopīgi diskutējām. Bet tad mēs sākām domāt tālāk, meklēt filmas, kuras normāli netiktu nosauktas, tādas, kas parasti ir ārpus uzmanības, un tas, iespējams, bija viens no iemesliem, kāpēc viņa mūs izvēlējās. Viņa zināja, ka mums ir plašākas zināšanas, ka mēs zinām filmas, kuras ir apspriešanas vērtas, pat ja tās neiekļausim, bet mēs vismaz izdiskutējām. Tas nebija ļoti sarežģīts process, es zinu, ka citiem bija grūtāk. Kino mākslas forma nav tik sena kā citas jomas, dāņu kino vēl pirms 15-20 gadiem tas nebija nekas īpašs, līdz tam ievērības cienīgu filmu ir ļoti maz. Vispirms mēs diskutējām, kādas filmas mēs gribētu iekļaut šajā projektā. Bija salīdzinoši viegli izvēlēties, jo apjoms nav tik liels. Tomēr mums bija noteiktas izvēles, piemēram, ka vienam režisoram var iekļaut tikai vienu filmu, bet kritērijus mēs izvēlējāmies paši, pie tiem brīžiem neturējāmies, bet tomēr kaut kādi principi bija. Mēs nedomājām, ka noteikti jābūt filmām no noteiktiem periodiem. Bija diskusijas par to, ka iekļāvām TV seriālu, bet tā kā cita vieta seriālam šajā projektā nebūtu, nolēmām, ka*

67 Hermane A. (2013). Intervija ar J.Naiendamu 29.10.2013.

68 Hermane A. (2013). Intervija ar L.Vigersu 3.11.2013.

69 Hermane A. (2013). Intervija ar L.Vigersu 3.11.2013.

*mums tas ir jāiekļauj. Uzskatījām, ka tas ir sasniegums*⁷⁰. Arī K. J. Kristiansens norāda, ka politiski nekādu ietekmi nejuta, eksperti bija brīvi savā izvēlē⁷¹. Tomēr viņš izsaka neizpratni vēlāk kanonā notikušo pārmaiņu dēļ: *Iespējams, ministrijas pirksts bija tas, ka ar laiku mūzikas nozarē parādījās divi saraksti un pievienoja arī bērnu kanonu, sākumā tā nebija. Iespējams, tā bija kaut kāda veida ietekme. Var jau būt, ka ir iespējams katrā nozarē veidot atsevišķus sarakstus, kāpēc gan literatūrā, piemēram, tā nevarētu būt, tā arī ir pietiekami dažāda. Kāpēc tikai mūzikā?*⁷² Arī Dānijas Kultūras institūta Rīgā direktors Simons Drevsens Holmbergs (Simon Drewsen Holmberg) uzskata, ka ekspertiem bijusi pietiekama brīvība, kas, iespējams, ne vienmēr ir bijis pietiekami skaidri sabiedrībai: *Ja palasa kultūras kanona izdevumu, tad tur redzams, ka veidotājiem bija dota liela brīvība. Katrā mākslas disciplīnā bija savi, ekspertu izdomāti darbu atlases kritēriji. Tas arī izsauca lielu kritiku. (..) Un vēl – kāpēc mūzikas darbi ir dalīti populārajā un klasiskajā mūzikā, katrā daļā iekļaujot pa divpadsmit darbiem? Varētu taču arī, piemēram, literatūru dalīt šādi. Ir bijušas lietas, ko varēja darīt savādāk*⁷³. *Ekspertu sastāvs bija labā balansā. Iespējams, tika apsvērts, ko aicināt, zinot, ka tas ietekmēs rezultātu. Ir atsevišķas izvēles, kas nav skaidras. Dažviet jūtas ekspertu konkrētās intereses. Īpaši jau mūzikas jomā. Popmūzikas dziesmu iekļaušana skaidri parāda uz konkrētām ekspertu interesēm. Nozarēs, kas ir mazāk plašas, kā kino māksla, es problēmas nesaskatu, arī klasiskajā mūzikā vērtības ir aptveramā skaitā un izvēle kopumā ir skaidra. Tomēr bija diskusijas par atsevišķiem jautājumiem – piemēram, par dzimumu līdztiesību kanonā iekļauto darbu autoru ziņā, par to, ka maz sievietes rakstnieces, piemēram. Bet tā tas bija, sabiedrība agrāk bija vairāk vīriešorientēta, vairāk darbu ir vīriešu radīti, līdz ar to vienkārši ir vairāk vīriešu radītu darbu*⁷⁴. Šo jautājumu intervijā avīzei “The Copenhagen Post”, komentē arī kanona ekspertu virsvadītājs J. Lunds: *Mums nevajadzētu aiztikt vēsturi. Mums nevajadzētu izlikties, ka galvaspilsētai un provincei bijusi vienlīdz svarīga nozīme. Vai, ka sievietēm būtu bijušas tādas pašas iespējas kā vīriešiem. Tādēļ ir vairāk ēku, kas atrodas Kopenhāgenā nekā citur, un vairāk mākslinieki vīrieši nekā sievietes*⁷⁵.

J. Naiendams, atzīstot, ka bija informēts par kanona politisko kontekstu, tomēr atkārtoti norāda, ka saturiski politiķiem nekāda ietekme nav bijusi: *Tā laika ministrs to bija pārvērtis politiskā projektā, bet mums tas tā netika pasniegts. Es to uzvēru kā interesantu*

70 Hermane A. (2013). Intervija ar J.Naiendamu 29.10.2013.

71 Hermane A. (2013). Intervija ar K.J. Kristiansenu. 28.10.2013.

72 Hermane A. (2013). Intervija ar K.J. Kristiansenu. 28.10.2013.

73 Streļča I. (2013). Intervija ar S. D.Holmbergu. 59. lpp.

74 Hermane A. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu., 1.11.2013.

75 McGwin K. (2006).

vingrinājumu, diskusiju par kultūras mantojumu. Bet, tā kā Kultūras ministrija to mēģināja padarīt par kaut ko politisku, tas beigu beigās izgāzās. To daudzi uztvēra kā politisku projektu. Kaut arī tas tāds nav, nav nekā politiska ne izvēlē, ne saturā, ne arī publikācijā un tekstos. Mums nekad netika doti kaut kādi īpaši norādījumi. Vienīgais uzdevums bija izdarīt labāko iespējamo kā profesionāļiem. Nekādu politiku nejutu⁷⁶.

Tomēr L. Vigersa uzskata, ka politiskais fons un saasinātās diskusijas ap kanonu, kaut arī tieši neietekmēja kanona saturu, tomēr traucēja ekspertu darbu: *Lielākā problēma bija, ka projekts tika izmantots politiski, turklāt abās politiskā spektra pusēs – vai nu tika apzīmēts kā elitārs vingrinājums – ar nolūku mazināt cilvēku kultūras izglītību un mazināt kultūras izpausmju daudzveidību, vai arī tika apzīmēts kā vingrinājums norādēm uz kvalitatīvākajām vērtībām Dānijas kultūras mantojumā. Tas traucēja komitejām darbā, un daži bija dusmīgi par šo „troksni”⁷⁷.*

Atskatoties uz kanona izveidi, intervijā Dānijas radio arī tā izveidotājs B. Mikelsens cenšas apliecināt kanona satura nepolitisko dabu: *Projekts pats par sevi bija pilnīgi apolitisks. Kanona komitejās mums bija dažādas kultūras personības, piemēram, Ēriks A. Nīlsens (Erik A. Nielsen) – sociālists. Viņu, tāpat kā daudzus citus mēs iekļāvām, lai parādītu, kas tas nav politikā balstīts projekts⁷⁸.*

Daļa no ekspertiem tomēr atzīst, ka kaut kādā ziņā ir neapmierināti ar kanona gala rezultātu. Keramiķe, kanona eksperte Ursula Munka-Pētersena (Ursula Munch-Petersen) saka: *Es nebiju ļoti laimīga par Dānijas kultūras kanonu. Es gribēju tur redzēt darbus, kas nav iekļauti.(..) Bet mēs demokrātiski balsojām, līdz ar to ...⁷⁹*

Arī K. J. Kristiansens izsaka nožēlu, ka kanona ekspertu darbs aprobežojās tikai ar vērtību nosaukšanu, un tālāka sadarbība nenotika: *Galvenie iebildumi man kā ekspertam bija tieši par kanona publikāciju, par to, kā tā bija izveidota. Ekspertiem nebija iespēju to ietekmēt. Neapmierināja ne vizuālais veidols, ne teksti. To vajadzēja darīt atraktīvāk, mūsdienīgāk. To visu darīja Kultūras ministrija. Tas tiešām bija pat sāpīgi, ja tā var teikt, ka visa tālākā rezultāta veidošanā nevarējām piedalīties.⁸⁰*

76 Hermane A. (2013). Intervija ar J.Naiendam 29.10.2013.

77 Hermane A. (2013). Intervija ar L.Vigersu 3.11.2013.

78 Kristiansen Lerche A., Runge M. (2013). Brian Mikkelsen: Kulturkanonen har haft stor effekt I: *Den danske Radio Corporation dr.dk*, 21.Jan.2013
http://www.dr.dk/Nyheder/Kultur/Oevrig_kultur/2013/01/21/105240.htm

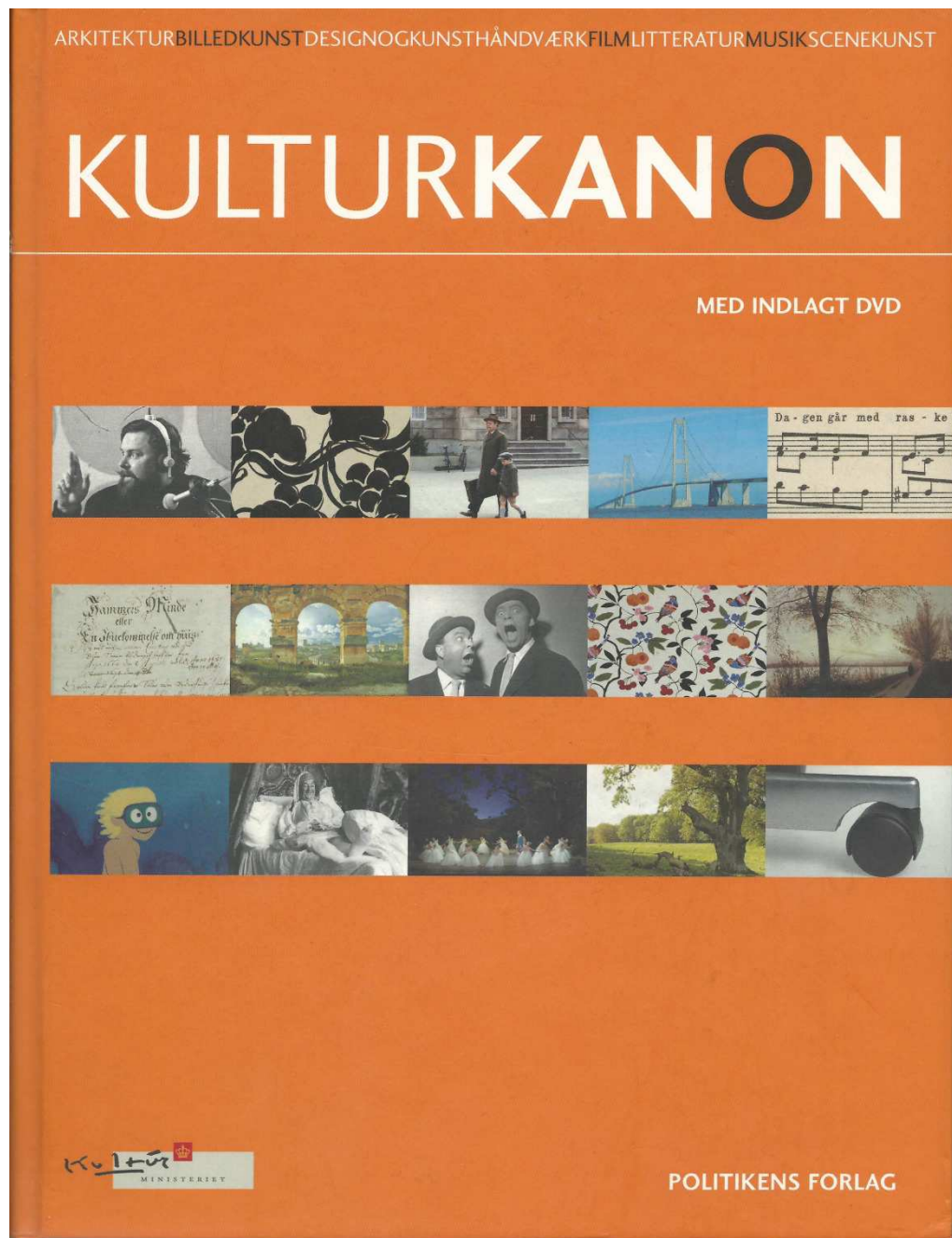
79 Hermane A. (2013). Intervija ar U. M. Petersenu. 27.10.2013.

80 Hermane A. (2013). Intervija ar K.J. Kristiansenu. 28.10.2013.

Visi 36 Dānijas kultūras kanona izveidē iesaistītie bija eksperti, kas darbojas attiecīgajā nozarē – radošie profesionāļi, augstskolu pārstāvji, zinātnieki, respektablas un cienītas personības, tomēr tas netraucēja oponentiem apšaubīt kanona izveides procesa atbilstību. Izskanēja daudzi un dažādi viedokļi par kanona stiprajām pusēm, tomēr galvenokārt tika izteikta kritika, sabiedrības viedoklis par kanonu tiek aplūkots nākamajā nodaļā.

4.3.3. Kultūras kanona izveides efektivitāte

Turpinājumā grupēti sabiedrības viedokļi par galvenajiem diskusiju tematiem kanona izstrādes laikā.

Pozitīvs process diskusiju raisīšanai un sabiedrības pievēršanai kultūras jautājumiem. Kanons kā vērtīgs informatīvs materiāls.

Kanona izstrādes laikā norisinājās plašas diskusijas, un daudzi aptaujātie uzskata, ka tas ir kanona lielākais ieguldījums – intereses raisīšana sabiedrībā un diskusijas par kultūras jautājumiem. S. D. Holmbergs jau vairākkārt sarunās par kanonu ir uzsvēris savu gandarījumu par kanona radītajām diskusijām: *Galvenā lieta, kādēļ kanons bija veiksmīgs, ir plašās diskusijas, ko tas radīja par kultūru un kultūras mantojumu. Nav šaubu, ka tas radīja plašu diskusiju par pašiem darbiem un arī par kanonizēšanu kā tādu. Tas raisīja neticami veselīgas debates – tas bija fantastiski.⁸¹ Nekas tamlīdzīgs, tik liels, iepriekš Dānijā nebija bijis. Es neesmu pilnīgi drošs par pašu kanonu, bet es novērtēju toreizējās fantastiskās sabiedrības debates par kultūras lietām. (..) Ļoti daudz cilvēku, gan ar kultūru saistīti, gan pilnīgi nesaistīti, iesaistījās debatēs par to, vai tie tiešām ir tie paši labākie mākslas darbi. Un diskutēja arī par to, kāpēc iekļauti šie un kāpēc nav iekļauti tie, kas ir kultūra, kādas ir vērtības un tā tālāk⁸². Tas bija veiksmīgs arī tajā ziņā, ka piedāvāja vērtīgu, labi sagatavotu informāciju, iepazīstināja ar darbiem, kas daudziem bija nezināmi⁸³.*

Arī paši kanona eksperti diskusiju aktivizēšanu sabiedrībā uzskata par kanona veiksmi: *Debates bija atbilstošas, iekļaut to vai kaut ko citu, tas bija svarīgi, tas toreiz notika un bija vērtīgi⁸⁴. Sabiedrības reakcija saistījās galvenokārt ar diskusiju par to, kam kanons nepieciešams un vai iespējams izvēlēties 10-12 labākos darbus. Tomēr diskusijas kopumā bija pozitīvas. Pats diskusijas fakts ir pozitīvs.⁸⁵ Dāņu valodas pasniedzēju apvienības (Dansklærerforeningens) direktora vietniece, Brīvās ģimnāzijas (Det frie Gymnasium) lektore Birgite Dargere (Birgitte Darger) arī atzinīgi vērtē kanona radīto diskusiju sabiedrībā un valsts medijos, jo uzskata, ka ir labi ik pa laikam apzināties un padomāt par savām vērtībām: *Diskusijas par kanonu dāņu sabiedrībā un presē ir bijušas labas. Ir labi ik pa laikam diskutēt, kas un kādas ir vērtības.⁸⁶* Orhūsas universitātes Ziemeļvalstu valodu un literatūras institūta estētikas un komunikācijas daļas (Institut for Æstetik og Kommunikation – Nordisk Sprog og Litteratur af Aarhus Universitet) biedrs Hanss Hauge (Hans Hauge) uzskata, ka kopumā kanona izveides process ir vērtējams pozitīvi. Viņaprāt, Dānijas kultūras kanona devums ir vairāk redzams nevis tieši izveidotajā kanonā, bet gan kanona radītajā sabiedrības debašu*

81 Hermāne A. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu 1.11.13.

82 Streļča I. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu 59.lpp

83 Streļča I. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu 59.lpp

84 Hermāne A. (2013). Intervija ar J.Naiendamu 29.10.2013.

85 Hermāne A. (2013). Intervija ar K.J. Kristiansenu. 28.10.2013.

86 Streļča I. (2013). Intervija ar B.Dargeri. 49.lpp.

procesā: *Kultūras kanona veidošanas procesā sabiedrībā tika radītas labas diskusijas, tagad vismaz dāņi zina, kas kultūras kanons vispār ir*⁸⁷.

To, ka kanons bija un joprojām ir vērtīgs izziņas materiāls, kas iepazīstina ar Dānijas kultūras vērtībām, atzīst vairāki no aptaujātajiem. *Tomēr kanonam bija daudz īsāks mūžs, nekā tam varēja būt, arī publikācija bija laba, vērtīga, varēja daudz ko jaunu uzzināt par citām nozarēm, īsie raksti par katru nozari bija tiešām interesanti. Bet es nezinu, vai skolas to lieto vai nē. Es nezinu, vai to kāds lieto, dzirdu tikai to, ka nelieto. Nesaprotu, kas bija tie, kas nolēma to neliidot, tas jāprasa Kultūras ministrijai.*⁸⁸

Kanons ir noderīgs līdzeklis cīņā pret globālo masu kultūru.

Kristīgā dienas avīze ("Kristeligt Dagblad") raksta, ka *pieci gadi, kas pagājuši kopš kanona izziņošanas, ir radījuši vēl lielāku izklaides industrijas spiedienu, ražojot neskaitāmus X-Faktora stila televīzijas šovus. Un kanons ir vērtīgs ierocis, lai apkarotu šīs tendences*⁸⁹. Viens no kanona ekspertiem, Hains Hainsens (Hein Heinsen), kurš piedalījās arī Latvijas kultūras kanona konferencē, atbalstīja kanona ideju toreiz un arī tagad, norādot, ka *izcili mākslas darbi ir dižāki par sabiedrības kontekstu, kurā tie iekļauti. Ideoloģijas nāk un iet, bet mākslas darbi paliek un ir vienīgais reālais kopienas potenciāls. Doma par pasaules pilsoni ir abstrakta un absurda. Kultūras kanons nav jāuzskata pār dāniskuma kritēriju, bet gan par dāvanu, kas padara pasauli individuālāku. Kanons palīdz tiem, kas apmulsuši interneta un tirgus vērtību haosā. Mediju un tiešsaistes eksplozijas laikos kanona projekts kalpo par orientieri.*⁹⁰

Pozitīva ietekme uz izglītības procesu un kritika par iespējamo kanona iekļaušanu izglītības programmās.

B. Dargere uzskata, ka kanonam ir pozitīva nozīme izglītības kontekstā – valsts izveidotais kultūras kanons ir drošs materiāls, uz ko lektoram atsaukties diskusijās ar skolēniem par kāda dāņu literāra darba nozīmi un vērtību. Tāpat B. Dargere uzsver kultūras kanona izveidoto informācijas bāzi, kas ir labs informatīvs resurss gan lektoram, gan skolēniem. Tāpat, viņasprāt, ir atzīstama kultūras kanona loma mazāk zināmu dāņu mākslas darbu

87 Streļča I. (2013). Intervija ar H.Haugi. 49.lpp.

88 Hermane A. (2013). Intervija ar J.Naiendam 29.10.2013.

89 Denmark's canon – a damp squib (2011) In: *Presseurop.eu*. Sk.2013. 24.sept.: <http://www.presseurop.eu/en/content/article/480241-denmark-s-canon-damp-squib>

90 Heinsen H. (2012). Kulturkanonen er en socialdemokratisk styrepind. In: *Politiken.dk*, 19. dec. 2012. Sk.: 24.10.13.: <http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/ECE1846852/kulturkanonen-er-en-socialdemokratisk-styrepind/>

popularizēšanā: *Kultūras kanona procesā tika izstrādāts lielisks materiāls un arī mājas lapa ar šo materiālu un darbu attēliem, ko mēs (skolotāji) varam izmantot mācību procesā. Tas ir arī ieguldījums daudzu mazāk zināmu dāņu mākslas darbu popularizēšanā. Tomēr, lai pievērstu vairāk jauniešu kanona diskusijām un formēšanai, vajadzēja kultūras kanonu veidot par mazāk pamācošu un audzinošu projektu. Valstij vajadzēja vairāk mēģināt arī jauniešus iekļaut starp tiem, kuri diskutēja un uzdeva jautājumus par kanonu*⁹¹. Arī L. Vigersa uzskata, ka kanons skolās tiek lietots un ir noderīgs: *Esmu laimīga, ka politiskie aspekti un diskusijas par to, vai kanonam būt vai nebūt, ir galā, jo kanonu patiesībā skolās Dānijā izmanto, tomēr es domāju, ka tas ir labi, ka tas nekad netika iekļauts kā obligāts izglītības programmās, bet tiek lietots brīvprātīgi, kā tas bija iecerēts – kā palīglīdzeklis, runājot par mākslas darbiem, kas ir nozīmīgi Dānijas mākslas ainavā*⁹². Tam, ka kanonam nevajadzētu kļūt par obligātu izglītības programmu saturā, piekrīt S. D. Holmbergs, atceroties diskusijas par šo jautājumu: *Asi sabiedrība kritizēja arī kanona veidotāju nodomu izmantot šo kultūras kanonu Dānijas skolās, likt skolotājiem ar to strādāt, jo Dānijā valsts nenosaka, kas skolotājiem būtu jāmāca. Dānija ir ļoti demokrātiska valsts šādās lietās.*⁹³ Viņš arī uzskata, ka kanons netika pietiekami izplatīts un tas sasniedza ļoti ierobežotu auditoriju: *Ir viena lieta, par ko es šaubos, ko derētu papētīt. Jautājums ir, cik daudz cilvēkus kanons sasniedza? Cik bija ieguvēju? Šķiet, ka tie, kas jau bija kultūrizglītoti, arī ir bija lielākie ieguvēji. Tomēr es šaubos, vai auditorija, ko kanons sasniedza, bija pietiekami plaša. Domāju, ka kopumā bija pareiza doma to neuzspiest skolām kā obligātu iekļaušanai izglītības programmās, kā kaut kas uzspiests, tas varētu radīt pretestību. Tomēr no otras puses – tādējādi gan būtu sasniegta plašāka auditorija.*⁹⁴ Arī K. J. Kristiansens uzskata, ka no kanona obligātas iekļaušanas vajadzētu atturēties: *Šobrīd tas [kanons] galvenokārt, cik man zināms, tiek izmantots tieši izglītībā, pamatizglītībā, bet augstskolās nē. Izglītībā ir liela nozīme kompetencēm, tādēļ izglītības standartā to iekļaut kā obligātu nav lielas jēgas.*⁹⁵

Pārāk tieša politiska iejaukšanās kultūras procesos, šaubas par kultūras kanonizēšanas procesu kā tādu.

Bažas un neizpratni par kultūras kanona ideju un izveidi pauž arī mākslinieki un kultūras jomā strādājošie, kuri apšaubā kanonizēšanas procesu kultūrā kā tādu, vēl jo vairāk, ja tas tiek uzspiests no Dānijas valdības puses. To uzskata par pārāk tiešu politiskās varas iejaukšanos

91 Streļča I. (2013). Intervija ar B.Dargeri. 49.lpp.

92 Hermāne A. (2013). Intervija ar L.Vigersu 3.11.2013.

93 Streļča I. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu 50.lpp

94 Hermāne A. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu 1.11.13.

95 Hermāne A. (2013). Intervija ar K.J. Kristiansenu. 28.10.2013.

kultūras dzīves procesos. *Māksla un kultūra nedrīkst vilkt valsts ratus. Ne ideoloģiskus, ne arī nacionālistiskus ratus. Nav neviena, kurš drīkstētu izlemt, vai māksla ir laba vai ne, tā dzīvo pati savu dzīvi un tai ir fundamentāla nozīme. Es esmu pilnīgi pret mākslas izmantošanu šādā nacionālistiskā valsts projektā*, šādu viedokli par Dānijas kultūras kanona izveidi pauda viena no tā pretiniecēm gleznotāja, rakstniece un Orhūsas universitātes (Århus Universitet) docente Ibena Krogsdēla (Iben Krogsdal)⁹⁶. Kino režisors Larš fon Trīrs (Lars von Trier), uzzinot par savas filmas „Idioti” iekļaušanu kultūras kanonā, izteica klaju sašutumu un sagatavoja provocējošu video ziņu ar savu protestu, kurā pauž uzskatu, ka šis valdības projekts līdzinās mākslas cenzūrai un kontrolei, kas tipiska komunistiskajiem režīmiem⁹⁷. Protestēja arī ģitārists Francs Bekelē (Franz Beckelee), kura grupas „Gasolin” koncerts iekļauts populārās mūzikas kanona sarakstā: *Mani neiepriecina fakts, ka kaut kāda elitāra komiteja ir iekļāvusi mani kā kaut ko īpašu. Neesmu ieinteresēts būt šo elitāro muļķību daļa.*⁹⁸

*Es neesmu pavisam droša par to, vai kultūras kanonam bija liela nozīme dāņu kultūrā, un man arī nešķiet, ka kanons ir stiprinājis sabiedrību vai dāņu vērtības. Es nezinu, vai pastāv tādas dāņu vērtības. Dāņu sabiedrībā pastāv tādas vērtības, kuras radušās vēsturisko un sociālo procesu rezultātā. Tās pašas vērtības, kuras ir mums, var atrast citur pasaulē, bet varbūt tieši sociālo apstākļu rezultātā tās citur beigās ir izveidojušās citādākas.*⁹⁹

Kā valsts radīts un finansēts projekts tas sabiedrībai uzspiež viedokli par to, kas ir vērtējams kā labākais un vērtīgākais. Konstruē mākslīgu kultūras identitāti.

Tas, ka kultūras kanona izveides ideja nāca no Dānijas valdības puses, un kultūras kanons tika izstrādāts tās pakļautībā un par valsts līdzekļiem, ir uzskatāms par kanona trūkumu. Kā valsts radīts un finansēts projekts, tas sabiedrībai savā tiešā un netiešā veidā uzspiež viedokli par to, kas ir vērtējams, kā labākais un vērtīgākais, un tas mūsdienu sabiedrībai nešķiet pieņemami. *To nedarīja kāds neatkarīgs kultūras fonds, privātpersonas vai vēl kāds cits, bet gan valsts, kas, protams, izraisīja sabiedrības nesapratni. Valsts ne tikai izlēma, kas būs šie iekļautie kultūras kanona darbi, bet arī finansēja visu projektu no valsts līdzekļiem, tai skaitā finansēja arī politiķu diskusijas Dānijas skolās un universitātēs. (..) Un vēl šī kanona koncepta ideja – vai tie tiešām ir tie labākie, svarīgākie dāņu mākslas darbi, ko Dānija grib izcelt? Kāpēc šie un ne citi?*¹⁰⁰

96 Fem år med kulturkanon (2011). *Danmarks Radio*, P1.. Sk.: 2013. 24.sept.: <http://www.dr.dk/P1/Netvaerket/Udsendelser/2010/12/16153135.htm>.

97 Falconer, I. (2010).

98 McGwin K. (2006).

99 Streļča I. (2013). Intervija ar B.Dargerī. 53.lpp.

100 Streļča I. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu 59.lpp.

Kā politisks instruments tas uzskatāms par pietiekami spēcīgu, tomēr līdz ar to veido pret sevi arī noteiktu attieksmi, tā uzskata B. Dargere: *Tas bija politisks projekts, kam dāņu sabiedrībā vajadzēja stiprināt noteiktas vērtības. Konservatīvajiem šīs vērtības ir izteikti dāniskas un nacionālas. Kanons nekad nav „nevainīgs” – oficiāls kanons no Kultūras ministrijas vienmēr stāstīs noteiktu stāstu. Tas nevar būt citādi. Politiski tā ir bijusi ļoti veiksmīga ideja.*¹⁰¹

Kanons kā pretrunu vairotājs un aizsargs valdības vadošās Konservatīvās Tautas partijas vēlmei stiprināt valdības spiedienu minoritāšu integrācijai dāņu sabiedrībā.

*Liela atbildība par to, ka kultūras kanons piedzīvoja fiasko, gulstas uz toreizējā kultūras ministra Mikelsena pleciem, jo viņš izmantoja kultūras kanonu politiskiem mērķiem jau ilgi pirms kanons vispār bija pabeigts*¹⁰², uzskata Kopenhāgenas Universitātes literatūras vēstures profesors Eriks Aksels Nilsens (Erik Aksel Nielsen). Viņaprāt, politiskā kanona projekta izmantošana tika vērsta pret Dānijā dzīvojošajām etniskajām minoritātēm – cilvēkiem ar citu etnisko izcelsmi un reliģiju: *Šāda rīcība no valdības puses nepavisam neuzlaboja dāņu un etnisko minoritāšu savstarpējās attiecības, kuras tā jau bija saspīlētas pēc 2005. gada „Muhameda karikatūru” starptautiskā skandāla starp Dāniju un islāma valstīm. (..) Kanona politiskā izmantošana norisinājās tādējādi, ka viņš [kultūras ministrs] gribēja to izmantot pret cilvēkiem ar citu etnisko izcelsmi un reliģiju. Tas, maigi sakot, neuzlaboja mūsu attiecības ar Dānijā dzīvojošajiem musulmaņiem. (..) Tas ir šausmīgi, ka kultūras kanons tika izmantots, lai definētu dānisko kā vienīgo pareizo un labo, tas radīja milzīgu nacionālistisku barjeru attiecībās ar citām kultūrām un reliģijām.*¹⁰³ H. Hauge, skaidrojot Dānijas kultūras kanona politisko fonu, min, ka debates par kultūras kanonu sadalīja Dānijas sabiedrību labējos un kreisajos: *Es domāju, varētu teikt, ka kultūras kanons ir sadalījis sabiedrību. Labējie ir par, savukārt sociālisti ir pret.*¹⁰⁴

Uzrunājot tieši toreizējo kultūras ministru B. Mikelesenu, avīzes “Politiken” sleju autore Rušdī Rašida (Rushy Rashid) raksta: *Cīņa par kultūru un vērtībām, ko Jūs centāties izcīnīt ar savu kultūras kanonu, ir paplašinājusi plaisu starp dāņiem un ne-dāņiem un pastiprinājusi draudu un ienaidnieku sajūtu mūsu sabiedrībā*¹⁰⁵.

101Streļča I. (2013). Intervija ar B.Dargeri. 57.lpp.

102Streļča I. (2013). Intervija ar E.A.Nilsenu 55 lpp.

103Streļča I. (2013). Intervija ar E. Aksels Nilsens 55 lpp.

104Streļča I.(2013). Intervija ar H.Haugi 56.lpp.

105Denmark's canon – a damp squib (2011). In: *Presseurop.eu*. Sk.2013. 24.sept.:

<http://www.presseurop.eu/en/content/article/480241-denmark-s-canon-damp-squib>

To, ka kanons savā būtībā tomēr ir bijis konkrētas partijas politisks projekts, apliecina sarakste arī ar B. Mikelsenu, kurš raksta: *Ja mēs uzvarēsim nākamajās vēlēšanās, mēs droši vien to [kanonu] atkal pacelsim, pēc kādiem 4-5 gadiem.*¹⁰⁶

Pārāk maza jauniešu interese un iesaiste. Mērķtiecīgas komunikācijas trūkums.

Kanons netika pietiekami popularizēts jauniešu vidū, kas varētu būt kanona galvenā mērķauditorija, uzskata B. Dargere: *Tomēr, lai pievērstu vairāk jauniešu kanona diskusijām un formēšanai, vajadzēja kultūras kanonu veidot par mazāk pamācošu un audzinošu projektu. Valstij vajadzēja vairāk mēģināt arī jauniešus iekļaut starp tiem, kuri diskutēja un uzdeva jautājumus par kanonu*¹⁰⁷. Arī J. Naiendams uzskata, ka tieši komunikācijas trūkums ir tas, kas ietekmēja kanona īso mūžu: *Komunikācija bija kanona vājš punkts. Domāju, ka tas vairs nekad netiks taisīts. Tas bija muļķīgi. To varēja lietot, nekā politiska tā saturā nebija.*¹⁰⁸

4.3.4. Kanona izveides metodikas kopējs novērtējums

Galvenie kanona izstrādes metodikas trūkumi ir:

- vienotu kritēriju trūkums darbu atlasē, līdz ar to loģiskas sasaistes trūkums darbu starpā;
- grūtības uztvert darbus laika griezumā, jo netika veidots vienots apskats, kas sasaistītu vērtības ar Dānijas vēsturisko attīstību;
- kanona izveides politiskais konteksts, kas sabiedrībai traucē kanonu uztvert kā politiski neitrālu projektu;
- valdošās koalīcijas partiju maiņa, kuras dienaskārtībā kultūras kanona nav, jo netika izstrādāts kanona programmas izstrādes un izplatīšanas normatīvais regulējums;
- komunikācijas trūkums ar sabiedrību, jauniešu intereses veicināšanas nepietiekamība, kanona ietekmes nepietiekamība;

106Hermane A. (2013). Sarakste ar B.Mikelesenu 27.10.2013.

107 Streļča I. (2013). *Latvijas un Dānijas kultūras kanonu salīdzinājums: mērķi, izveide un rezultāts*. LKA Bakalaura darbs. Intervija ar B.Dargeri. 49.lpp.

108 Hermane A. (2013). Intervija ar J.Naiendamu 29.10.2013.

- sadarbības trūkums ar iespējamām kanona mērķgrupām;
- formālā pieeja kanona izveidei, ekspertu darbam, nepietiekama ekspertu iesaiste kanona projekta idejas stiprināšanā un tālākajā virzībā;
- nepietiekama kanona versiju pieejamība dažādās valodās.

Kanons Dānijā šobrīd ir praktiski aizmirsts, ziņo Eiropas ziņu portāls “Presseurop.eu”. Portāls apgalvo arī, ka karstās debates, kas pavadīja kanona izveides procesu, ir rimušas¹⁰⁹. Savā ziņā kanons ir kļuvis par “tabu”, par ko runāt Dānijā ir slikts tonis, valda uzskats, ka no kanona projekta bijusi maza jēga un tā rezultāti ir apšaubāmi¹¹⁰. To apliecina arī vairāku uzrunāto ekspertu nevēlēšanās komentēt kanona projektu šī pētījuma ietvaros, uzskatot, ka šis jautājums ir izsmelts. Kanons tiek saukts par kritizējamu, pretrunīgu politisku projektu. Interneta vidē pieejams ļoti neliels informācijas apjoms par Dānijas kultūras kanonu, tā izveides procesu – ne dāņu, ne angļu valodās. Atrodami vien atsevišķi raksti un nedaudzi komentāri.

Tomēr ir arī mēģinājumi kanona ideju rehabilitēt, “Copenhagen Daily” 2011. gadā komentārā raksta, ka *kanons patiešām saglabāsies kā nozīmīgs fakts nevis izvēlēto mākslas darbu dēļ, bet gan tādēļ, ka ne-sociālistu valdība uzdrošinājās izdarīt kaut ko tādu, kas dekādēm tika uzskatīts par nepieņemamu: vienkārši pasakot, ka daži mākslas darbi ir labāki nekā citi. Izceļot, ka šī zeme, kaut arī ir moderna sabiedrība globalizētajā pasaulē, tas nenozīmē, ka mums nav vērtība kā nācijai vai nav tiesību uz nacionālo lepnumu, ko nevajadzētu jaukt ar šovinismu vai romantisku nacionālismu. (...) tas bija apliecinājums, nevis ierobežojoša dogma. Un šodien tas kļuvis par jaunas ēras simbolu, kurā mums vairs nav jākaunas, un kurā mēs apstiprinām savas tiesības izlemt starp to, kas ir labs un ne tik labs.*¹¹¹

E. A. Nilsens uzskata, ka, atskatoties uz laiku kopš kultūras kanona izveides brīža, tam sabiedrībā ir bijis ļoti niecīgs efekts. Viņš to skaidro ar lielo ASV kultūras ietekmi Dānijā, īpaši uzsverot popmūzikas ietekmi un populistisko mediju politiku saistībā ar šo rietumu kultūru. Tomēr, neskatoties uz to, viņš atzīst kultūras kanona ideju par pareizu un vajadzīgu:

109 Denmark's canon – a damp squib (2011) In: *Presseurop.eu*. Sk.2013. 24.sept.:

<http://www.presseurop.eu/en/content/article/480241-denmark-s-canon-damp-squib>

110 Stolthed og fordøm (2011) In: *Copenhagen daily Berlingske remarks*, 23.01.2011. Sk. 22.09.2013.:

<http://www.b.dk/ledere/stolthed-og-fordom>

111 Stolthed og fordøm (2011). In: *Copenhagen daily Berlingske remarks*, 23.01.2011. Sk. 22.09.2013.:

<http://www.b.dk/ledere/stolthed-og-fordom>

Atskatoties uz pagājušajiem gadiem, kanonam ir bijis bēdīgi mazs efekts, tomēr es uzskatu, ka šī iniciatīva bija svarīga un pareiza¹¹².

Par kanona ietekmes novērtēšanas grūtībām, savu viedokli pauž arī S. D. Holmbergs: *Man nav līdz galam skaidrs, ko kanona iniciatori bija iecerējuši, ko sagaidīja – līdz ar to arī grūti spriest vai kanona mērķi ir sasniegti. Tomēr būtu varējis būt labāk. Kanons ir “nolikts ziemas miegā”. Nezinu, ko šobrīdējā valdība domā. Šķiet, ka nekas nenotiek. Ir pieejams tikai PDF fails. Tas tikai liecina par to, cik nepatīkams tas [kanons] kādam ir licies, protams, arī izmaksas, tomēr tas Dānijas kultūras nozares budžeta kontekstā nav nekas ārkārtējs. Domāju, ka ir notikusi apzināta atbrīvošanās no kanona, to negrib lietot. Kaut arī tas ir šķietams labējās politikas instruments, tomēr domāju, ka to kā procesu, kā diskusiju platformu varēja izmantot neatkarīgi no politikas – izglītībā, ja gribētu. Ir žēl, ka tas netiek lietots, ka tas faktiski ir slēgts. Mazās valstīs kā Dānija un Latvija, tomēr varētu būt šādi kanoni, turklāt tajos ir iekļautas patiešām ļoti labas lietas. Tas norāda uz noteiktu vērtību sistēmu, ir kā atsauce uz kaut ko kopīgu. Tajā es nesaskatu neko sliktu. Ja tiek dotas iespējas arī citādam, eksperimentiem, tad kanonu uzskatu par veselīgu vingrinājumu.*¹¹³

P. Duelunds rakstā par Dānijas un Nīderlandes kanoniem ir lakonisks: *Dāņi prezentēja augstākās kvalitātes vienību sarakstu.(..) Dāņu kanons mēģināja mācīt Dānijas mantojuma un kultūras tradīciju izpratnes būtību. (..) Visbūtiskāk – Dānijas kanons ir ierobežots dāņu nacionālajā kontekstā, lai uzlabotu labi iesakņojušos dāņu identitāti etnisko dāņu starpā un asimilētu „jaunos dāņus”. Dāņu kanons savā pieejā ir pirmatnējs*¹¹⁴, ar to domājot, ka kanons ir attīstības sākuma stadijā un mūsdienu demokrātiskas sabiedrības pamatprincipiem neatbilstošs.

Dānijas kultūras kanons, kas lielā mērā kalpoja par piemēru Latvijas kultūras kanonam, šobrīd faktiski ir beidzis funkcionēt. Atmiņas par to ir diezgan noraidošas un tas kopumā tiek uzskatīts par noietu etapu, galvenokārt jau politiskā konteksta dēļ. Pozitīvas tā lietošanas iespējas pastāvēja un atsevišķā sabiedrības daļā tika uzskatīts par vērtīgu informācijas materiālu, kas bija labi pielietojams galvenokārt izglītībā. Kanona iedzīvināšanā netika pietiekami aktīvi iesaistītas mērķgrupas, sabiedrība, eksperti. Līdz ar kanona mājas lapas slēgšanu nav pieejami arī interaktīvie materiāli, atlikusi vien publikācija ar īsiem tekstiem par katru kanonā iekļauto vērtību, kas diez vai veicinās tā ilgstošu izmantošanu izglītībā. Dānijas

112 Streļča I. (2013). Intervija ar ar Eriku Akselu Nilsenu. 48.lpp.

113 Hermāne A. (2013). Intervija ar S.D.Holmbergu 1.11.2013.

114 Duelund P. (2009).

kanona izstrādes prakse liek ļoti nopietni pārdomāt Latvijas Kultūras kanona turpmāko attīstības ceļu.

Secinājumi

- Dānijas kultūras kanons, kas lielā mērā kalpoja par piemēru Latvijas kultūras kanonam, šobrīd faktiski ir beidzis funkcionēt un daļā sabiedrības tas tiek uzskatīts par labāko no iespējamajām alternatīvām, jo ar kanona izveides procesu saistītas grūti pārvaramas pretrunas. Kā politiķu iniciēts un Kultūras ministrijas uzraudzībā noticis projekts tas tiek uzskatīts par noteiktu politisku ziņu nesošu projektu. Kanona mērķi bijuši pretrunā ar demokrātiskas sabiedrības pamatprincipiem, norādot, ka dāniskās vērtības ir savā ziņā labākas nekā citas.
- Tā kā Dānijas kultūras kanonu veidoja samērā noslēgta ekspertu grupa, neiesaistot sabiedrību un mērķgrupas diskusijās par izvirzītajām vērtībām, tiek uzskatīts, ka vērtības ir uzspiestas un vērtību saraksti – subjektīvi, jo nepastāvēja vienoti vērtību atlases kritēriji.
- Ar šādu pieeju veidots kultūras kanons var pretendēt uz izcilāko mākslas darbu un kultūras vērtību nomināciju dažādās nozarēs, bet to nav iespējams veidot par visas sabiedrības kanonu, kas tiek pieņemts, tiek lietots un ir saprotams.
- Tieši aktīvas komunikācijas trūkums, atraktīvu metožu pielietojums kanona komunikācijā ar sabiedrību, īpaši jauniešiem, ir viens no iemesliem kanona vāmajai ietekmei Dānijā.
- Kanona izstrādes laikā palielinājās sabiedrības interese par kultūras vērtībām, tika daudz aktīvāk diskutēts par dažādiem kultūras nozares jautājumiem – tādēļ pašu kanona izstrādes procesu var uzskatīt par labu instrumentu sabiedrības uzmanības koncentrēšanai.
- Pozitīvas kanona lietošanas iespējas Dānijā tika saskatītas saistībā ar izglītību. Daļa sabiedrības uzskatīja to par vērtīgu informācijas materiālu, kur bija pieejama lakoniska, profesionāli sagatavota informācija par nenoliedzami būtiskiem un augstvērtīgiem mākslas darbiem.
- Tomēr, tā kā kanona saturs nebija izglītības programmu obligāta daļa, iespējams, nepietika informācijas, motivācijas un papildmateriālu, lai skolotāji to aktīvi izmantotu savā darbā. Domājot par kanona iedzīvināšanu izglītībā, būtiski izstrādāt materiālus,

kas atbilstu skolotāju vajadzībām darbā ar dažādu vecumu skolēniem un ir pietiekami saistoši arī skolēniem.

- Dānijas pieredze labi parāda, ka ar kanona izveidi vien nepietiek, ir jādomā par tā iedzīvināšanu – arī izveidots kanons joprojām ir jāuztur procesā, to ir jāpilnveido, tādējādi uzturot interesi par to.

5. KULTŪRAS KANONA KĀ POLITISKAS INICIATĪVAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS ALTERNATĪVAS JEB SCENĀRIJI

Latvijas kultūras kanona 2007./08 iniciatīvas attīstības novērtējums aktuālo kultūrpolitikas tendenču kontekstā, kā arī Dānijas un Nīderlandes tāda paša nosaukuma kultūrpolitikas programmu attīstības raksturojums un ietekmes novērtējums, veido pamatojumu Latvijas kultūras kanona iniciatīvas **ilgtspējīgas attīstības priekšnosacījumu** formulēšanai .

1. Apstiprināta kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas nepieciešamība visu ieinteresēto pušu – kultūras un mākslas nozaru profesionāļu, vispārējās izglītības pedagogu, politikas veidotāju un lēmuma pieņēmēju – līmenī.
2. Samazināta politiski-ideoloģiskā ietekme uz iniciatīvas attīstību. Latvijas kultūras kanona iniciatīvas attīstības nevienmērību būtiski ietekmēja politiski faktori: vairākkārtēja (septiņu gadu laikā pieci ministri, kas pārstāv trīs atšķirīgus politiskos spēkus) politiskās varas maiņa Kultūras ministrijā, kā arī starpministriju sadarbības grūtības (neveiksmīga sadarbība starp LR Kultūras ministriju un LR Izglītības un zinātnes ministriju). Politiski ideoloģiskās ietekmes samazināšana tiek nodrošināta, izstrādājot kultūras kanona iniciatīvas attīstību regulējošu dokumentu un pēc vajadzības izdarot izmaiņas atbilstošajos saistītajos normatīvajos aktos un citu saistīto rīcībpolitikas virzienu (integrācijas politika, jaunatnes politika, izglītības politika) plānošanas dokumentos.
3. Daļa kultūras kanona iniciatīvas ieviešanas kompetences deleģētas kultūras, kultūrizglītības NVO, palielināta kultūras kanona Padomes loma ar iniciatīvas ieviešanu saistītu lēmumu pieņemšanā.
4. Panākts konsenss kultūras kanona mērķu un sagaidāmo rezultātu jautājumā.
5. Konstatēta kultūras kanona iniciatīvas saturiskā un normatīvā saikne ar citām kultūras ministrijas pārraudzītajām nozarēm: sabiedrības integrācijas politiku, tautas mākslas un nemateriālā kultūras mantojuma politiku u.c, kā arī identificēti mērķu ziņā radniecīgus rīcības virzieni jaunatnes politikas un izglītības politikas nozarēs.

6. Precīzi definētas kultūras kanona pielietojuma mērķa grupas un nodrošināta kultūras kanona satura komunikācija, izmantojot mērķa grupām atbilstošus komunikācijas instrumentus.
7. Iniciatīvas ieviešanas aktivitātes tiek saistītas ar konkrētiem finansu avotiem.

Minētie ilgtspējīgas attīstības priekšnosacījumi ļautu piemērot vienotus metodoloģiskos pamatprincipus kultūras kanona iniciatīvas ieviešanā. Kā minēts pētījuma pamatojumā, ar vienotiem kultūras kanona metodoloģiskajiem pamatprincipiem, šī pētījuma ietvaros tiek saprasts sekojošais:

1. kultūras kanona izstrādes procedūra tiek pakārtota iepriekš fiksētiem kultūras kanona projekta mērķiem, kuri atbilst ieinteresēto sabiedrības grupu vajadzībām un par kuriem ir panākta politiska vienošanās;
2. kultūras kanona izstrādes procedūra ietver pēctecīgi īstenojamus posmus, kuri ir savstarpēji loģiski saistīti: kultūras kanona mērķa/u definēšana, kultūras kanona struktūras (nozariska/pārnozariska, skaits, atlases kritēriji) izvēle, kultūras kanona satura/ vērtību atlases subjektu un kārtības izstrāde, kultūras kanona izveide, izveidotā kultūras kanona apstiprināšanas procedūra, kultūras kanona publiskošana un komunikācija, kultūras kanona izmantošana un pielietojums atbilstoši mērķiem; izveidotā kultūras kanona terminējums, atjaunošanas/pārskatīšanas laika ietvars, ja tāds ir paredzēts.

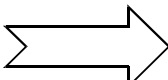
Ņemot vērā faktu, ka ne tikai politikas ietekmēto pušu līmenī, bet arī politikas veidotāju līmenī nav panākts konsenss par Latvijas situācijai vispiemērotākajiem kultūras kanona iniciatīvas mērķiem, tika izstrādāti vairāki iniciatīvas attīstības scenāriji, pakārtoti pētījuma ietvaros konstatētajiem **iespējamajiem** kultūras kanona mērķiem:

- 1) stiprināt nacionālo identitāti, izglītojot un informējot sabiedrību par mākslinieciski augstvērtīgām un kultūrvēsturiski nozīmīgām Latvijas kultūras vērtībām;
- 2) sekmēt sabiedrības integrāciju un kopīgas sociālās atmiņas veidošanu
- 3) definēt kultūras vērtības un/vai artefaktus, kas visprecīzāk raksturo būtiskākās Latvijas nacionālās kulturālās identitātes pazīmes un veido latviešu kultūras nācijas unikalitāti¹¹⁵.

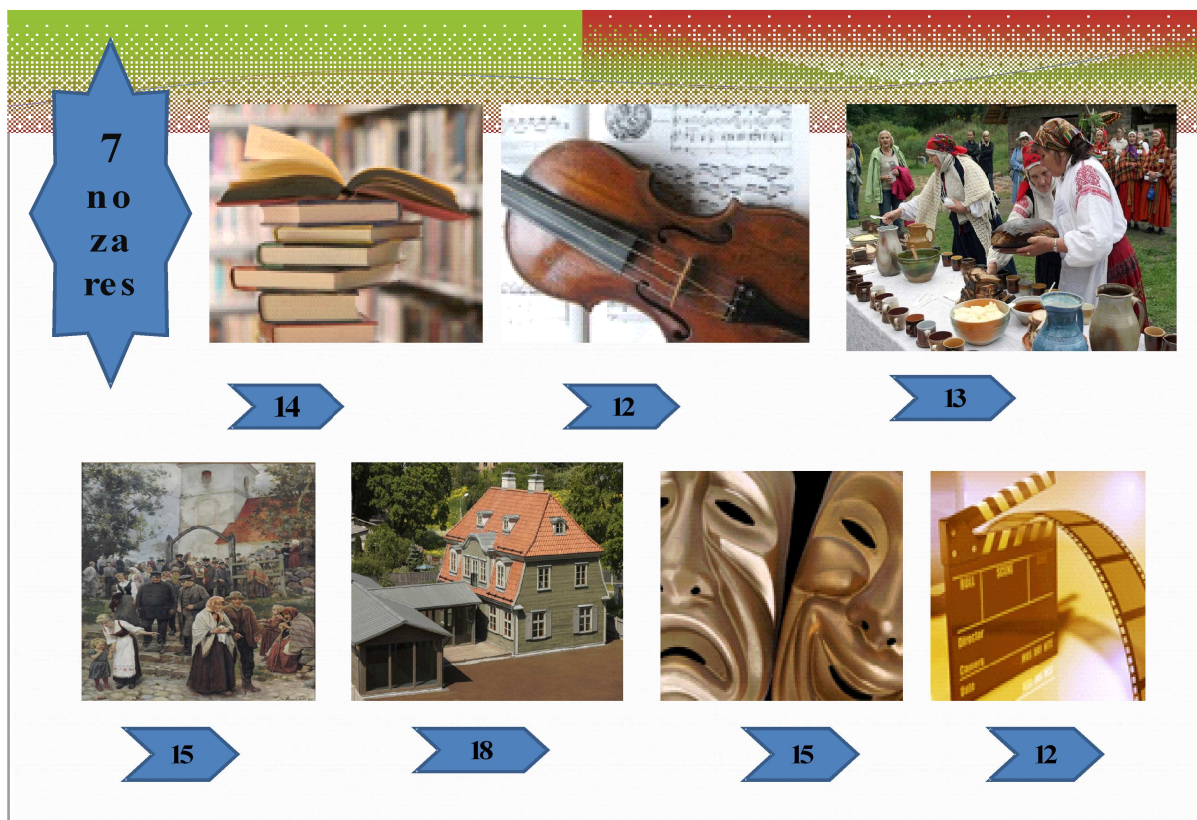
115 Mērķu formulējumā jēdzieni lietoti atbilstoši to nozīmes definējumam "Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam".

Četri zemāk aprakstītie scenāriji ir pakārtoti nosauktajiem mērķiem vai to apvienojumam vienas politikas ietvaros.

5.1. KULTŪRAS KANONA ATTĪSTĪBAS 1. SCENĀRIJS: NACIONĀLĀS IDENTITĀTES STIPRINĀŠANA AR KULTŪRAS UN MĀKSLAS IZCILĪBU PALĪDZĪBU

MĒRĶIS 	Stiprināt nacionālo identitāti, izglītojot un informējot sabiedrību par mākslinieciski augstvērtīgām un kultūrvēsturiski nozīmīgām Latvijas kultūras vērtībām; apakšmērķis: saglabāt politikas konsekvenci, pašreizējā kanona iniciatīvas turpināšana.
Kultūras kanona mērķa grupa	Latvijas vispārizglītojošo skolu, kā arī mākslas un mūzikas skolu skolēni, Latvijas mazākumtautību iedzīvotāji.
Kultūras kanona struktūras	Kultūras kanons ir strukturēts atbilstoši kultūras un mākslas nozarēm, t.i., vērtības/artefakti tiek tematiski grupēti.
Kultūras kanona satura/ vērtību atlases subjekti	Kultūras kanonu nosauc kanona struktūrai atbilstošo nozaru eksperti, katrā nozarē 5-6 nozares profesionāļi; ekspertus nosauc kultūras ministrs.
Kultūras kanona satura/ vērtību atlases kārtība, kritēriji	Kultūras kanona saturu veido eksperti, paši vienojoties par vērtību atlases kritērijiem, bet kā virskritēriju saglabājot prasību pēc vērtības atbilstības nozares izcilības statusam.
Kultūras kanona izveide	Kultūras kanona satura izveide notiek pakāpeniski no lielāka pašu ekspertu izvēlēta vērtību skaita nonākot līdz 12-18 vērtībām katrā nozarē.
Kultūras kanona apstiprināšanas procedūra	Kanona sarakstu eksperti iesniedz Kultūras ministram, kurš to akceptē.
Kultūras kanona publiskošana un komunikācija	www.kulturaskanons.lv , kultūras kanona mājas lapa tiek papildināta, veidojot saites uz citiem avotiem, kas satur informāciju par kanona satura vienībām, tiek izmantoti inovatīvi informācijas vizualizācijas instrumenti; kanonā apkopotās vērtības un informatīvs to raksturojums tiek izdots grāmatā un DVD.
Kultūras kanona izmantošana un pielietojums atbilstoši mērķiem	Īpaša uzmanība tiek pievērsta mācību materiālu

	izstrādei (mērķa grupa – vispārīgglītojošo skolu skolēni), materiālos ir paplašināta informācija par kanona satura vienībām.
Kultūras kanona laika ietvars	Kultūras kanons tiek pārskatīts ik pēc septiņiem gadiem, bet šo termiņu var mainīt atbilstoši kanonu veidojušo ekspertu lēmumam.

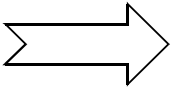
Pirmais scenārijs pēc būtības paredz esošā kanona iniciatīvas turpināšanu saskaņā ar tā sākotnējo ieceri. Īpaša uzmanība šī scenārija izvēles gadījumā jāpievērš mājas lapas satura pilnveidei, kuras koncepcijas izstrāde, iespējams, uzticama komunikācijas speciālistiem, kuriem jāstrādā sadarbībā ar kultūras un izglītības nozares ekspertiem. Mājas lapas pilnveides darbā jāiesaista kanona 2007./08. gada kanona izveides ekspertu grupas. Šī alternatīva paredz ciešas sadarbības nodrošināšanu ar Izglītības un zinātnes ministriju, kas uzskatāms par vienu no šī scenārija izvēles riska faktoriem. 1. scenārija ieviešanas izmaksas būtu periodiskas (atbilstoši kanona pārskatīšanas biežumam), un galvenās izmaksu pozīcijas veidotu mājas lapas papildināšana, kas, iespējams, paredzētu autortiesību atlīdzības izmaksas, kā arī grāmatas un DVD izdošanas izmaksas.

Šīs izvēles priekšrocības nosaka fakts, ka tās īstenošanas gadījumā, iespējams, tiek saglabāta uzticība kultūras kanona iniciatīvai kultūras nozares ekspertu vidē; kultūras cilvēki

būtu ieguvēji no kultūras un mākslas vērtību komunikācijas un integrācijas izglītības programmās.

Pirmais scenārijs idejiski ir pietuvināts Dānijas kanona koncepcijai un tās ieviešanas efekti var radīt tās pašas negatīvās sekas un konsekvences, ko piedzīvoja Dānijas iniciatīva. Neskatoties uz Dānijas un Latvijas sabiedrību atšķirībām, abos gadījumos ir runa par šīs versijas kanona idejisko nesavietojamību ar demokrātisku sabiedrību kultūras izvēles tiesībām.

5.2. KULTŪRAS KANONA ATTĪSTĪBAS 2. SCENĀRIJS: SABIEDRĪBAS KOLEKTĪVĀS (KULTŪRVĒSTURISKĀS) ATMIŅAS STIPRINĀŠANA

MĒRĶIS 	Sekmēt sabiedrības integrāciju un kopīgas sociālās atmiņas veidošanu. Apakšmērķis: izmantot kultūras kanona iniciatīvu atbilstoši tā pašreizējam politiskajam pieprasījumam – integrēt kanonu izglītības procesos, tuvināt sabiedrības grupas ar dažādām vērtībām, sekmēt sabiedrības integrāciju un saliedētību. Šīs alternatīvas izvēle paredz iespējamību atteikties no <i>kultūras kanona</i> termina un sabiedrības kopīgo sociālo atmiņu simbolizējošo vērtību kopas apzīmēšanai izvēlēties citu jēdzienu, tādu, kas vairāk atbilstu iniciatīvas būtībai, piem., <i>Latvijas dzīves kanons/ Latvijas dzīves kanons/ Latvijas laika zīmes/ Latvijas kultūras zīmes</i>.
Kultūras kanona mērķa grupa	Latvijas vispārizglītojošo skolu, mākslas un mūzikas skolu skolēni, Latvijas mazākumtautību iedzīvotāji, diaspora.
Kultūras kanona struktūra	Kultūras vērtības/artefakti tiek atspoguļoti vēsturiskā hronoloģijā (uz laika ass), tie netiek grupēti atbilstoši kultūras un mākslas nozaru/disciplīnu robežām, tos iespējams grupēt atbilstoši laika posma kopīgām pazīmēm.
Kultūras kanona satura/ vērtību atlases subjekti	Vērtības/artefaktus izvēlas ekspertu grupa, kuru veido kultūras un mākslas nozares eksperti, akadēmiskās vides un izglītības jomas eksperti. Ekspertu skaits 15-20 cilvēki; ekspertus izvēlas Kultūras ministrs.
Kultūras kanona satura/ vērtību atlases kārtība, kritēriji	Eksperti vērtību atlases procesā demokrātiski sadarbojas ar citām ieinteresētajām pusēm un apkopo priekšlikumus par eventuāli atlasāmajām vērtībām. Gala lēmumu par vērtību izvēli pieņem eksperti.

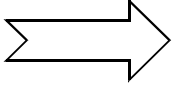
	Vērtību/artefaktu atlases kritērijs: parādīt katram laika posmam raksturīgākās vērtības, akcentējot Latvijas kultūras vērtību daudzveidību un atšķirīgu kultūru līdzāspastāvēšanu; iekļaujot sarakstā lietas, kas nozīmīgi ietekmējušas Latvijas kā nācijas izveidi. Vērtībām un artefaktiem nav noteikti jāatbilst mākslas izcilības statusam, bet tam ir jābūt svarīgam kolektīvās atmiņas elementam.
Kultūras kanona izveide	Ekspertu grupas uzdevums ir identificēt avotus (skolotāji, skolnieki, studenti, kultūras nozares darbinieki) demokrātiskai ideju producēšanai par iespējamo vērtību/artefaktu sarakstu, tiek apkopoti priekšlikumi, kurus eksperti gala rezultātā izvērtē. Eksperti atlasa 35-50 vērtības/artefaktus, kuru nozīmi nācijas vēsturē un saikni ar citiem kultūras procesiem izvērtē apraksta. Par minētajiem artefaktiem tiek sagatavots metodisku materiālu kopums, kas piemērots iepriekš definētam mērķauditorijas vecumam un izmantojams noteikta izglītības līmeņa mācību programmās. Šajā posmā būtiska loma ir pedagogu piesaistei procesam. Viss sagatavotais materiāls tiek atspoguļots interaktīvā mājas lapā, kas tulkota krievu, angļu, vācu, poļu, lietuviešu, igauņu u.c. valodās.
Kultūras kanona apstiprināšanas procedūra	Vērtību/artefaktu kopu apstiprina Kultūras ministrs un Izglītības un zinātnes ministrs.
Kultūras kanona publiskošana un komunikācija	Viss sagatavotais materiāls tiek atspoguļots interaktīvā mājas lapā, kas tulkota krievu, angļu, vācu, poļu, lietuviešu, igauņu u.c. valodās. Iespējama metodisko materiālu izplatīšana arī drukātā formā un materiāla apkopojuma izdošana grāmatā.
Kultūras kanona izmantošana un pielietojums atbilstoši mērķiem	Īpaša uzmanība tiek pievērsta mācību materiālu izstrādei (mērķa grupa – Latvijas vispārizglītojošo skolu, mākslas un mūzikas skolu skolēni, Latvijas mazākumtautību iedzīvotāji, diaspora, vispārizglītojošo skolu skolēni), kuros ir paplašināta informācija par vērtībām/artefaktiem, taču Latvijas dzīves kanons ir piemērots uzziņas avots arī Latvijas viesiem, tūristiem un citiem interesentiem.
Kultūras kanona laika ietvars	Latvijas dzīves kanons tiek pārskatīts pēc ekspertu jeb citu interesentu ierosinājuma. Lēmumu par vērtību/artefaktu papildināšanu un/vai aizvietošanu pieņem Kultūras ministrs un/vai Izglītības un zinātnes ministrs.

Otrā scenārija ideja nozīmē attīstīt radikāli jaunu kultūras kanona iniciatīvas pieeju, kuras ietvaros netiek turpināta un pabeigta 2007./08. gada iniciatīva. Šajā pieejā vērtību/artefaktu atlasē dominē atvērtība un starpsektoru – izglītība/kultūra/IT – speciālistu sadarbība. Pirms ekspertu izvēles tiek rosinātas diskusijas dažādu grupu ietvaros par viņiem nozīmīgām vērtībām (skolotāji, reģioni, jaunieši, bērni, diaspora, krievi, ebreji, vecticībnieki, suiti), katra grupa var nosaukt sev nozīmīgas lietas, procesā var veidoties "mazie kanoni". Īpaša nozīme ir diskusiju procesam izglītības iestādēs, kas var producēt priekšlikumus Latvijas dzīves kanona saturam. Eksperti piedalās vērtību fiksēšanā un atlasē, bet vērtības piedāvā grupu pārstāvji, ekspertu loma – ideju apstrāde.

Latvijas dzīves kanona izmaksas ir koncentrētas tā izstrādes periodā, ilgtermiņā nepieciešamas mājas lapas uzturēšanas izmaksas.

Scenārija lielākais risks ir nodrošināt starpnozaru sadarbību un abu iesaistīto ministriju sadarbības nodrošināšana.

5.3. KULTŪRAS KANONA ATTĪSTĪBAS 3. SCENĀRIJS: NACIONĀLĀS IDENTITĀTES STIPRINĀŠANA AR KULTŪRAS UN MĀKSLAS IZCILĪBU PALĪDZĪBU UN KOLEKTĪVĀS/KULTŪRVĒSTURISKĀS ATMIŅAS APZINĀŠANA

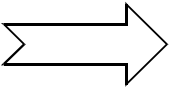
MĒRĶIS 	Stiprināt nacionālo identitāti, izglītojot un informējot sabiedrību par mākslinieciski augstvērtīgām un kultūrvēsturiski nozīmīgām Latvijas kultūras vērtībām, kā arī sekmēt sabiedrības integrāciju un kopīgas sociālās atmiņas veidošanu. Apakšmērķis: vienas politikas ietvaros risināt gan nacionālās identitātes stiprināšanas, gan kolektīvās atmiņas apzināšanas jautājumus.
Kultūras kanona mērķa grupa	Latvijas vispārīzglītojošo skolu, mākslas un mūzikas skolu skolēni, Latvijas mazākumtautību iedzīvotāji, diaspora, tūristi.

Trešais scenārijs paredz 1. un 2. scenārija vienlaicīgu vai pēctecīgu īstenošanu, kur tiek pabeigta esošā kultūras kanona iniciatīva un kā nākamais solis tiek izstrādāts Latvijas dzīves kanons. Scenārija priekšrocība ir tā, ka tiek īstenotas divas politiski vienlīdz stipri pārstāvētas

kultūras kanona iniciatīvas attīstības idejas, kas vienlaicīgi ir arī tās risks, jo darbs pie diviem kanoniem salīdzinoši īsā laika sprīdī var radīt skeptisku attieksmi pret kanona ideju kopumā. Scenārija izmaksas atbilstoši ir lielākas, kā arī administrēšana – sarežģītāka.

5.4. KULTŪRAS KANONA ATTĪSTĪBAS 4. SCENĀRIJS. ZELTA

KANONS+ 2. SCENĀRIJS JEB LATVIJAS DZĪVES KANONS

MĒRĶIS 	Definēt kultūras vērtības un /vai artefaktus, kas trāpīgi un daudznazīmīgi raksturo būtiskākās Latvijas nacionālās kulturālās identitātes pazīmes, veido latviešu kultūras nācijas unikalitāti, kā arī sekmēt sabiedrības integrāciju un kopīgas sociālās atmiņas veidošanu. Apakšmērķis: sekmēt sabiedrības saliedētību gan ar nacionālās kultūras identitātes unikalitātes zīmju palīdzību, gan ar kolektīvās atmiņas stiprināšanas palīdzību.
Kultūras kanona mērķa grupa	Visa Latvijas sabiedrība, Latvijas vispārizglītojošo skolu, kā arī mākslas un mūzikas skolu skolēni, Latvijas mazākumtautību iedzīvotāji, diaspora, Latvijas viesi
Zemāk aprakstīta tikai Zelta kanona ieviešanas metodika, esošais kanons daļēji tiek integrēts Latvijas dzīves kanonā.	
Kultūras kanona struktūras	Zelta kanons nav strukturēts nozarēs, tas aptver nelielu vērtību skaitu (12-15)
Kultūras kanona satura/ vērtību atlases subjekti	Zelta kanonu nosauc 10-15 kultūras un akadēmiskās vides eksperti, viedokļu līderi; ekspertus nosauc kultūras ministrs.
Kultūras kanona satura/ vērtību atlases kārtība, kritēriji	Zelta kanona saturu veido eksperti, paši vienojoties par vērtību atlases kritērijiem, bet kā virskritēriju saglabājot kritēriju, ka Zelta kanonā ietilpst kultūras vērtības un /vai artefakti, kas trāpīgi un daudznazīmīgi raksturo būtiskākās Latvijas nacionālās kulturālās identitātes pazīmes un ilustrē latviešu kultūras nācijas unikalitāti.
Kultūras kanona izveide	Kultūras kanona satura izveide notiek pakāpeniski no lielāka pašu ekspertu izvēlēta vērtību skaita nonākot līdz 10-15 vērtībām. Eksperti pēc savas izvēles var apkopot ieinteresēto pušu priekšlikumus.
Kultūras kanona apstiprināšanas procedūra	Kanona sarakstu eksperti iesniedz Kultūras ministram, kurš to akceptē.

Kultūras kanona publiskošana un komunikācija	Zelta kanons tiek iekļauts tajā pašā mājas lapā, kur Latvijas dzīves kanons kā atsevišķa sadaļa
Kultūras kanona izmantošana un pielietojums atbilstoši mērķiem	Zelta kanons tiek izmantots arī kultūras diplomātijā un valsts reprezentācijas pasākumos. Šīs vērtības tiek atspoguļotas īpašā izdevumā. Par Zelta kanona vērtībām tiek izstrādāts arī īpašs izglītībā izmantojams materiāls.
Kultūras kanona laika ietvars	Zelta kanons tiek pārskatīts tikai ilgtermiņā – 15-20 gadu periodā.

Ceturtais scenārijs ietver divas vienlaicīgi īstenojamas aktivitātes, kur viena ļauj diskusiju ceļā precizēt Latvijas nācijas pašapziņu un priekšstatus par savas unikalitātes raksturojumiem jeb zīmēm, kas ilustrē noteiktu nacionālās identitātes kodolu, bet otra (2. scenārijs) ļauj ieraudzīt kolektīvās atmiņas daudzpusību un vērtību segmentu atšķirību dažādās sociālās grupās un vēsturiskos periodos.

6. SĀKOTNĒJĀ NOVĒRTĒJUMĀ PAMATOTI PRIEKŠLIKUMI LATVIJAS KULTŪRAS KANONA AKTUALIZĀCIJAI, FUNKCIONALITĀTES UN ILGTSPĒJAS POLITIKAS IZSTRĀDEI

Pamatojoties uz veikto Latvijas kultūras kanona iniciatīvas attīstības likumsakarību izpēti plašākā kultūrpolitikas aktuālās attīstības kontekstā, kā arī uz Dānijas un Nīderlandes pieredzes analīzi un uz Latvijas kultūras kanona 2007./08 iniciatīvas līdzšinējās attīstības novērtējumu, esam izstrādājuši četrus kultūras kanona iespējamās attīstības scenārijus, kuri ir veidoti pakārtoti pētījumā konstatētajiem iespējamiem kultūras kanona iniciatīvas mērķiem.

Rekomendējam vēlreiz apspriest piedāvātos scenārijus ar kultūras nozares pārstāvjiem (tai skaitā "Kultūras aliansi") un vienoties par konkrētajai politiskajai situācijai un kultūras nozares vajadzībām vispiemērotāko scenāriju. Pētnieki rekomendē īstenot 4. scenāriju, kura īstenošana atbilstu sabiedrības integrācijas un identitātes vienotības stiprināšanas vajadzībām.

Rekomendējam politikas īstenošanā ņemt vērā definētos politikas ilgtspējas priekšnoteikumus.

Tā kā ir paveikts liela apjoma darbs Kultūras kanona izstrādē, bet tas nav mērķtiecīgi komunikēts sabiedrībā, tādejādi radot iespaidu par iniciatīvas pašmērķīgumu un riskējot degradēt kultūras kanona ideju kopumā, tad rekomendējam jebkuras politikas alternatīvas gadījumā kā obligātu soli īstenot kanona sagaidāmo rezultātu formulējumu un būtiskāko kanona mērķa grupu izvēli.

7. SECINĀJUMI

- 2007. gadā aizsāktās Kultūras ministrijas iniciatīvas tālākajai attīstībai ir vairāki pamatojumi: LR Kultūras ministrijas 2007. gadā aizsāktās kultūras kanona iniciatīvas/programmas mērķu daļēja sasniegšana; LR Saeimas Sabiedrības saliedētības komisijas (13.02.2013) formulētie un Kultūras ministrijai adresētie ieteikumi turpināt aizsākto darbu pie Latvijas kultūras kanona atjaunināšanas un pilnveidošanas; kultūras kanona programmas stihiska un epizodiska attīstība pēc atsevišķu kultūras organizāciju un kultūrizglītības iestāžu pašiniciatīvas, ārpus vienota stratēģiska ietvara; Latvijas nacionālās identitātes, sabiedrības kolektīvās atmiņas, sabiedrības integrācijas un saliedētības problemātikas aktualitāte gan akadēmiskās pētniecības jomā, gan politikas dienas kārtībā.
- Kultūras kanona tematika laikā no 2007.-2013. gadam bijis labs pamats diskusijām par kultūras vērtībām Latvijas sabiedrībā, taču kultūras kanons kā politikas iniciatīva jau kopš tā izveides sākuma 2007. gadā saņēmis radikāli atšķirīgus novērtējumus gan kultūras nozares profesionāļu vidē, gan politikas veidotāju vidē, kas kavēja vienotas argumentācijas bāzes izveidi politikas lēmumu pieņemšanai par atbalstu vienas vai citas kultūras kanona iniciatīvas attīstības metodoloģijas izvēlei.
- Kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas (LR Kultūras ministrijas īstenota iniciatīva, kas argumentēta noteiktos politiski ideoloģiskos principos) attīstības un seku vērtējums nav salīdzināms ar kultūras nozaru profesionāļu pēc pašiniciatīvas īstenotām aktivitātēm, kuru ietvaros veidoti dažādi mākslas darbu jeb kultūras artefaktu izcilību apkopojumi, mākslinieciskā līmeņa reitingi, popularitātes topi u.c., ko parasti izmanto nozaru profesionāļi jeb mediji ar mērķi komunicēt noteiktu mākslas jomu sasniegumus sabiedrībā, bet, uz kuriem nav attiecināms politiskās iniciatīvas normatīvais raksturs.
- Kultūras kanons kā politiska iniciatīva laikā no 2005.-2013. gadam ir attīstīts Nīderlandē, Dānijā un Latvijā, bet katrā valstī ir specifiski kultūras kanona mērķi, izveides kārtība un sasniegtais rezultāts. Kopējais visu valstu projektiem ir šo valstu mēģinājumi ar kultūras kanona radīšanu apliecināt dažādas kultūrpolitikas ietvaros īstenotas identitātes paradigmas un interpretācijas. Kultūras kanona iniciatīva valstu kultūrpolitikās tiek argumentēta lielākā vai mazākā mērā paužot jaunā nacionālisma ideoloģiskos pamatprincipus, kā arī izmantojot nacionālā konservatīvisma vai multikulturālisma ideoloģijas retoriku.

- Dānijas gadījumā kanona mērķis ir apkopot un parādīt dziļākos un nozīmīgākos Dānijas kultūras mantojuma darbus, atklāt, ar ko dāņi ir īpaši globālajā pasaulē, un šeit dominē centieni nodrošināt vienotu identitāti, kas balstīta „pirmatnējā” etnisko dāņu identitātē, faktiski paredzot citu kultūras grupu integrāciju uz šīs bāzes; Dānijas kanons ir spilgta nacionālā konservatīvisma ideoloģisko principu proponēšanas ilustrācija.
- Nīderlandes kanona mērķis bija identificēt tos vēsturiskos un kultūras notikumus, kas ir pamatā šodienas Nīderlandei tādai, kāda tā ir, lai iepazīstinātu visu sabiedrību ar Nīderlandi kā daļu no Eiropas un pasaules; tas ietvēra arī primāru nepieciešamību izstrādāt izglītības sistēmā izmantojamu materiālu, kas radītu vienotu izpratni par Nīderlandes kultūru un vēsturi, bet kanona autori paredzēja, ka tam jāatspoguļo visu Nīderlandes iedzīvotāju kolektīvā atmiņa, kā arī jāparāda citu kultūru ietekmes. Nīderlandes kanona mērķis nav mākslīgi konstruēt vienotu identitāti; tas sākotnēji tika veidots pamatojoties multikulturālisma ideoloģiskajos pamatprincipos, kaut šobrīd analītiķi to raksturo kā interkulturālisma izpausmi.
- Dānijas kultūras kanons, kas lielā mērā kalpoja par piemēru Latvijas kultūras kanonam, šobrīd faktiski ir beidzis funkcionēt, un daļā sabiedrības šāds risinājums tiek uzskatīts par labāko no iespējamajām alternatīvām, jo ar kanona izveides procesu saistītas grūti pārvaramas pretrunas. Kā politiķu iniciēts un Kultūras ministrijas uzraudzībā noticis projekts tas šobrīd tiek uzskatīts par noteiktu politisku ziņu nesošu projektu. Kanona mērķi bijuši pretrunā ar demokrātiskas sabiedrības pamatprincipiem, norādot, ka dāniskās vērtības ir savā ziņā labākas nekā citas. Pozitīvas kanona lietošanas iespējas Dānijā tika saskatītas saistībā ar izglītību. Daļa sabiedrības uzskatīja to par vērtīgu informācijas materiālu, kur bija (šobrīd mājas lapa ir slēgta) pieejama lakoniska, profesionāli sagatavota informācija par nenoliedzami būtiskiem un augstvērtīgiem mākslas darbiem. Tomēr, tā kā kanona saturs nebija izglītības programmu obligāta daļa, iespējams, nepietika informācijas, motivācijas un papildmateriālu, lai skolotāji to aktīvi izmantotu savā darbā.
- Nīderlandes kultūras un vēstures kanons tika veidots kā sabiedrības integrācijas instruments, balstoties interkulturālisma pieejā un respektējot dažādās etniskās grupas un viņu vērtības. Kanona galvenā mērķgrupa ir skolēni, un tas tika integrēts esošajās izglītības programmās. Kanons tiek normatīvi regulēts izglītības programmās kā sasniedzamais mērķis. Kanons tiek integrēts arī citos plānošanas dokumentos dažādās

nozarēs. Augsta pakāpe projektā identificēto rīcību īstenošanai dzīvē – lielākā daļa no kanonā aprakstītajām iniciatīvām tiek īstenotas, sadarbojoties dažādām institūcijām.

- Kanona izveides gaitā un pēc tam ir liela nozīme sabiedrības iesaistei un iespējai brīvi izteikt ierosinājumus un arī tikt uzklausītiem. Nelielais vērtību skaits, kā arī nelielais ekspertu skaits, kas vērtības atlasīja, dod pamatu vērtību apšaubīšanai un diskusijām par to, kas nav iekļauts un kas varēja būt iekļauts.
- Dānijas un Nīderlandes pieredzes izpēte liecina, ka kultūras kanona iniciatīvas politiski ideoloģiskais pamatojums skatāms kā nozīmīgs iniciatīvas attīstības priekšnoteikums, kas būtiski ietekmē tās virzību un ilgtspēju. Konsekventas politikas īstenošanas priekšnosacījums ir sabiedriski politiska vienošanās, kurš no diviem principiem kanona iniciatīvas īstenošanā tiks skatīts kā dominējošais: normatīva piesaiste vienotai vērtību kopai vai kultūru dažādību atzīšana. Politisko prioritāšu maiņa, mainoties politisko spēku samēram un valdībām, tai skaitā, kultūras ministriem, var kalpot kā šķērslis vai stimuls (atkarībā no kultūras un izglītības nozari pārraugošo ministru politiskās piederības) kanona iniciatīvas principiālam un konceptuālam atbalstam, tādejādi vājinot kultūras kanona iniciatīvas attīstības konsekvenci gadījumā, ja tās ieviešanas kompetence attiecināta tikai uz valsts institūcijām.
- Latvijas kultūras kanona kā politiskas iniciatīvas attīstību būtiski ietekmēja politiskās pēctecības trūkums, jo kultūras kanona iniciatīvas ietvaros netika veiktas nekādas aktivitātes divu sekojošo ministru darbības periodā. Politiskā pēctecība tiktu sekmēta, izstrādājot atbilstošus politikas plānošanas dokumentus. Kultūras kanona iniciatīvas attīstības pakāpe no trijiem plānošanas dokumentu veidiem kā piemērotāko paredz koncepcijas formāta izvēli. Koncepcijas izstrādes procedūra ļautu vienoties arī par kultūras kanona iniciatīvas mērķiem, kas būtiski mazinātu nenoteiktību attiecībā uz iniciatīvas plānotajiem rezultātiem un pretrunīgās diskusijas par kanona nozīmi Latvijas kultūras telpā. Otrs veids, kā mazināt politiski ideoloģisko prioritāšu maiņas ietekmi uz iniciatīvas attīstību, ir iesaistīt kultūras kanona iniciatīvas attīstībā nevalstisko sektoru. Kultūras kanona idejas attīstībai ļoti svarīgs ir tieši kultūras un mākslas nozares profesionāļu atbalsts, kas arī mazinātu projekta politiski ideoloģisko smagnējību un nestabilitāti. Tieši kultūras un mākslas nozaru pārstāvju iespējamā motivācija integrēt jaunrades rezultātus izglītības programmās varētu kalpot par pietiekami efektīvu idejas lobēšanas sviru.

- Latvijas kultūras kanona iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības būtiskākie priekšnosacījumi ir: visu ieinteresēto pušu līmenī – kultūras un mākslas nozaru profesionāļu, vispārējās izglītības pedagogu, politikas veidotāju un lēmuma pieņēmēju – panākta principiāla vienošanās, ka kultūras kanona iniciatīva ir piemērojama konkrētu mērķu sasniegšanā; samazināta politiski-ideoloģiskā ietekme uz iniciatīvas attīstību; panākts konsenss kultūras kanona mērķu un sagaidāmo rezultātu jautājumā; konstatēta kultūras kanona iniciatīvas saturiskā un normatīvā saikne ar citām kultūras ministrijas pārraudzītajām nozarēm: sabiedrības integrācijas politiku, tautas mākslas un nemateriālā kultūras mantojuma politiku u.c., kā arī identificēti mērķu ziņā radniecīgi rīcības virzieni jaunatnes politikas un izglītības politikas nozarēs; precīzi definētas kultūras kanona pielietojuma mērķa grupas un nodrošināta kultūras kanona satura komunikācija, izmantojot mērķa grupām atbilstošus komunikācijas instrumentus; iniciatīvas ieviešanas aktivitātes tiek saistītas ar konkrētiem finansu avotiem.
- Ar vienotiem kultūras kanona metodoloģiskajiem pamatprincipiem šī pētījuma ietvaros tika saprasts sekojošais: kultūras kanona izstrādes procedūra tiek pakārtota iepriekš fiksētiem kultūras kanona projekta mērķiem, kuri atbilst ieinteresēto sabiedrības grupu vajadzībām un par kuriem ir panākta politiska vienošanās; kultūras kanona izstrādes procedūra ietver pēctecīgi īstenojamus posmus, kuri ir savstarpēji loģiski saistīti: kultūras kanona mērķa/u definēšana, kultūras kanona struktūras (nozariska/pārnozariska, skaits, atlases kritēriji) izvēle, kultūras kanona satura/ vērtību atlases subjektu un kārtības izstrāde, kultūras kanona izveide, izveidotā kultūras kanona apstiprināšanas procedūra, kultūras kanona publiskošana un komunikācija, kultūras kanona izmantošana un pielietojums atbilstoši mērķiem; izveidotā kultūras kanona laika ietvars, atjaunošanas/pārskatīšanas laika ietvars, ja tāds ir paredzēts.
- Ņemot vērā faktu, ka ne tikai politikas ietekmēto pušu līmenī, bet arī politikas veidotāju līmenī nav panākts konsenss par Latvijas situācijai vispiemērotākajiem kultūras kanona iniciatīvas mērķiem, tika izstrādāti vairāki iniciatīvas attīstības scenāriji, pakārtoti pētījuma ietvaros konstatētajiem iespējamajiem kultūras kanona mērķiem: stiprināt nacionālo identitāti, izglītojot un informējot sabiedrību par mākslinieciski augstvērtīgām un kultūrvēsturiski nozīmīgām Latvijas kultūras vērtībām; sekmēt sabiedrības integrāciju un kopīgas sociālās atmiņas veidošanu; definēt kultūras vērtības un /vai artefaktus, kas visprecīzāk raksturo būtiskākās Latvijas nacionālās kulturālās identitātes pazīmes un veido latviešu kultūras nācijas

unikalitāti. Citu kultūras kanona mērķu izvirzījuma gadījumā, jāizstrādā cits scenārijs, atbilstoši mērķim.

- Četri pētījumā raksturotie kultūras kanona iniciatīvas attīstības scenāriji skatāmi kā vienlīdz iespējami Latvijas kontekstā, bet to izvēlei jānotiek pēc vienošanās par galvenajiem iniciatīvas mērķiem un sagaidāmajiem rezultātiem (ministriju līmenī – KM un IZM, izpildvaras un likumdevējvaras līmenī (ministrijas un Saeima), kultūras un mākslas nozaru ekspertu un politikas veidotāju līmenī), no kā izrietētu atbilstošs scenārija izvēle.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Borg, C. (2011). Kulturkanonen fylder fem. I: *Den danske Radio Corporation dr.dk* 24.01.2011., 15:30. Sk.: <http://www.dr.dk/P1/Kulturnyt/Udsendelser/2011/01/25102238.htm>

Committee for the Development of the Dutch Canon (2007). *A Key to Dutch History: The Cultural Canon of the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Sk. 2013.g.13.nov.: <http://www.entoen.nu/doc/AKeyToDutchHistory.pdf>

De Vos, M. (2009). The Return of the Canon: Transforming Dutch History Teaching. *History Workshop Journal*, 67, 111-124.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Maria J.A. van de Hoeven – De heer prof. dr. F.P. van Oostrom, 2005.g.26.maijs, nr. ASEA/DIR/2005?23876. Sk. 2013.g.13.nov.: <http://www.entoen.nu/doc/opdrachtbrief.pdf>

Denmark's canon – a damp squib (2011) In: *Presseurop.eu*. Sk.2013. 24.sept.: <http://www.presseurop.eu/en/content/article/480241-denmark-s-canon-damp-squib>

Duelund, P. (2009). A Sense of Belonging Paradoxes of Identity, Nationalism and Diversity in Europe and Beyond. In: *Identifying with Europe. Reflections on a Historical and Cultural Canon for Europe*. Ed.Hammerveld van I., Sonnen A. SICA, EUNIC Netherlands, Boekman Foundation.

Duelund, P. (2010) National Cultural Canons as a Cultural Policy Response to Globalisation? Sk. 25.09.2013.: <http://www.culturalpolicies.net/web/compendium-topics.php?aid=149&language=de&PHPSESSID=3c2ja7nantr5rj6ophlim8b2f4>

Duelund, P. (2011). The Impact of the New Nationalism and Identity Politics on Cultural Policy-making in Europe and Beyond. Skat. 12.09.2013. Pieejams: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/CWE-TP-Duelund_en.pdf

Duyvendak, J.W. (2010). Feeling at Home in the nation? Understanding Dutch Nostalgia. In: *Forum conference Strangeness and Familiarity*. University of Groningen, 21-22 October, 2010. Sk.: 2013.g.13.nov. <http://www.forum.nl/Portals/Vreemdeling/publication/Strangeness-Familiarity-Jan-Willem-Duyvendak.pdf> , 88.lpp.

Falconer, I. (2010). Fairy Tales of Resistance: The Danish Culture Canon, Lars von Trier, and the Emperor's New Clothes. *Journal Conditions, Independent Scandinavian Magazine of Architecture and Urbanism*, July 2, 2010. Pieejams: <http://www.conditionsmagazine.com/archives/1803>, skatīts 17.09.2013.

Fem år med kulturkanon (2011). *Danmarks Radio*, P1.. Sk.: 2013. 24.sept.: <http://www.dr.dk/P1/Netvaerket/Udsendelser/2010/12/16153135.htm>.

Frijhoff, W. (2010). The Relevance of Dutch History, or: Much in Little? Reflections on the Practice of History in the Netherlands. *BMGN - Low Countries Historical Review*, 125 (2-3), 34.-35.lpp.

Heinsen, H. (2012). Kulturkanonen er en socialdemokratisk styrepind. In: *Politiken.dk*., 19. dec. 2012. Sk.: 24.10.13.: <http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/ECE1846852/kulturkanonen-er-en-socialdemokratisk-styrepind/>

Hochgemuth, M. (2012, March 17). The dark side of Dutch history. *Radio Netherlands Worldwide*. Sk. 2013.g.14.nov.: <http://www.rnw.nl/english/article/dark-side-dutch-history>

- Jacobsen, D. S. (2006). *Den Danske Kulturkanon. Institut for kultur og identitet*. Roskilde University.
- Kremer, M. (2013). *The Netherlands from National Identity to Plural Identifications*. Washington: Migration Policy Institute
- Kristiansen Lerche A., Runge M. Kulturkanonen bliver ikke brugt. I: *Den danske Radio Corporation dr.dk*, 18.Jan.2013
http://www.dr.dk/Nyheder/Kultur/Oevrig_kultur/2013/01/17/154716.htm
- Kristiansen Lerche A., Runge M. Brian Mikkelsen: Kulturkanonen har haft stor effekt I: *Den danske Radio Corporation dr.dk*, 21.Jan.2013
http://www.dr.dk/Nyheder/Kultur/Oevrig_kultur/2013/01/21/105240.htm
- Kristiansen Lerche A., Runge M. Hvad blev der af kulturkanonen? I: *Den danske Radio Corporation dr.dk*, 16.Jan.2013 kl. 15:18. Sk. 28.10.2010.
http://www.dr.dk/Nyheder/Kultur/Oevrig_kultur/2013/01/16/150353.htm
- Kulturministeriet (2006). *Kulturkanon*. Sk.25.09.2013.:
http://kum.dk/Documents/Temaer/Kulturkanon/KUM_kulturkanonen_OK2.pdf
- Larsen A., Tobias (2005). *Kanon er sat i stilling*. Aalborg Universitet. s. 8.
- Margry P.J., Roodenburg, H. (2007). Introduction. In: Margry, P.J. and Roodenburg, H. (eds). *Reframing Dutch Culture: Between Otherness and Authenticity*. England, USA: Ashgate Publishing Company, 1.lpp.
- McGwin K. (2006). Cream of culture for some is sour milk for others. In: *The Copenhagen post*. 3-9 FEBRUARY 2006, p.3. Sk.25.09.2013.: http://www.in-other-words.dk/background/clippings/0905_3.pdf
- MK (2006). Par ilgtermiņa politikas pamatnostādņēm "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.–2015.gadam. Nacionāla valsts". MK rīkojums nr.264. "Latvijas Vēstnesis", 63 (3431), 20.04.2006. Skatīts 14.09.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=133229>
- MK (2009). MK noteikumi Nr.1178, Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi, 13.10.2009. Latvijas Vēstnesis 181 (4167), 13.11.2009. [stājas spēkā 14.11.2009.] Skatīts: 10.09.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=200576&from=off>
- MK (2011). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņēm 2012.–2018.gadam. MK rīkojums nr.542. "Latvijas Vēstnesis", 167 (4565), 21.10.2011. Skatīts 03.09.2013. Pieejams <http://likumi.lv/doc.php?id=238195>
- NCDO and Utrecht University's Faculty of Geosciences. (2009). Windows on the world: Report of the Canon for Global Citizenship Committee. *Centrum voor mondiaal burgerschap*. Sk. 2013.g. 13.nov.: [http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20\(English\).pdf](http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Windows%20(English).pdf)
- Onderwijsraad. (2005). De stand van educatief Nederland. *Onderwijsraad*. Sk. 2013.g.13.nov.:
http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/363/documenten/website_de_stand_van_educatief_nederland.pdf ·
- Rooy, J. de et al. (2001). *Verleden, heden en toekomst: Advies van the committee Historische en Maatschappelijke Vorming*. Enschede: SLO
- Saeima (2013). Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam. Saeimas paziņojums. "Latvijas Vēstnesis", 6 (4812), 09.01.2013. skatīts 12.09.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=253919>

Scholten, P. (2011). *Framing Immigrant Integration: Dutch Research-Policy Dialogues in Comparative Perspective*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Stolthed og fordom (2011). In: *Copenhagen daily Berlingske remarks*, 23.01.2011. Sk. 22.09.2013.: <http://www.b.dk/ledere/stolthed-og-fordom>

Streļča I. (2013). *Latvijas un Dānijas kultūras kanonu salīdzinājums: mērķi, izveide un rezultāts*. Bakalaura darbs, Latvijas Kultūras akadēmija, 2013

Thorndahl J. (2006). Canonizing Cultural objects – for what purpose? *Paper given at CIMUSET conference in Rio de Janeiro, Brazil*. 2006

Thorsen N. (2012). Kultur-Brians kanon-hjemmeside sparet væk: Ingen har fortalt mig, at hjemmesiden lukker. In: *Politiken.dk*. 11.dec. 2012. , Sk. 24.10.2013.: <http://politiken.dk/kultur/nyheder/ECE1838982/kultur-brians-kanon-hjemmeside-sparet-vaek-ingen-har-fortalt-mig-at-hjemmesiden-lukker/>